

KLPD-Dienst Nationale Recherche Informatie

11-11-17

De cannabismarkt in Nederland

Raming van aanvoer,
productie, consumptie
en uitvoer

De cannabismarkt in Nederland

Raming van aanvoer, productie, consumptie en uitvoer

Uitgave:
Dienst Nationale Recherche Informatie
Postbus 3016
2700 KX Zoetermeer

De dienst Nationale Recherche Informatie
is een onderdeel van het Korps landelijke politiediensten

Zoetermeer, juli 2006
Copyright © 2006 KLPD–DNRI Zoetermeer
DNRI nummer 32/2006

Behoudens de door de wet gestelde uitzonderingen, alsmede behoudens voorzover in deze uitgave nadrukkelijk anders is aangegeven, mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van het KLPD.

Aan de totstandkoming van deze uitgave is de uiterste zorg besteed. Voor informatie die nochtans onvolledig of onjuist is opgenomen, aanvaarden de auteur(s), redactie en het KLPD geen aansprakelijkheid. Voor eventuele verbeteringen van de opgenomen gegevens houden zij zich gaarne aanbevolen.

De cannabismarkt in Nederland

Raming van aanvoer, productie, consumptie en uitvoer

A.W.M. van der Heijden

Inhoud

Voorwoord	III
Samenvatting	V
1. Inleiding.....	1
1.1 Aanleiding	1
1.2 Leeswijzer	2
2. Onderzoeksopzet.....	3
2.1 Inleiding.....	3
2.2 Begripsafbakening	3
2.3 Onderzoeksvragen.....	4
2.4 Werkwijze.....	5
3. De productie van nederwiet.....	7
3.1 Inleiding.....	7
3.2 De cannabisopbrengst per plant.....	8
3.3 Het aantal oogsten per jaar	10
3.4 Door de politie ontdekte hennepkwekerijen.....	10
3.5 Het elektriciteitsverbruik van hennepkwekerijen	12
3.6 Raming aantal kwekerijen.....	13
3.7 De spreiding van hennepkwekerijen.....	15
Ontmantelde hennepkwekerijen	15
Vernietigde hennepplanten	15
Growshops	16
Coffeeshops	16
Meldingen van ‘drugshandel’ bij de stichting Meld Misdaad Anoniem.....	16
Geregistreerde stroomdiefstallen.....	16
Resultaten	16
3.8 Voorlopige conclusies over de productie van nederwiet	18
4. De consumptie van cannabis	21
4.1 Inleiding.....	21
4.2 De prevalentie	21
4.3 Het gebruikspatroon.....	22
4.4 De verhouding tussen cannabisvariëteiten.....	23
4.5 De verkooppunten.....	24
4.6 De Nederlandse cannabisconsumptie	25
4.7 De Europese cannabisconsumptie	27
5. De aanvoer van cannabis	29
5.1 Inleiding.....	29
5.2 Oorsprong van in Europa geconsumeerde cannabis.....	29
5.3 Aard van de aangevoerde cannabis in Europa	31
5.4 Onderschepping van cannabis onderweg naar Nederland	32
5.5 In Nederland in beslag genomen cannabis	32
5.6 Conclusies over de cannabisaanvoer.....	34

6.	Transito en export.....	35
6.1	Inleiding.....	35
6.2	Beslag op cannabis afkomstig uit Nederland	36
6.3	Opsporingsonderzoeken en strafzaken.....	38
6.4	Drugstoerisme.....	39
6.5	De toelevering van cannabismarkten in buurlanden	40
	Groot-Brittannië.....	40
	Duitsland	41
	België	43
	Frankrijk	43
6.6	Vergelijking met andere soorten drugs.....	45
6.7	Conclusies over doorvoer en export.....	47
7.	Recapitulatie, synthese en discussie	49
7.1	Inleiding.....	49
7.2	Bevindingen over de nederwietproductie	49
7.3	Bevindingen omtrent de Nederlandse cannabisconsumptie	50
7.4	Bevindingen omtrent aanvoer, doorvoer en export	50
7.5	De Europese cannabismarkt	51
7.6	De Nederlandse cannabismarkt	53
7.7	Discussie.....	53
	Productie	53
	Consumptie	56
	Export.....	56
	Besluit	58
	Referenties	59

Voorwoord

Bij het bestuderen van aspecten van de cannabismarkt in Nederland loopt een onderzoeker al snel aan tegen beperkingen. Veel van de benodigde gegevens zijn niet gemakkelijk beschikbaar. Bovendien varieert de betrouwbaarheid van de data die wel beschikbaar zijn. Daarom is het zinnig een veelheid aan bronnen te raadplegen. Dat is ook gebeurd voor de onderhavige analyse. Het betreft niet alleen bronnen voor cijfermatige gegevens en vakliteratuur, maar tevens een aantal deskundigen. De auteur is hen zeer erkentelijk, zowel voor het verstrekken van gegevens als voor op- en aanmerkingen op eerdere versies van dit rapport. Zonder anderen tekort te willen doen, dankt de onderzoeker met name de leden van het Nationaal Netwerk Drugexpertise, de leden van het Platform Energiediefstal, alsmede prof.dr. Tom Decorte (Universiteit Gent), drs. Martin Grapendaal en mevr. drs. Anne Mooij (beiden KLPD-dienst Nationale Recherche Informatie), dr. Dirk Korf (Universiteit Utrecht) en mevr. drs. Nicole Maalsté (Instituut voor Verslavingsonderzoek) voor hun waardevolle bijdragen.

Samenvatting

De nederwietteelt in Nederland groeit en bloeit als nooit tevoren. De politie ontmantelt jaarlijks duizenden hennepkwekerijen. Dit roept de vraag op in hoeverre de hier geproduceerde cannabis wordt verkocht in coffeeshops en andere verkooppunten dan wel wordt geëxporteerd. Critici van het drugsbeleid krijgen een sterk argument in handen als blijkt dat ons land grote hoeveelheden nederwiet produceert voor de export. Zicht op de cannabismarkt is ook van belang voor het standpunt inzake de bevoorrading van coffeeshops. De discussie over een mogelijke oplossing van de ‘achterdeurproblematiek’ door het reguleren van de hennepeteelt is gebaat bij een adequaat inzicht in de omvang van de wietproductie.

Dit rapport handelt over de voornaamste kwantitatieve aspecten van de markt voor softdrugs in Nederland. Aan de orde komen de productie van nederwiet, het gebruik van cannabis alsmede de aan-, door- en uitvoer van softdrugs. De schattingen van de omvang van de stromen zijn onderling vergeleken om de plausibiliteit van uitkomsten te kunnen bepalen.

Door de gegevens over aantallen kwekerijen, opbrengst per plant, aantal oogsten per jaar en pakkans te combineren is de nationale wietproductie geraamd: tussen 323 en 766 ton per jaar. Er is evenwel reden tot twijfel over de juistheid van deze schatting, onder andere omdat die veel hoger uitkomt dan het geraamde binnenlandse verbruik. Circa tweederde deel van het cannabisverbruik in ons land betreft nederwiet; de rest is vooral Marokkaanse hasjiesj. Coffeeshops zijn het belangrijkste kanaal waarlangs cannabis bij de consument terecht komt.

De statistieken over de hoeveelheden cannabis die in Europa worden onderschept vertonen een neerwaartse trend voor marihuana en een opwaartse voor hasjiesj. De stijgende lijn duidt op een toename van de aanvoer van hasjiesj, die vooral uit Marokko afkomstig is. De dalende tendens voor marihuana hangt vermoedelijk samen met een groei van de hennepeteelt in Europa. Buitenlandse opsporingsdiensten onderscheppen grote hoeveelheden cannabis die onderweg is naar Nederland. Verreweg het grootste deel betreft hasjiesj. In ons land nemen douane en politie steeds minder cannabis in beslag. Meer dan de helft van de onderschepte softdrugs bestaat uit hasjiesj, voor het overgrote deel van Marokkaanse oorsprong.

Uit beslaggegevens van buurlanden blijkt dat Nederland fungeert als belangrijk doorvoerland voor buitenlandse cannabis. Vergeleken hiermee lijkt de export van nederwiet van bescheiden omvang. Data over drugstoerisme duiden erop dat jaarlijks tienduizenden buitenlanders in Nederland softdrugs aanschaffen. De meesten nemen kleine hoeveelheden mee naar huis. Cannabismarkten in buurlanden worden voor een beperkt deel op deze wijze bevoorrad. De hennepeteelt in de buurlanden en de doorvoer van niet-Nederlandse cannabis lijken van grotere importantie dan de aanvoer van nederwiet vanuit ons land. Een nieuwe trend in dit verband is de toenemende betrokkenheid van Nederlandse verdachten bij de wietteelt in Duitsland en België. Vermoedelijk houdt deze ontwikkeling verband met de intensivering van de opsporing van hennepkwekerijen in ons land.

Op Europees niveau kan de cannabisconsumptie worden geschat op basis van prevalentiepercentages en gebruikspatronen of aan de hand van productie- en beslaggegevens. De uitkomsten van beide schattingen vertonen grote gelijkenis. Door vanuit de Europese dimensie terug te redeneren naar de Nederlandse situatie kan de bandbreedte van de nationale raming worden verkleind. Het jaarlijkse cannabisverbruik komt dan uit tussen 61 en 76 ton, waarvan 39–54 ton nederwiet.

De Europese data kunnen ook worden gehanteerd om zicht te krijgen op het aandeel van Nederland in de Europese markt voor marihuana. Als we de nederwietproductie afzetten tegen de (geschatte) Europese marihuana-aanvoer, komt naar voren dat ons land verantwoordelijk zou kunnen zijn voor grofweg de helft ervan. Gezien de betrekkelijk geringe hoeveelheden nederwiet die in buurlanden worden onderschept is deze uitkomst niet erg aannemelijk. Een van de conclusies is dan ook dat de schattingen van productie en export te sterk afhankelijk zijn van assumpties die klaarblijkelijk niet, althans niet helemaal, in overeenstemming zijn met de werkelijkheid. Het werken met deze veronderstellingen was evenwel noodzakelijk vanwege het gebrek aan goede gegevens. Daarom wordt aanbevolen extra inspanningen op het vlak van registratie, analyse en onderzoek te verrichten teneinde beter zicht te krijgen op de meest relevante aspecten van de Nederlandse cannabismarkt.

1. Inleiding

1.1 Aanleiding

In 2003 heeft de KLPD–dienst Nationale Recherche Informatie (DNRI) een rapport met de titel ‘De Nederlandse drugsmarkt’ uitgebracht over de stromen verdovende middelen die via ons land lopen (Van der Heijden, 2003a). Het rapport is geschreven in opdracht van het Ministerie van Justitie. In een van de vele berekeningen die in het document zijn opgenomen is een storende fout ontdekt. Dit betreft de schatting van de productie van nederwiet. De fout is dermate ernstig dat het volgens ons nodig was om de gehele berekening te heroverwegen. In het betreffende rapport is voor het ramen van de nederwietproductie uitgegaan van de volgende gegevens:

1. Er zijn in ons land tussen 561.000 en 680.000 personen die tenminste eenmaal per jaar cannabis gebruiken (EMCDDA, 2003; Abraham, 2002).
2. Van de cannabisgebruikers consumeert 3 à 4 % uit eigen kweek (Abraham e.a., 2002).
3. De omvang van ontmantelde kwekerijen schommelt in de periode 1998–2002 tussen 410 en 611 planten (De Miranda & Van der Werf, 2004).
4. Een kwekerij realiseert gemiddeld vier oogsten per jaar.
5. Een hennepplant levert 25 gram cannabis op (Korf, 2002).

In het rapport wordt zowel een minimum– als een maximumschatting berekend. De minimumschatting gaat grofweg als volgt: Het minimumpercentage gebruikers die zelf telen (3%) van de laagste schatting van het aantal gebruikers (561.000) leidt tot een geschat aantal kwekerijen van 16.830, afgerond 17.000. Bij een minimumomvang van 400 planten, een opbrengst per plant van 25 gram en 4 oogsten per jaar leveren die kwekerijen samen 673 ton cannabis op. In het rapport staat (op p. 49) evenwel 68 ton. De maximumschatting verloopt als volgt: Zelftelers 4% van geschat aantal cannabisgebruikers (680.000) = 27.200 kwekerijen. Met gemiddeld 500 planten, 25 gram nederwiet per plant en 4 oogsten per jaar leidt dit tot een productie van 1.360 ton. In het rapport staat evenwel 110 ton.

De nationale consumptie van nederwiet wordt in het rapport uit 2003 geschat tussen 16 en 22 ton. Verder wordt vermeld dat in de periode 2000–2002 weliswaar 54 ton uit Nederland afkomstige cannabis in het buitenland in beslag is genomen, doch dat hooguit eenderde hiervan nederwiet betrof. In het licht van het bovenstaande zijn de gecorrigeerde uitkomsten van zowel de minimum– als de maximumschatting niet erg plausibel. Een en ander vormde aanleiding tot een herbezinning op de gevolgde werkwijze. Hierbij bleek het nodig om de schattingsmethode in zijn geheel te herzien en kritisch te kijken naar enerzijds de toegepaste assumpties en anderzijds de betrouwbaarheid en validiteit van de gebruikte gegevensbronnen. Voor sommige aspecten geldt dat in de afgelopen jaren meer en betere gegevens ter beschikking zijn gekomen, waardoor in beginsel betere ramingen kunnen worden opgesteld. De exercitie biedt de mogelijkheid om de meest actuele gegevens toe te passen met betrekking tot de deelgebieden productie, consumptie, confiscaties en dergelijke. In dit rapport gaan we daarom niet louter in op de productie van nederwiet maar presenteren we kwantitatieve schattingen van de belangrijkste stromen softdrugs naar, door en vanuit ons land.

Het belang van de onderhavige studie is onder meer gelegen in de discussie over het specifieke beleid dat in Nederland geldt ten aanzien van softdrugs. Dit beleid wordt gekenmerkt door het tolereren van de consumptie, het bezit van kleine hoeveelheden, de teelt voor eigen gebruik en de verkoop (binnen formele kaders) van cannabis. Vooral vanuit het buitenland wordt met enige

regelmaat kritisch gereageerd op dit beleid. Critici zouden een extra argument in handen hebben als zou blijken dat Nederland grote hoeveelheden cannabis produceert voor de export. Maar ook voor de binnenlandse discussie is inzicht in de cannabismarkt van belang, bijvoorbeeld voor het standpunt inzake de bevoorrading van coffeeshops. De discussie over een mogelijke oplossing van de ‘achterdeurproblematiek’ door het reguleren van de hennepcultuur is gebaat bij een adequaat inzicht in de omvang van de nederwietproductie.

Het illegale karakter van de cannabismarkt bemoeilijkt de registratie van belangrijke kenmerken en maakt het nodig om te werken met afgeleide indicaties. Daarom dient prudent te worden omgegaan met de analysesresultaten.

1.2 Leeswijzer

In dit rapport wordt niet alleen gekeken naar de hennepcultuur, maar wordt de Nederlandse cannabismarkt in al zijn facetten belicht, inclusief de aan- en doorvoer van elders geproduceerde softdrugs. In het volgende hoofdstuk wordt ingegaan op de opzet van de studie, waaronder de onderzoeksvragen. De hoofdvragen worden ieder in een apart hoofdstuk beantwoord.

Het derde hoofdstuk gaat over de productie van nederwiet. Aan de orde komen onder andere de ontmanteling van hennepkwekerijen door de politie, de energiefraude die door veel hennepcultuurers wordt gepleegd, de grootte en de spreiding van hennepkwekerijen in ons land en de gemiddelde opbrengst per hennepplant.

Hoofdstuk vier behandelt diverse aspecten van de consumptie, zoals het aantal gebruikers, het consumptiepatroon en de verkooppunten van cannabis. Vervolgens wordt in het vijfde en het zesde hoofdstuk uitgebreid stilgestaan bij de import, doorvoer en export van softdrugs. Een ander aspect is van belang om de schatting van de nederwietproductie in de juiste context te plaatsen. Daarmee wordt de plausibiliteit van de aannames en schattingen inzichtelijk. In het zevende en laatste hoofdstuk worden de verschillende elementen met elkaar in verband gebracht en worden conclusies geformuleerd.

De materie die in dit rapport wordt behandeld is tamelijk complex. De auteur heeft getracht een en ander zodanig te beschrijven dat de denkstappen die bij de diverse berekeningswijzen horen, goed kunnen worden gevolgd. De lezer dient er wel op bedacht te zijn dat sommige uitkomsten die in de loop van het verhaal worden gepresenteerd verderop weer ter discussie worden gesteld. Omwille van de leesbaarheid gebeurt dat niet steeds meteen. Om dezelfde reden worden op- en aanmerkingen bij assumpties en berekeningswijzen deels in voetnoten naar voren gebracht. Pas in het laatste hoofdstuk worden de eindconclusies geformuleerd.

2. Onderzoeksopzet

2.1 Inleiding

Hoewel de aanleiding voor deze studie is gelegen in verwarring omtrent de hoeveelheid nederwiet die in ons land wordt geproduceerd, heeft het onderzoek een breder bereik, namelijk dat van de gehele Nederlandse cannabismarkt, inclusief aan-, door- en uitvoer van zowel marihuana als hasjiesj. Deze insteek is gekozen omdat de plausibiliteit van schattingen van bepaalde aspecten van de markt het best kan worden gezien door die te vergelijken met informatie over gerelateerde aspecten. Het doel van de exercitie is het genereren van inzicht in de belangrijkste kwantitatieve aspecten van de markt voor cannabis in ons land.

Dit hoofdstuk gaat over de opzet van deze studie. Paragraaf 2.2 handelt over de belangrijkste termen die we hanteren als we het hebben over de cannabismarkt. Vervolgens komen de onderzoeksvragen aan de orde in paragraaf 2.3. In de vierde en laatste paragraaf van dit hoofdstuk gaan we in op de werkwijze die we toepassen om antwoorden te krijgen op de geformuleerde onderzoeksvragen.

2.2 Begripsafbakening

Hasjiesj en marihuana worden gemaakt van de hennepplant, met als geslachtsnaam cannabis. De hennepplant is gewoonlijk eenslachtig; de plant is dus of mannelijk of vrouwelijk. Een van de belangrijkste psychoactieve stoffen is tetrahydrocannabinol (THC). De hoogste THC-gehalten worden aangetroffen in onbevuchte vrouwelijke bloemknoppen. Bijgevolg worden vooral vrouwelijke planten gebruikt voor de productie van marihuana en hasjiesj (Niesink e.a., 2002, p. 12).

Een vrouwelijke hennepplant kan drie tot vijf meter hoog worden. Bij de binnenkweek worden de planten evenwel geforceerd tot snelle bloei en wordt er vaak al geoogst terwijl de planten niet hoger zijn dan 60 à 100 cm. Ze zijn dan acht tot dertien weken oud.

Marihuana of wiet komt van de fijngeknipte of gehakte, gedroogde bloemtoppen, bladeren en eventueel stengels van de vrouwelijke hennepplant. In Nederland geproduceerde marihuana wordt veelal aangeduid als nederwiet.

Hasjiesj, ook aangeduid als cannabishars of hasj wordt verkregen uit de hars van de bloemen en eventueel andere delen van de cannabisplant. Door de plantdelen te zeven of te centrifugeren en het restant samen te persen ontstaan blokken hasjiesj. Als de productie in Nederland plaatsvindt, wordt gesproken van nederhasj.

Hasjolie wordt eveneens gemaakt uit de hars van de hennepplant. De olie wordt verkregen door het oplossen van plantdelen en de oplossing te filteren en in te dampen. De kleverige substantie die overblijft heeft meestal een veel hoger THC-gehalte dan hasjiesj of marihuana en is daarom opgenomen in de Opiumwet als een harddrug (lijst I). Hasjolie wordt in ons land zelden aangetroffen. Om deze redenen laten we deze cannabisvariëteit in deze studie buiten beschouwing.

In Nederland wordt zowel hasjiesj als wiet geconsumeerd door de stoffen te vermengen met shagtabak en in een zelfgemaakte sigaret te roken. Zo'n sigaret wordt aangeduid als joint

(vroeger als stickie). Beide cannabisvariëteiten kunnen ook puur, dus zonder tabak, worden gerookt. Voor hasjesj wordt in zo'n geval gewoonlijk een pijp met kleine kop of een waterpijp gehanteerd.

Als we in dit rapport praten over softdrugs of cannabis bedoelen we de variëteiten buitenlandse hasjesj, buitenlandse marihuana, Nederlandse hasjesj (nederhasj) en Nederlandse marihuana (nederwiet). Met de term 'Nederlandse cannabismarkt' duiden we op de invoer, de productie, de consumptie en de uit- of doorvoer van softdrugs binnen dan wel via ons land.

De termen hennepkwekerij en hennepplantage zien we als synoniemen. Kwekerijen die specifiek zijn ingericht voor het produceren van stekjes (uit zaad of door het stekken van 'moederplanten') en dus niet primair zijn bedoeld voor de wietproductie zullen we als zodanig omschrijven.

Een van de factoren die inzicht verschaft in de smokkel van drugs is de analyse van herkomst en bestemming van onderschepte partijen. De termen 'herkomst' en 'bestemming' worden in politiekringen zowel gebruikt om het vermoedelijke productieland en het geplande consumptieland aan te geven als ter duiding van respectievelijk het laatste land waar de drugs zich bevonden voordat de inbeslagneming plaatsvond en het eerstvolgende land waar de drugs naar toe zouden gaan als ze niet waren onderschept. In deze analyse wordt vooral gelet op de tweede interpretatie. Om het onderscheid aan te geven wordt het productieland aangeduid als het oorspronkelijke herkomstland of als het land van oorsprong of origine. Het geplande consumptieland wordt aangeduid als de eindbestemming.

2.3 Onderzoeksvragen

Het doel van deze studie is het geven van inzicht in de omvang van de markt voor cannabis in ons land. Het gaat hierbij om de volgende kenmerken van de markt: de productie en de export van nederwiet, de import en de doorvoer van buitenlandse marihuana en hasjesj en de consumptie van softdrugs. In onderlinge samenhang geven deze kenmerken een beeld van de belangrijkste kwantitatieve aspecten van de Nederlandse cannabismarkt. Voor sommige aspecten worden vergelijkingen gemaakt met andere landen in Europa of met de situatie in het hele continent. We verwachten door dit internationale perspectief meer zicht te krijgen op de plausibiliteit van de schattingen van de nationale cannabismarkt. De volgende onderzoeksvragen komen aan de orde:

1. Hoeveel cannabis wordt in Nederland geproduceerd?
 - a. Hoeveel hennepplanten staan er in een kwekerij?
 - b. Hoeveel nederwiet wordt er per hennepplant geoogst?
 - c. Hoeveel oogsten realiseert een hennepkwekerij per jaar?
 - d. Hoeveel hennepkwekerijen worden door de politie ontmanteld?
 - e. Hoeveel hennepkwekerijen worden door energiebedrijven ontdekt?
 - f. Hoeveel elektriciteit wordt door hennepkwekers gebruikt?
 - g. Hoeveel elektriciteit is nodig voor het produceren van een gram nederwiet?
 - h. Hoe is de spreiding van de hennepcultuur?
2. Hoeveel cannabis wordt in Nederland geconsumeerd ?
 - a. Hoeveel personen gebruiken eenmaal of vaker per jaar cannabis?
 - b. Wat is de frequentie van de consumptie?
 - c. Hoeveel cannabis wordt geconsumeerd bij een gebruiksmoment?
 - d. Welk deel van de cannabisconsumptie betreft nederwiet?
 - e. Hoeveel coffeeshops zijn er in ons land?
 - f. Welk deel van de hier te lande geconsumeerde cannabis wordt aangeschaft in een coffeeshop?

3. Hoeveel cannabis wordt aangevoerd?
 - a. Waar komt de cannabis vandaan die in Europa wordt geconsumeerd?
 - b. Hoeveel cannabis wordt door de Europese opsporingsinstanties in beslag genomen?
 - c. Wat is de verhouding tussen de diverse cannabisvariëteiten die in Europa worden onderschept?
 - d. Hoeveel van de elders geconfisqueerde cannabis was onderweg naar Nederland?
4. Hoeveel cannabis wordt doorgevoerd of geëxporteerd?
 - a. Hoeveel cannabis wordt hier te lande geconfisqueerd die was bestemd voor andere landen?
 - b. Hoeveel cannabis wordt in het buitenland in beslag genomen die afkomstig is uit Nederland?
 - c. Wat is de verhouding tussen de diverse variëteiten bij cannabis die afkomstig is uit Nederland en elders wordt onderschept?
 - d. Welk aandeel heeft nederwiet in de cannabismarkt van buurlanden?

2.4 Werkwijze

Om de onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden maken we voornamelijk gebruik van twee analysemethoden, te weten literatuurstudie en statistisch analyse. In de eerste plaats is een groot aantal publicaties geraadpleegd (zie literatuurlijst). Deels gaat het om boeken en rapporten waarin de resultaten worden gepresenteerd die uit empirisch onderzoek naar voren zijn gekomen. Voorbeelden zijn wetenschappelijke studies naar het aantal cannabisgebruikers en hun gebruiksfrequentie (o.a. Abraham e.a., 2001) en naar de opbrengst van hennepplanten (Toonen & Thissen, 2005). We hebben ook rapporten van binnen- en buitenlandse opsporingsdiensten bestudeerd, onder andere om zicht te krijgen op aantallen ontdekte hennepkwekerijen en hoeveelheden onderschepte drugs. Tevens hebben we gebruik gemaakt van de publieke media (met name krantenberichten, maar ook van internet), bijvoorbeeld om enig inzicht te krijgen in strafzaken tegen drugsmokkelaars en op aantallen growshops.

Naast literatuurstudie zijn eenvoudige statistische analysetechnieken toegepast. Hiervoor hebben we kwantitatieve gegevens verzameld en bewerkt, onder andere over hoeveelheden geconfisqueerde cannabis (afkomstig van douane en politiediensten in Nederland en in buurlanden alsmede van internationale organisaties als Europol, Interpol, EMCDDA, Raad van Europa en VN), energiediefstallen in verband met hennepsteelt (via het Platform Energiediefstal¹ verkregen van elektriciteitsbedrijven) en meldingen van drugshandel (van de stichting Meld Misdaad Anoniem).

Ten behoeve van de onderhavige exercitie zijn ook op beperkte schaal gesprekken gevoerd met leden van het Nationaal Netwerk Drugsexpertise² en het Platform Energiediefstal alsmede met onderzoekers die actief zijn in de cannabissector. De gesprekken hadden enerzijds tot doel het achterhalen en ontsluiten van mogelijk bruikbare gegevens en –bronnen, anderzijds het globaal toetsen van schattingsmethoden en voorlopige uitkomsten.

Het schatten van de hoeveelheden cannabis die Nederland binnenkomen, hier geproduceerd en geconsumeerd worden dan wel ons land verlaten, is geen sinecure. De complexiteit van de

¹ In het Platform Energiediefstal zitten vertegenwoordigers van vrijwel alle elektriciteitsleveranciers die actief zijn in Nederland. Het platform staat onder auspiciën van EnergieNed.

² Het Nationaal Netwerk Drugsexpertise NND is een samenwerkingsverband van drugsdeskundigen binnen de Nederlandse politie en haar partners. Het NND staat onder auspiciën van de Raad van Hoofdcommissarissen.

materie hangt samen met het illegale karakter van productie en smokkel van drugs, inclusief softdrugs. De dreiging van vervolging leidt ertoe dat veel actoren die zich bewegen op wat wij aanduiden als de cannabismarkt niet bereid zijn om het achterste van hun tong te laten zien. En registraties van aspecten als herkomst, hoeveelheid, prijs en kwaliteit van verhandelde cannabis zijn niet geheel betrouwbaar of ontbreken.

Als we zicht willen krijgen op de cannabismarkt zijn we gedwongen veelvuldig te werken met indirecte indicatoren die bovendien elk slechts duiden op bepaalde specifieke aspecten. Zo wordt informatie omtrent de herkomst van cannabis voornamelijk afgeleid uit hetgeen bekend is omtrent de origine van in beslag genomen partijen. Gegevens over aantallen kwekerijen zijn deels afkomstig van de politie, deels van elektriciteitsleveranciers. En over het consumptiepatroon van cannabisgebruikers komen we het meest te weten door enquêtes onder consumenten. Iedere bron heeft zo zijn eigenaardigheden wat betreft betrouwbaarheid en validiteit. Deze aspecten worden daarom kritisch bezien.

Over een aantal facetten van de cannabismarkt die in deze studie de revue passeren zijn slechts weinig gegevens beschikbaar. Bovendien zijn de beschikbare data vaak incompleet en is de representativiteit soms twijfelachtig. Daarom wordt zoveel mogelijk het principe van triangulatie toegepast. Dit houdt in dat de uitkomst van een bepaalde berekening waar mogelijk wordt getoetst aan het resultaat van andere benaderingen. Zo vergelijken we de raming van de cannabis die in Europa wordt geconsumeerd met de geschatte kwantiteit die wordt aangevoerd verminderd met geconfisqueerde hoeveelheden. In de meeste gevallen betreft het overigens geen 'harde' statistische toetsing maar slechts een plausibiliteitscontrole. Met de uitkomsten worden de bandbreedtes van een aantal schattingen verkleind tot praktisch hanteerbare proporties.

3. De productie van nederwiet

3.1 Inleiding

De teelt van hennepplanten ten behoeve van de wietproductie in Nederland is bepaald niet nieuw. Wel zijn er sterke indicaties dat het verschijnsel pas in het vorige decennium een grote vlucht heeft genomen. De econoom Jansen (1996, tabel 1) constateerde dat het gemiddelde aantal soorten nederwiet dat in coffeeshops wordt aangeboden, tussen 1991 en 1995 geleidelijk toenam van 1,2 tot 6,6. In dezelfde periode nam het aantal coffeeshops waar nederhasj te koop was eveneens sterk toe. Een en ander duidt op een stijging van de nederwietteelt in ons land.

Teneinde de omvang van de cannabisproductie te kunnen schatten moeten we een aantal factoren in kaart brengen. Het betreft in de eerste plaats het aantal hennepplantages. Vervolgens dienen we te weten hoeveel hennepplanten er gemiddeld in een kwekerij staan en wat de wietopbrengst per plant is. Ten slotte is het aantal oogsten per jaar van belang. In dit hoofdstuk wordt geschat hoeveel nederwiet in ons land wordt geproduceerd door na te gaan hoeveel nederwiet er gewoonlijk per plant wordt geoogst, hoeveel oogsten een kwekerij jaarlijks realiseert, hoeveel hennepplanten er gemiddeld in een teeltplaats staan en hoeveel kwekerijen er in bedrijf zijn. Door de uitkomsten te vermenigvuldigen krijgen we een raming van de nationale nederwietproductie.

Om te komen tot een actuele schatting van de totale cannabisproductie in ons land zijn dus eerst en vooral gegevens nodig over het totaal aantal nederwietkwekerijen. Helaas ontbreekt het hieraan. Schattingen in de media over het totaal aantal hennepkwekerijen in ons land lopen uiteen van vijf- tot honderdvijftigduizend (Van Ruiten, 2005; Bergman, 2005). Jansen (1993) schatte in 1993 de nationale nederwietproductie op zo'n 40 ton. Drie jaar later kwam hij uit op meer dan 50 ton (Jansen, 1996). In 1995 kwamen Boekhoorn e.a. (1995, p. 29) tot een schatting van 50.000 huistelers en 80 professionele middelgrote en grote telers. Van de huistelers zou 90% alleen produceren voor eigen gebruik en een beperkte vriendenkring (gemiddeld een halve kilo per jaar). De rest van de huistelers zou een gemiddelde opbrengst realiseren van vijf kg per jaar, terwijl de middel- en groottelers jaarlijks tussen 200 en 450 kg nederwiet zouden omzetten. De productie van alle kwekers samen zou liggen tussen 36 en 84 ton per jaar. Een publicatie van de criminoloog Bovenkerk (2001, p. 223) refereert aan een Nederlandse productie van 250 ton per jaar, maar die zou ook best hoger en zelfs veel hoger kunnen zijn. Een schatting van Korf (2003, p. 261) komt uit op circa vijfduizend kwekerijen — met gemiddeld honderd planten — die samen jaarlijks 38 ton nederwiet zouden produceren.

Ter vergelijking de volgende schattingen van Nederlandse wetenschappers, in chronologische volgorde:

Jansen (1993)	40 ton
Boekhoorn e.a. (1995)	36–84 ton
Jansen (1996)	minimaal 50 ton
Bovenkerk & Hogewind (2001)	minimaal 250 ton
Korf (2003)	38 ton

Het meest opvallend in deze reeks schattingen is de uitschieter van Bovenkerk en Hogewind. De overige vallen binnen de marge die door Boekhoorn e.a. in 1995 is gesteld. Het feit dat de eerste en de laatste schatting dicht bij elkaar liggen terwijl er een periode van bijna tien jaar tussen zit, kan betekenen dat de productie in de loop van de tijd nauwelijks is veranderd. Maar uit cijfers over de aantallen door de politie ontdekte hennepkwekerijen komt een ander beeld naar voren (zie paragraaf 3.2)

In ons land wordt zowel binnen- als buitenshuis hennep geteeld. In de eerste helft van de jaren '90 werd zo'n 10% van de hennepkwekerijen in de buitenlucht aangetroffen (Bloemendaal, 1996, p. 25). Dergelijke kwekerijen kunnen zeer omvangrijk zijn; in 1996 werd in de buurt van Venlo een kwekerij met circa 600.000 hennepplanten aangetroffen. Vanwege het koele klimaat kan er evenwel slechts eenmaal per jaar worden geoogst. De opbrengst per plant kan in beginsel groter zijn dan bij binnenteelt, omdat de planten langer blijven staan en veel groter kunnen worden dan bij binnenteelt. Hier staat tegenover dat het koele klimaat ertoe leidt dat het THC-gehalte bij buitenteelt substantieel lager ligt dan bij binnenteelt. In ons land is sinds het begin van de jaren negentig een forse stijging geconstateerd in het THC-gehalte van nederwiet (Trimbos-instituut, 2005, p. 49). Deze trend doet vermoeden dat nederwiet steeds vaker binnen wordt geproduceerd. Leden van het Nationaal Netwerk Drugsexpertise bevestigen dat de politie weliswaar zo nu en dan kwekerijen in de buitenlucht aantreft, maar dat het dan veelal gaat om kleine aantallen planten ('balkonkwekerijen'). Gezien het relatief lage THC-gehalte is het aannemelijk dat het bij deze kwekerijtjes voornamelijk gaat om productie voor eigen gebruik. Om deze redenen laten wij het aandeel van de buitenteelt bij de schatting van de nationale nederwietproductie buiten beschouwing.

De kwestie van het aantal hennepkwekerijen wordt vanuit twee invalshoeken belicht. Allereerst gaan we in op het aantal plantages dat door de politie wordt ontmanteld. Vervolgens kijken we naar meldingen van elektriciteitsbedrijven over energiefraude in relatie tot de hennepsteelt. Gegevens over dergelijke fraudes in het jaar 2004 zijn desgevraagd welwillend beschikbaar gesteld door de leden (energiebedrijven) van het Platform Energiediefstal. Omdat we ook indicaties van de politie hebben omtrent het percentage kwekers dat illegaal stroom aftapt, kunnen we een poging wagen om een schatting te maken van het totaal aantal hennepplantages. Ten slotte kijken we naar de geografische spreiding van de hennepsteelt.

3.2 De cannabisopbrengst per plant

Niet alleen in Nederland maar ook elders is in de loop van de jaren negentig sprake van forse veranderingen in de cannabismarkt. Twee verschuivingen treden op de voorgrond. Allereerst een geleidelijke verplaatsing van de cannabisproductie naar technologisch geavanceerde landen. Ten tweede de professionalisering van de productie door gebruikmaking van moderne teelttechnieken, waaronder vermeerdering door klonen. Hierdoor is in westerse landen een cannabisproduct op de markt gekomen dat met succes de concurrentie aankan met traditionele cannabisvariëteiten (Szendrei, 1997, p. 2).

Mediaberichten en politiestatistiek over ontmantelde kwekerijen wekken de indruk dat het onderscheid tussen de kleine hobbyteler en de grote professionele teler in de tweede helft van de jaren negentig geleidelijk aan is verdwenen. Kwekerijen met minder dan vijftig of meer dan vijftigduizend planten worden tegenwoordig nog maar weinig aangetroffen.³ Leden van het NND bevestigen dit. Tegelijkertijd zijn wiettelers professioneler gaan werken, met assimilatielampen,

³ Het is denkbaar dat er nog wel van dergelijke kleine kwekerijen worden ontdekt door de politie, maar dat die minder geneigd is om erover te rapporteren omdat er toch niet wordt vervolgd. Ook in de periode 1991-1994 had slechts een op de tien ontdekte kwekerijen minder dan 50 planten (Bloemendaal, 1996, p. 49). Volgens leden van het Nationaal Netwerk Drugsexpertise worden kleine kwekerijen bij ontdekking wel ontmanteld, zelfs als het gaat om minder dan vijf planten.

geautomatiseerde toevoer van water en voedingsstoffen, gebruik van insecticiden, airconditioning met koolstoffilters et cetera. Het effect is een hoogwaardig cannabisproduct van nagenoeg constante kwaliteit. De hobbyteler met hooguit vijf planten voor eigen gebruik, die in buurlanden nog veelvuldig wordt aangetroffen, lijkt hier voor een belangrijk deel te zijn verdrongen door de bedrijfsmatig opererende hennepkweker (zie verder paragrafen 3.6 en 6.5).

Door professionalisering is de gemiddelde nederwietopbrengst per hennepplant omhooggegaan. Bovendien is mede door veredeling het gehalte werkzame stof van nederwiet toegenomen. Dit komt tot uiting in de resultaten van studies naar het THC-gehalte van in Nederland verkrijgbare cannabis. Voor nederwiet geldt dat dit in de loop der jaren is gestegen van 7,5% in 1991 tot 11% in 2000/2001 (Korf e.a. 1994, p. 11; NDM, 2001, tabel 2.14).⁴ Uit het meest recente onderzoek van het Trimbos Instituut blijkt dat het THC-gehalte de laatste jaren schommelt tussen 17 en 20% (Niesink e.a., 2005, p. 27). Nederwiet is veel sterker dan buitenlandse marihuana (5–7%). Dit verklaart deels de sterk toegenomen populariteit van nederwiet.

Boekhoorn e.a. gingen in 1995 uit van een gemiddelde opbrengst van 10 tot 15 gram per plant. Britse onderzoekers vonden in 1998 eveneens 15 gram als gemiddelde (Atha e.a., 1999). In de Nederlandse media wordt veelal gesproken over 20 gram per plant (onder andere De Lange, 1997; Kranenberg, 2000; Wildenburg, 2000), hoewel ook lagere en hogere gemiddelde opbrengsten worden genoemd (bijv. Smit, 1999: 10 gram; Gerritsen, 1998: 15 gram; Lazaroms, 1996: 50 gram). Een rapport van het Gerechtelijk Laboratorium uit 1995 komt uit op 22 gram per plant (Huizer & Poortman–van der Meer, 1995). Dit cijfer wordt ook in de jurisprudentie geregeld aangehouden bij ontnemingszaken (BOOM, 2004, p. 43 e.v.). Korf (2003, p. 261) gaat uit van 25 gram. Waarschijnlijk zijn zowel de kwantiteit als de kwaliteit van de Nederlandse cannabisproductie in de loop van het vorige decennium significant gestegen.

Het Bureau Ontnemingswetgeving Openbaar Ministerie (BOOM) heeft in 2003 en 2004 in samenwerking met het Nederlands Forensisch Instituut, de KLPD–dienst Nationale Recherche Informatie, het Nationaal Netwerk Drugsexpertise, het Financieel Expertisepunt Politie, de Universiteit Wageningen en een tiental regionale politiekorpsen een project uitgevoerd om te komen tot een actuele norm voor de opbrengst van hennepkwekerijen. Hierbij zijn door de meewerkende korpsen hennepplanten verzameld bij in totaal 79 ontdekte kwekerijen. Per kwekerij is een aantal kenmerken genoteerd, zoals oppervlakte, aantallen lampen, gebruikte voedingsbodem et cetera. Tevens werden twaalf planten op vooraf omschreven wijze geselecteerd, meegenomen en naar Wageningen gebracht. Daar is het groeistadium bepaald waarna ze zijn gedroogd, geknipt en de opbrengst gewogen. Op basis van de metingen en met behulp van een rekenkundig model zijn de waarden berekend die in het oogststadium gehaald zouden kunnen worden. De onderzoeksresultaten geven aan dat een doorsnee hennepkwekerij binnenshuis een beplant oppervlak telt van ruim 16 m² met 15,4 planten per m². Daarboven hangen assimilatielampen met een vermogen van 510 watt. De hoogst mogelijke opbrengst is 33,7 gram per plant in het laatste bloeistadium, omschreven als ‘volgroeide knop, veel hars, oogststadium’ (Toonen & Thissen, 2004, p. 10). De opbrengst is veel meer dan uit eerdere studies naar voren komt; zelfs ruim de helft meer dan de in de rechtspraak nog altijd gangbare norm (gebaseerd op Huizer & Poortman–van der Meer, 1995) van 22 gram.

Er is reden om aan te nemen dat de maximale opbrengst in de praktijk lang niet altijd wordt gehaald. Een volledig uitgegroeide plant veroorzaakt namelijk een zeer sterke geur, hetgeen de pakkans vergroot. Voorts hebben hennepkwekers te maken met tegenslagen in de vorm van ongedierte of problemen met de toevoer van water en voedingsmiddelen. Daarom gaan wij in

⁴ Het cijfer van Korf e.a. heeft betrekking op 60 monsters die in Amsterdam waren aangeschaft. In drie gevallen betrof het Colombiaanse marihuana en van drie monsters was onbekend waar ze vandaan kwamen.

deze studie uit van de opbrengst in het voorlaatste ontwikkelingsstadium, dat door de onderzoekers wordt omschreven als 'volgroeide bloem'. De opbrengst per plant is dan 29,4 gram (op. cit., tabel 3). Dit gegeven nemen we als uitgangspunt voor verdere berekeningen.

3.3 Het aantal oogsten per jaar

De drugsexpert Weeda stelde in 1995 dat de totale groei- en bloeicyclus bij binnenteelt gewoonlijk circa drie maanden bedraagt. Bij berekeningen van de jaaropbrengst van een kwekerij wordt dan ook uitgegaan van vier oogsten per jaar. Korf (2003, p. 261) lijkt het realistischer om te rekenen met drie geslaagde oogsten. Er zijn evenwel aanwijzingen dat tegenwoordig veelvuldig met kortere kweekcycli wordt gewerkt. Zo zijn op Internet kweekschema's aangetroffen waaruit naar voren komt dat al na een week of negen kan worden geoogst. Uit een andere document valt af te leiden dat de gemiddelde bloeitijd bij binnenteelt 8,3 weken bedraagt. Hierbij moet circa een week groeitijd van de stekjes (totdat ze beginnen te bloeien) worden opgeteld (Weustenraad, 2005, p. 15). Rekening houdend met de tijd die nodig is voor het oogsten, opruimen en planten van nieuwe stekken, is een gemiddelde kweekcyclus van tien weken aannemelijk. Op jaarbasis komen we dan uit op maximaal vijf oogsten. We moeten er evenwel rekening mee houden dat door plantenziektes, insectenplagen en ander onheil niet alle oogsten succesvol zullen zijn. Bovendien worden elk jaar heel wat kwekerijen door de politie ontmanteld (zie volgende paragraaf). Daarom rekenen we met minimaal drie en maximaal vier oogsten per jaar.

3.4 Door de politie ontdekte hennepkwekerijen

Sinds het begin van de jaren negentig is het aantal nederwietkwekerijen dat door de politie wordt ontdekt zeer sterk gegroeid. Ging het in het begin van dat decennium nog om minder dan honderd per jaar; in het laatste jaar voor de eeuwwisseling werden meer dan duizend en in 2001 ruim tweeduizend kwekerijen opgespoord. In de twee volgende jaren lag het aantal gemelde ontmantelingen tussen 1500 en 1900. In 2004 rapporteerde de politie meer ontmantelde kwekerijen dan ooit tevoren: ruim drieduizend.⁵

Tabel 1. Ontmantelde hennepkwekerijen, vernietigde planten en gemiddelde kwekerijomvang

Jaar	Ontmantelde kwekerijen	Vernietigde planten	Gemiddelde omvang
1996	342	629.717	1.841
1997	520	553.135	1.453
1998	616	353.178	978
1999	1.091	582.588	867
2000	1.372	704.331	671
2001	2.012	884.609	515
2002	1.574	900.381	515
2003	1.867	1.111.855	530
2004	3.014	1.369.844	515

De gesignaleerde toename moet deels worden toegeschreven aan de mogelijkheid en bereidheid van regionale politiekorpsen om aan het KLPD te rapporteren over ontdekte nederwietkwekerijen

⁵ Papehove e.a. (2005, p. 16) vermeldt een aantal van 2.261 ontmantelingen in 2004. Dit totaal is gebaseerd op de opgaven van acht regionale politiekorpsen. Wij hebben dit cijfer aangevuld met gegevens van twee korpsen die hieromtrent niet tijdig een opgave aan het KLPD hadden gedaan.

en vernietigde hennepplanten. De respons varieert van het ene jaar op het andere. Bovendien melden sommige korpsen alleen aantallen ontwortelde planten en geven andere alleen data door over ontmantelde kwekerijen. Teneinde te komen tot meer betrouwbare nationale cijfers kunnen we een correctie voor (partiële) non-respons toepassen. Dit kan eenvoudig door het gemiddeld aantal kwekerijen per responderend regiokorps te vermenigvuldigen met het totaal aantal regio's (25). Wij vermoeden dat een dergelijke correctie te fors is omdat die uitgaat van aselectiviteit bij de respons. Het is immers aannemelijk dat de politie in regio's waar de hennepsteelt is geconcentreerd niet alleen meer kwekerijen opspoorde maar bovendien meer geneigd is om ontmantelingen adequaat te registreren en te rapporteren (vergelijk paragraaf 3.7). Anderzijds is zinnig rekening te houden met de mogelijkheid dat ook responderende korpsen niet alle ontmantelingen adequaat registreren. Wij denken daarom dat de politie in 2004 tussen 5.400 en 7.000 kwekerijen heeft ontdekt.⁶ Ten opzichte van 2003 (na correctie circa 3.000) is dit een grofweg een verdubbeling en vergeleken met 2000 (circa 1800) tenminste een verdrievoudiging.

Het aantal hennepplanten dat wordt opgespoord is in de loop der jaren eveneens toegenomen, zij het minder sterk dan het aantal kwekerijen.⁷ De trend in de nederwietproductie toont een duidelijke tendens naar kleinere plantages. De gemiddelde omvang van door de politie ontdekte kwekerijen, die in de eerste helft van het vorige decennium veelal boven de 1000 planten uitkwam, ligt tegenwoordig rond 500 planten (tabel 1).⁸ Het aantal hennepplanten dat jaarlijks van overheidswege wordt vernietigd is sinds het midden van de jaren negentig duidelijk toegenomen. Deze trend is ook zichtbaar na correctie voor onderrapportage, hoewel niet zo duidelijk als in de cijfers over de gerapporteerde aantallen hennepplanten die de politie verdelgde.⁹ Na de correctie komt het cijfer voor 2000 uit op 0,75 miljoen, oplopend naar 1,73 miljoen in 2003 en 1,79 miljoen in 2004. Ofschoon de opwaartse tendens deels toegeschreven kan worden aan een intensivering van de opsporing geeft de statistiek een indicatie dat de hennepsteelt in ons land bloeit als nooit tevoren. Overigens gaat het bij de gepresenteerde cijfers om alle teeltplaatsen, dus inclusief de locaties waar stekjes vanuit zaad of moederplanten worden gekweekt. Dergelijke teeltplaatsen bevatten gewoonlijk veel meer plantjes per vierkante meter dan de overige hennepkwekerijen. Er zijn voorbeelden bekend van plekken waar vele tienduizenden stekjes werden aangetroffen.¹⁰ In het wetenschappelijk onderzoek naar de opbrengst per hennepplant zijn dergelijke teeltplaatsen buiten beschouwing gebleven aangezien er geen sprake is van bloeiende planten (Toonen en Thissen, 2004). Dit verklaart voor een belangrijk deel waarom de doorsnee omvang in dat onderzoek veel lager uitvalt dan uit de politiegegevens naar voren komt (resp. 259 en 515 planten in 2004).¹¹

⁶ Als het aantal ontdekte kwekerijen wordt vermenigvuldigd met 25/10 is de uitkomst 7.535. De andere schatting is deels afgeleid van cijfers over andere jaren van niet-responderende korpsen.

⁷ De data over vernietigde hennepplanten zijn betrouwbaarder dan die over ontmantelingen omdat meer regiokorpsen erover rapporteren aan het KLPD (vergelijk paragraaf 3.7).

⁸ Bij deze berekening zijn twee mega-kwekerijen met elk meer dan een half miljoen planten buiten beschouwing gelaten (zie volgende noot). Voorts is een correctie toegepast voor partiële non-respons. Sommige korpsen rapporteren namelijk wel het aantal ontmantelde kwekerijen maar niet het aantal aangetroffen hennepplanten, terwijl sommige andere het omgekeerde doen. Het voortschrijdend gemiddelde is berekend over vier jaar.

⁹ In 1996 werden 1,2 miljoen hennepplanten vernietigd. Dit cijfer is evenwel sterk bepaald door de ontdekking van een uitzonderlijk grote kwekerij in de buurt van Venlo waar circa 600.000 planten stonden. In 1999 is in Zoeterwoude zelfs een teeltplaats met ongeveer één miljoen planten (stekjes) aangetroffen (Jespers, 2003). Deze ontmantelingen zijn destijds niet gerapporteerd aan het KLPD. Bij de berekening van de gemiddelde omvang van hennepkwekerijen zijn deze twee buiten beschouwing gelaten.

¹⁰ Illustratief is een kwekerij in een kas in Honselersdijk waar in oktober 2005 tienduizend 'moederplanten' en tweehonderdduizend stekjes van hennepplanten werden aangetroffen (Van Dien, 2005).

¹¹ Een andere verklarende factor is dat Toonen en Thissen niet uitgaan van het rekenkundig gemiddelde, omdat dit sterk wordt beïnvloed door zogeheten uitbijters (extreme cijfers). Hierdoor komt het rekenkundig gemiddelde in het Wageningse onderzoek uit op 591, dus nog hoger dan bij de politie. In plaats daarvan hanteren de onderzoekers de mediaan; de omvang waarvoor geldt dat de helft van de kwekerijen eronder en de andere helft erboven uitkomt. De mediaan uit de Wageningse studie kan nog te hoog zijn, doordat er is gewerkt met een minimumomvang voor een kwekerij van twaalf planten. Omdat de regionale politiekorpsen niet per kwekerij afzonderlijk aan het KLPD rapporteren, is het helaas niet mogelijk om op basis van die gegevens de mediaan te berekenen. Eén korps heeft wel over 2003 en 2004 gegevens verstrekt over de aantallen planten per ontmantelde kwekerij. De mediaan bedroeg 323, hetgeen in de buurt ligt van die welke door Toonen en Thissen is berekend (n = 152). Kwekerijen met minder dan twaalf planten kwamen nauwelijks voor. Wel waren er enkele waar kort tevoren was geoogst, zodat er geen enkele hennepplant meer werd aangetroffen; alleen wat plantresten.

Het aantal kwekerijen dat in een politieregio wordt ontmanteld is onder andere afhankelijk van de opsporingsintensiteit. De gesignaleerde stijging in ontmantelingen en aantallen planten die worden vernietigd is hoogstwaarschijnlijk mede teweeggebracht door een intensivering van de opsporing van hennepkwekerijen. Het tegengaan van de wietteelt heeft de laatste jaren bij veel korpsen een hogere prioriteit gekregen. Hiermee wordt een deel van het veiligheidsprogramma van de ministers van Justitie en van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties in de praktijk gebracht (Ministeries van Justitie en van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2002, p. 61). Cijfers over strafzaken die bij het parket zijn ingeschreven bevestigen de trend. Tussen 2000 en 2004 verdubbelde het aantal strafzaken in relatie tot softdrugs van 4.590 naar 9.296 (OM, 2005).¹²

Er bestaat weinig inzicht in de kans dat een hennepkwekerij wordt ontdekt door de politie. Navraag bij een aantal korpsen leert dat in sommige regio's prioriteit wordt gegeven aan de meer bedrijfsmatige kweek. De teelt voor eigen gebruik (met maximaal vijf planten) wordt daar bewust niet aangepakt. De vraag rijst dan welke indicaties de politie heeft omtrent de omvang voordat de locatie van een kwekerij is bezocht. Sommige teeltplaatsen worden ontdekt nadat de politie een pand is binnengetreden naar aanleiding van een melding van wateroverlast, brand of inbraak. Bij een kwekerij met veel lampen is het risico op dergelijk onheil groter dan bij een kwekerij zonder lampen of met een enkele assimilatielamp. Dit beïnvloedt de ontdekkingskans. In de praktijk spelen meldingen van de stichting Meld Misdaad Anoniem een belangrijke rol bij het optreden tegen kwekerijen. Jaarlijks komen bij de stichting ettelijke duizenden telefonische signalen binnen die betrekking hebben op 'drugshandel'. Die worden doorgespeeld naar het korps van de regio waarop de melding betrekking heeft (zie paragraaf 3.6). Het is niet ongebruikelijk dat de politie naar aanleiding van een dergelijk signaal een zogeheten warmtebeeld van de locatie maakt met behulp van een infraroodcamera. Een kwekerij zonder assimilatielampen wordt op deze wijze niet ontdekt.¹³ Hierdoor is de pakkans voor kleine hobbykwekerijen zonder dergelijke lampen waarschijnlijk geringer dan voor bedrijfsmatig opgezette teeltplaatsen.

3.5 Het elektriciteitsverbruik van hennepkwekerijen

Voor de binnenteelt van hennep worden vaak assimilatielampen gebruikt. Toonen en Thissen (2005) hebben vastgesteld dat de betreffende lampen gewoonlijk een vermogen hebben van 510 watt per m². Volgens het Bureau Ontnemingswetgeving Openbaar Ministerie (Weustenraad 2005, p. 39) branden ze per plantcyclus circa 800 uur. Hierbij dient het stroomverbruik van voorschakelapparatuur te worden opgeteld. Dit zou liggen tussen 10% van het lampvermogen en 100 watt per m². In het eerste geval wordt het totale stroomverbruik per vierkante meter 510 + 51 = 561 watt. Per plantcyclus van 800 uur is dan 449 kWh per m² nodig. Bij 15,3 planten per m² komt dit overeen met 29,3 kWh per geoogste plant en 1,0 kWh per geproduceerde gram nederwiet. Als rekening wordt gehouden met een vermogen voor voorschakelapparatuur van 100 watt en 510 watt per vierkante meter voor de lampen, komen we uit op 610 W per vierkante meter, ofwel 31,9 kWh per plant en 1,1 kWh per gram nederwiet. Op basis van deze data kunnen we het jaarlijkse stroomverbruik van een doorsnee kwekerij (met 259 planten op 16 m²) berekenen. Bij vier à vijf plantcycli kan het stroomverbruik bij een modale kwekerij worden geraamd tussen 28,7 en 35,1 mWh per jaar.¹⁴

¹² Deze cijfers hebben niet alleen betrekking op de productie maar ook op het bezit en de handel in cannabis. Mede in het licht van de daling van de geconfisqueerde hoeveelheden cannabis in ons land (zie paragraaf 5.5) is het aannemelijk dat de stijging voornamelijk moet worden toegeschreven aan een intensivering van opsporing en vervolging van de hennepeteelt.

¹³ Overigens is een warmtebeeld niet noodzakelijk. De op straat opgevangen geur van bloeiende hennepplanten kan voldoende aanleiding vormen om een huiszoeking te verrichten.

¹⁴ De berekening van het minimum is: 561 W (vermogen per m²) x 16 (beplante oppervlakte in m²) x 800 uur (brandtijd per plantcyclus) x 4 (cycli per jaar) = 28,7 mWh. We gaan uit van 4 oogsten doch tegelijk van 4,5 plantcycli per jaar. Op deze manier houden we rekening met mislukte oogsten en door de politie vernietigde planten. Het maximum is dan 610 W x 16 x 800 uur x 4,5 = 35,1 mWh.

Het hoge energieverbruik van assimilatielampen leidt tot hoge onkosten voor wiettelers. Bovendien kan het hoge verbruik wel eens opvallen, waardoor de pakkans groter wordt. Daarom gaat een deel van de telers over tot het illegaal aftappen van elektriciteit. In 2004 werden door de energiebedrijven in totaal 4.210 gevallen van fraude met elektriciteit ontdekt die verband zouden houden met hennepsteelt.¹⁵ Door de energiebedrijven wordt geschat dat stroomdiefstal plaatsvindt met een totale omvang van 1 miljard kilowattuur (kWh) per jaar (EnergieNed, 2005). Dit is een ruwe schatting, afgeleid van gegevens over geproduceerde hoeveelheid elektriciteit en (een theoretische raming van) de omvang van netverliezen en in rekening gebrachte hoeveelheden (Minister van Economische Zaken, 2005). Het is bekend dat er ook energie verloren gaat tijdens de distributie. Het verlies wordt deels veroorzaakt door technische oorzaken die inherent zijn aan het systeem, zoals opwarming van hoogspanningskabels tijdens het transport. Er zijn ook vermijdbare oorzaken, zoals niet (goed) werkende elektriciteitsmeters en energiefraude. Uit internationale gegevens komt naar voren dat het totale distributieverlies gewoonlijk ligt op zo'n 7% (Philips, 2000; USCCTP, 2003, p. 34, EIA, 2005, tables S5 & 6.3). Naar verluidt zou het netverlies in ons land op zo'n 4% liggen, waarvan een kwart door fraude. Hoe nauwkeurig het totale netverlies is bepaald en hoe het deel dat wordt toegeschreven aan de illegale stroomaftap is ons niet duidelijk geworden.

Van de elektriciteitsdiefstal wordt 90% toegerekend aan de hennepsteelt (Platform Energiediefstal, 2005). Dit lijkt ons een erg hoog percentage.¹⁶ Het is zeer wel denkbaar dat een kleiner deel van de geconstateerde energiefraude moet worden toegeschreven aan de hennepsteelt. Een van de argumenten hiervoor is dat de pakkans bij energiediefstal door hennepsteelters vermoedelijk hoger ligt dan het gemiddelde doordat de politie niet actief speurt naar energiefraudeurs in het algemeen maar wel specifiek naar hennepkwekerijen. Deze zijn ook gemakkelijker op te sporen vanwege de (stank-)overlast die ze bezorgen. Daarom beschouwen we de raming van 0,9 miljard kilowattuur als bovengrens voor het illegale stroomverbruik ten behoeve van de wietsteelt.

3.6 Raming aantal kwekerijen

Het aantal hennepkwekerijen dat ons land telt kan worden afgeleid van de pakkans en het aantal ontdekte kwekerijen. Volgens het Platform Energiediefstal (2005) ligt de pakkans voor wiettelers tussen 25% en 30%. Onduidelijk is waarop deze schatting is gebaseerd. Voorts is van belang dat deze percentages geen betrekking hebben op hennepkwekers die legaal stroom gebruiken. Volgens het Platform betreft dit circa 10% van het totaal aantal kwekerijen. Uit reacties op een enquête van het Parket-Generaal (2004) onder regionale politiekorpsen komt evenwel een ander beeld naar voren: zie tabel 2. De cijfers hebben betrekking op 2002 en de eerste helft van 2003. Als we het gemiddeld percentage met stroom frauderende kwekers berekenen over de beschikbare cijfers, komt dit uit op 54%. Indien we de gegevens van de drie korpsen die een schatting hebben gegeven in de beschouwing betrekken, wordt de uitkomst iets hoger; 58%. De plausibiliteit van deze percentages kunnen we enigszins nagaan door de in 2004 ontdekte

¹⁵ Dit cijfer is tot stand gekomen door optelling van alle meldingen van energiebedrijven over stroomdiefstallen in relatie tot wietsteelt, waarbij een correctie is toegepast op evidente dubbelleningen. Dubbellening kan plaatsvinden indien dezelfde postcode meer dan eens voorkomt met dezelfde schade (uitgedrukt in kilowattuur of in geld). We hebben niet gecorrigeerd voor meldingen met dezelfde postcode maar met verschillende schade omdat het goed mogelijk is dat in één postcodegebied meerdere kwekerijen zijn aangetroffen. Aangezien er soms wordt onderhandeld over het schadebedrag, kunnen uiteenlopende schades betrekking hebben op dezelfde kwekerij. In zo'n situatie hebben wij ook nog gekeken naar de registratiedata. Als die hooguit enkele weken na elkaar liggen, hebben wij aangenomen dat het om dezelfde stroomdiefstal handelt. Omdat ter bescherming van de privacy van betrokkenen niet hun namen en adressen beschikbaar zijn gesteld, konden wij niet alle meldingen controleren op mogelijke dubbelleningen.

¹⁶ Een reden om te twijfelen aan de juistheid van de raming is de omstandigheid dat energiebedrijven door de toezichthouder (Dienst uitvoering en toezicht energie van de Nederlandse Mededingingsautoriteit) mede worden 'afgerekend' op distributieverliezen (Minister van Economische Zaken, 2005). Naarmate een groter deel van de netverliezen wordt toegeschreven aan fraude lijkt de distributie efficiënter. Energiebedrijven kunnen er dus belang bij hebben de omvang van energiefraude te overschatten.

energie-diefstallen in verband met wietteelt (4.010) af te zetten tegen de in hetzelfde jaar door de politie ontmantelde kwekerijen (tussen 5.400 en 7.000 na correctie voor onderrapportage; zie paragraaf 3.4). Uit de data kunnen we afleiden dat in tussen 57% en 74% van de ontdekte kwekerijen werd gesjoemeld met de stroomtoevoer. Dit is in lijn met de hierboven vermelde enquêteresultaten.

De groep wiettelers die betalen voor gebruikte energie omvat vermoedelijk vooral kleinere telers, omdat het hoge energieverbruik van grote kwekerijen opvalt en de pakkans dientengevolge wordt vergroot. Doordat de energiebedrijven niet of nauwelijks kijken naar kwekerijen waar legaal stroom wordt gebruikt, is het aannemelijk dat zij de pakkans voor een doorsnee hennepkwekerij te laag inschatten. In werkelijkheid zou die best tussen 30 en 50 procent kunnen liggen. Helaas hebben we geen mogelijkheid om hieromtrent uitsluitsel te krijgen.

Tabel 2. Door de politie geconstateerde energiediefstallen door hennepkwekerijen

Regiokorps	Aantal ontdekte kwekerijen	Bij kwekerijen geconstateerde energiediefstallen	% kwekerijen dat illegaal stroom aftapt
Groningen	62	28	45,2
Drenthe	87	50	57,5
IJsselland	172	102	59,3
Twente	Onbekend	Onbekend	Circa 70
Gelderland-Midden	136	83	61,0
Noord-Holland-Noord	118	76	64,4
Amsterdam-Amstelland	97	35	36,1
Rotterdam-Rijnmond	318	151	47,5
Zeeland	123	Circa 60	Circa 49
Limburg-Noord ¹⁷	85	54	79,4
Limburg-Zuid	814	Onbekend	Circa 70

Het feit dat de politie een ander beeld heeft van stroomdiefstal door hennepkwekers dan de energiebedrijven laat zich gemakkelijk verklaren. Een elektriciteitsleverancier wordt namelijk vaak pas op de hoogte gesteld van de ontdekking van een hennepkwekerij als de politie ter plekke is gestuit op aanwijzingen voor stroomdiefstal.¹⁸ Daarom achten wij het percentage dat is afgeleid van de enquêteresultaten onder politiekorpsen plausibeler dan het door EnergieNed gepresenteerde cijfer. Als we de schattingen over aantallen plantages berekenen op basis van het (landelijk gemiddelde) percentage energiefraudeurs onder de telers (54 à 58%) vinden we tussen 13.800 en 24.800 hennepkwekerijen. Dit is als volgt berekend. Met energie frauderende hennepkwekers: 4.010. Als dit 54% is van het aantal ontdekte kwekerijen, komt dit uit op 7.440. Bij een pakkans van 30% komt de raming voor het totaal aantal plantages na afronding uit op 24.800. Als de stroomaftappende plantages 58% van de ontdekte kwekerijen vormen, gaat het om zo'n 6.900 teeltplaatsen. Bij een pakkans van 50% wordt het totaal circa 13.800.

Uit de beschikbare gegevens komt het beeld naar voren dat de politie tegenwoordig hoogst zelden teeltplaatsen met minder dan tien planten ontmantelt.¹⁹ Dit beeld contrasteert sterk met het plaatje dat in 1995 door Boekhoorn e.a. werd geschetst alsook met de actuele situatie in de buurlanden (zie paragraaf 6.5). Als het beeld overeenkomt met de huidige werkelijkheid, betekent het dat er in ons land heel weinig personen zijn die louter voor eigen gebruik en eventueel dat van een kleine vrienden- en kennissenkring wiet telen. Een alternatieve verklaring is dat de

¹⁷ Bij de cijfers van Limburg-Noord wordt opgemerkt dat in 20% van de gevallen niet bekend is of sprake was van energiediefstal. Daarom is het percentage fraudeurs berekend over $(0,8 \times 85 =)$ 68 kwekerijen.

¹⁸ Overigens zijn er korpsen die standaard de stroomleverancier verwittigen voordat een pand wordt betreden waarvan wordt vermoed dat er zich een kwekerij bevindt.

¹⁹ Er zijn waarschijnlijk ook ontmantelingen van kleine teeltplaatsen die niet worden geregistreerd omdat er toch geen strafrechtelijk gevolg wordt voorzien. Zie ook de volgende noot.

pakkans voor hobbykwekers relatief gering is. Naar verluidt laat een aantal politiekorpsen kleine kwekers bewust met rust, vanuit de overweging dat het beter is dat coffeeshops hun waren betrekken van niet-criminele huistelers dan dat ze in aanraking komen met georganiseerde criminele groepen. Waar in de praktijk de grens wordt getrokken tussen kleine telers en bedrijfsmatig opererende hennepkwekers is niet helemaal duidelijk.²⁰ Uit bevolkingsenquêtes blijkt dat er nog altijd personen zijn die hennep telen voor eigen gebruik. De hierboven vermelde ramingen zijn daarom exclusief teeltplaatsen waar louter voor eigen gebruik (maximaal vijf) hennepplanten verzorgd worden. Hoeveel van dergelijke hobbykwekers er zijn, kan worden ingeschat op basis van enquêteresultaten. Abraham e.a. (2002, p. 230) constateerden voor de 12- tot 17-jarige gebruikers dat 3% eigen kweek als bron aangaf; voor cannabisgebruikers van 18 jaar en ouder ligt het cijfer op 4%. Omgerekend naar absolute aantallen komt het totaal uit tussen 16.900 en 17.900.²¹ Het aantal teeltplaatsen in ons land ligt derhalve vermoedelijk tussen 30.700 en 42.600.²²

3.7 De spreiding van hennepkwekerijen

In sommige delen van het land ontmantelt de politie veel meer hennepkwekerijen dan in andere. Dit kan betekenen dat er in die delen van het land meer aan hennep teelt wordt gedaan. Het is evenwel ook zeer wel denkbaar dat er niet overal even intensief wordt gespeurd naar kwekerijen. Daarom kijken we hieronder ook naar andere indicatoren. In totaal hebben we zes indicatoren gevonden die mogelijk iets zeggen over de omvang van de hennep teelt in een regio. Dit betreft:

- a) Door de politie ontmantelde hennepkwekerijen.
- b) Door de politie vernietigde hennepplanten.
- c) Growshops.
- d) Coffeeshops.
- e) Meldingen van 'drugshandel' bij de stichting Meld Misdaad Anoniem
- f) Door energieleveranciers geregistreerde elektriciteitsdiefstallen.

Ontmantelde hennepkwekerijen

De meest voor de hand liggende indicator voor de spreiding van de nedervietproductie is het aantal hennepkwekerijen dat door de politie wordt ontdekt en ontmanteld. Er kunnen evenwel regionale verschillen zijn in de prioriteit die wordt gegeven aan de bestrijding van de wietteelt. Hierdoor levert het aantal ontmantelingen wellicht een vertekend beeld op. Een andere complicerende factor hierbij is dat niet alle regionale korpsen deze gegevens rapporteren aan het Korps landelijke politiediensten (KLPD). In de periode 1999–2004 ontbraken de gegevens van gemiddeld 8 van de 25 regiokorpsen. Van twee korpsen, Gelderland–Midden en Kennemerland, is in deze periode geen enkele opgave ontvangen. Om rekening te houden met ontbrekende data en fluctuaties van jaar op jaar kijken we naar het gemiddelde aantal ontmantelingen per jaar.

Vernietigde hennepplanten

Het is denkbaar dat in bepaalde delen van het land grotere kwekerijen voorkomen dan elders, bijvoorbeeld omdat daar kassen, schuren of loodsen worden gebruikt in plaats van woonhuizen.

²⁰ In 2000 heeft het College van procureurs-generaal een Aanwijzing Opiumwet uitgevaardigd waarin een aantal criteria wordt opgesomd (Staatscourant 2000, 250). Behalve door het aantal planten (meer dan vijf of niet) wordt de professionaliteit (en daarmee de prioriteit bij de vervolging) bepaald door aspecten als het gebruik van stekjes, van kunstlicht, van een centraal geregeld bevoeiingsstelsel, van een thermostaatgestuurde verwarming, van afzuiging naar buiten en van signaleringsvellen of biologische middelen bij de ziektebestrijding. Tevens wordt gekeken naar (de afscherming van) de ruimte waarin en de bodem waarop de hennepplanten groeien (bijv. steenwol of hydrocultuur). Er is dus geen sprake van een scherp onderscheid tussen 'gewone' en bedrijfsmatige hennep teelt.

²¹ Bij de berekening gaan we uit van 450.000–475.000 actuele gebruikers; zie paragraaf 4.2.

²² Het is denkbaar dat we het totaal enigermate overschatten door dubbeltellingen. 'Eigen kweek' kan namelijk ook betrekking hebben op bedrijfsmatig opgezette teeltplaatsen.

Daarom is het aantal verdelde hennepplanten in beginsel een bruikbare indicatie voor de omvang van de hennepcultuur. Omdat grote hennepkwekerijen zeldzamer zijn dan kleinere, moet bij de berekening van gemiddelden rekening worden gehouden met uitschieters. Dit kan door uit te gaan van gegevens over een wat langere periode. Regionale politiekorpsen rapporteren beter over aantallen vernietigde hennepplanten aan het KLPD dan over ontdekte en ontmantelde hennepkwekerijen. In de periode 1999–2004 ontbraken gegevens over aantallen planten van gemiddeld 4 van de 25 regionale korpsen. Ook bij deze cijfers kijken we naar de jaargemiddelden. Overigens geldt ook bij deze indicator dat regionale verschillen in de opsporingsintensiteit kunnen leiden tot vertekening van de verdeling over het land.

Growshops

Hennepkwekers kopen de inrichting van hun kwekerij gewoonlijk bij een zogeheten growshop. De geografische spreiding van de winkels geeft wellicht een indicatie van de concentratie van hennepkwekerijen in bepaalde regio's. De namen en adressen van veel van deze legale winkels staan vermeld op Internet, op de pagina 'growshop.nl'. Voor deze analyse hebben we de situatie bekeken in april 2005.

Coffeeshops

Omdat het eveneens denkbaar is dat er een concentratie bestaat van hennepkwekerijen en coffeeshops, hebben we de verdeling over het land van coffeeshops bekeken. Hiervoor zijn de gegevens gebruikt die betrekking hebben op de situatie in 2003 (Pardoel e.a., 2004). De achterliggende gedachte bij deze deeltanalyse is dat coffeeshops vooral vanuit de directe omgeving worden bevoorrad, onder andere om het risico op onderschepping van nederwiet tijdens het transport naar 'de achterdeur' te verkleinen.

Meldingen van 'drugshandel' bij de stichting Meld Misdaad Anoniem

De stichting Meld Misdaad Anoniem is in 2002 in een beperkt aantal politieregio's met zijn activiteiten begonnen. In januari 2003 is het actieterrain uitgebreid tot het hele land. Voor de onderhavige analyse zijn de gegevens over 2003 en 2004 opgeteld.²³ Volgens een woordvoerder van de stichting handelt het bij zeker driekwart van de meldingen om hennepcultuur. Helaas is het tot nu toe niet mogelijk om deze gevallen te onderscheiden van andere vormen van drugscriminaliteit.

Geregistreerde stroomdiefstallen

Op ons verzoek hebben de leden van het Platform Energiediefstal opgaven gedaan van de in 2004 ontdekte gevallen van energiediefstal. Volgens het platform gaat het in circa 90% van de gevallen om stroomdiefstal voor de hennepcultuur. Overigens is de opgegeven postcode niet altijd de locatie van de kwekerij; de stroomleveranciers gebruiken veelal het factuuradres en dat wijkt soms af van het gebruiksadres.

Resultaten

In tabel 3 zijn de gegevens over de zes indicatoren vermeld van alle regio's. De data van de hoogst scorende regio's zijn vet weergegeven. Wat betreft ontmantelde hennepkwekerijen staan de politieregio's Limburg-Zuid, Haaglanden en Rotterdam-Rijnmond ruim bovenaan de ranglijst.

²³ Een aantal meldingen is doorgegeven aan een landelijke instantie en daarom buiten beschouwing gelaten. Vermoedelijk gaat het in deze gevallen niet om hennepkwekerijen maar om andere vormen van drugscriminaliteit.

Minder, maar nog altijd veel kwekerijen worden jaarlijks ontmanteld in Amsterdam–Amstelland, Gelderland–Zuid en IJsselland. Als het gaat om de aantallen hennepplanten die jaarlijks worden vernietigd wordt de ranglijst onbetwist aangevoerd door Haaglanden. Op ruime afstand volgen de regio's Gelderland–Zuid, Amsterdam–Amstelland, Utrecht en Brabant–Zuid–Oost. De grootste aantallen growshops worden aangetroffen in Midden– en West–Brabant, gevolgd door Limburg–Zuid en Rotterdam–Rijnmond. De subtop van de ranglijst wordt gevormd door Amsterdam–Amstelland, Haaglanden en Utrecht. Deze bevindingen stroken met die van Snippe e.a., (2004, p. fig. 3.2). De topvijf van politieregio's met veel coffeeshops bestaat uit Amsterdam–Amstelland, Rotterdam–Rijnmond, Haaglanden, Utrecht en Midden en West Brabant. Meldingen van drugshandel hebben vooral betrekking op de regio's Haaglanden, Rotterdam–Rijnmond, Midden en West Brabant, Amsterdam–Amstelland en Utrecht. De meeste energiediefstallen kwamen aan het licht in de regio Rotterdam–Rijnmond, gevolgd door Midden– en West–Brabant, Utrecht, Haaglanden en Limburg–Zuid.

Tabel 3. Indicaties voor de geografische spreiding van de hennepsteelt

Politieregio	Ontmantelde kwekerijen	Vernietigde planten	Grow-shops	Coffeeshops	Meldingen bij Meld Misdaad Anoniem	Stroom-diefstallen	Rangscore na combinatie van indicatoren
Groningen	94	50.042	10	20	139	74	11
Friesland	46	23.943	2	25	99	55	20
Drenthe	66	21.265	7	9	82	32	23
IJsselland	127	49.540	10	12	280	175	9
Twente	89	27.762	4	18	251	82	15
Noord– en Oost–Gelderland	51	26.270	6	13	138	122	17
Gelderland–Midden		29.038	12	20	191	146	10
Gelderland–Zuid	130	80.902	9	22	185	195	8
Utrecht	121	63.331	16	37	629	385	5
Noord–Holland–Noord	41	28.738	9	14	212	154	13
Zaanstreek–Waterland	9	13.155	5	6	89	45	25
Kennemerland		40.882	7	25	155	109	12
Amsterdam–Amstelland	150	74.959	21	258	631	198	2
Gooi en Vechtstreek	17	14.869	3	9	108	58	24
Haaglanden	278	145.380	16	48	855	337	1
Hollands Midden	74	31.349	3	20	175	94	16
Rotterdam–Rijnmond	242	48.081	25	74	855	497	6
Zuid–Holland–Zuid	47	46.571	6	14	83	47	19
Zeeland	71	21.866	10	10	61	39	21
Midden– en West–Brabant	95	51.639	35	34	851	404	3
Brabant–Noord	10	11.641	9	8	238	179	18
Brabant–Zuid–Oost	114	59.770	15	16	341	254	7
Limburg–Noord	84	47.728	8	11	190	73	14
Limburg–Zuid	459	54.943	26	27	528	334	4
Flevoland	35	14.537	7	2	137	109	22

In de top van de zes rangordeningen komen we veelvuldig dezelfde namen van regio's tegen. De verschillende indicatoren lijken te duiden op eenzelfde geografische spreiding. Hierbij moeten we een slag om de arm houden omdat we van een aantal datareeksen weten dan wel vermoeden dat ze onderling niet onafhankelijk zijn.²⁴ Als we de rangscores over de zes indicatoren niettemin combineren ontstaat het volgende beeld.²⁵ Haaglanden en Amsterdam–Amstelland bezetten de eerste twee plaatsen van de ranglijst, gevolgd door Midden– en West–Brabant, Limburg–Zuid, Utrecht, Rotterdam–Rijnmond en Brabant–Zuid–Oost. De laagste scores worden behaald door Zaanstreek–Waterland, Gooi en Vechtstreek, Drenthe, Flevoland, Zeeland en Friesland. De gecombineerde indicatoren duiden op een geografische concentratie van de hennepcultuur, primair in de sterk verstedelijkte regio's in het westen en secundair in het zuiden van het land.

Mede gezien de concentratie in het westen is het interessant om te weten wat het effect is van verstedelijking op hennepcultuur. Om dit aspect te kunnen analyseren hebben we de gegevens over stroomdiefstallen in 2004 afgezet tegen de urbanisatiegraad van de woongemeente van frauderende klanten. Hierbij hebben we rekening gehouden met het aantal inwoners dat iedere categorie telt. De uitkomst laat zien dat het aantal energiediefstallen hoger is naarmate een gemeente meer verstedelijkt is (tabel 4). In de niet–stedelijke gemeenten worden 99 incidenten per miljoen inwoners gemeld, tegenover meer dan 300 in de matig of (zeer) sterk geurbaniseerde gemeenten. Overigens is het denkbaar dat het patroon deels wordt veroorzaakt doordat de pakkans in meer verstedelijkte gemeenten groter is. De kans op ontdekking zou hoger kunnen liggen doordat een kwekerij in een stad meer (met name stank–)overlast bezorgt dan op het platteland.

Tabel 4. *Energiediefstallen naar urbanisatiegraad gemeente*

Urbanisatiegraad gemeente	In 2004 ontdekte energiediefstallen	Populatie op 1–1–2004 ²⁶	Energiediefstallen per miljoen inwoners
Zeer sterk stedelijk	1.156	3.104.110	372
Sterk stedelijk	1.252	3.658.490	342
Matig stedelijk	901	2.898.190	311
Weinig stedelijk	552	3.203.130	172
Niet stedelijk	337	3.394.110	99
Onbekend ²⁷	12		
Totaal	4.210	16.258.030	259

3.8 Voorlopige conclusies over de productie van nederwiet

Er wordt in ons land op grote schaal nederwiet geproduceerd, zoveel is wel duidelijk. De meeste hennepkwekerijen bevinden zich in de grote steden in het westen van het land en in de zuidelijke regio's. Wat betreft de opbrengst per hennepplant heeft het onderzoek van Toonen en Thissen (2004) enige helderheid verschaft. De resultaten geven aan dat per volgroeide plant gewoonlijk geen 22 gram wordt geoogst, zoals in de rechtspraak nog altijd wordt aangenomen, en ook geen 25 gram, zoals in het rapport 'De Nederlandse drugsmarkt' is beweerd, maar gemiddeld 29,4 gram.

²⁴ De gegevens over ontmantelde kwekerijen en vernietigde hennepplanten komen van regionale politiekorpsen. De twee datareeksen zijn zeker niet onafhankelijk van elkaar omdat bij ontmanteling een kwekerij vrijwel altijd hennepplanten ter vernietiging worden afgevoerd. Niet zelden is de ontdekking van een teeltplaats door de politie een gevolg van een melding bij de stichting Meld Misdaad Anoniem. En bij de cijfers over stroomdiefstallen moet worden bedacht dat het energiebedrijf veelal door de politie wordt ingeseind nadat een kwekerij is gevonden. Alleen de regionale aantallen grow– en coffeeshops zijn geheel onafhankelijk van elkaar en van de andere datareeksen. Het feit dat die rangordeningen grote gelijkenis vertonen met de overige geeft aan dat er geen sprake is van grote regionale verschillen in de opsporingsintensiteit inzake hennepcultuur.

²⁵ Ten behoeve van deze exercitie hebben we voor de regio's Kennemerland en Gelderland–Zuid het gemiddelde ingevuld van het aantal ontmantelde kwekerijen per regio.

²⁶ Bron populatiecijfers: CBS Statline, 2005.

²⁷ In deze gevallen had de frauderende klant van het energiebedrijf een buitenlands adres hoewel de hennepkwekerij in Nederland was aangetroffen.

Redelijk inzichtelijk is verder dat het aantal plantcycli per jaar bij binnenteelt tegenwoordig maximaal vijf bedraagt maar dat de doorsnee teler zich tevreden zal moeten stellen met drie of vier geslaagde oogsten.

Minder inzicht hebben we verkregen in de omvang van kwekerijen. De onduidelijkheid wordt voornamelijk veroorzaakt door een combinatie van twee factoren; enerzijds de scheve verdeling van kwekerijen (er zijn heel veel kleinere en zeer weinig extreem grote) en anderzijds het verschijnsel (soms hele grote) stekjeskwekerijen. De scheefheid van de verdeling leidt ertoe dat de gemiddelde omvang veel hoger uitvalt dan de mediane omvang. Het fenomeen stekjeskwekerijen leidt tot hoofdbrekens omdat de betreffende hennepplanten in zo'n kwekerij niet tot bloei worden gebracht. Omdat er tientallen stekjes op een vierkante meter kunnen groeien, is het aantal planten dat wordt aangetroffen vaak groot. In de politiestatistiek wordt geen onderscheid gemaakt tussen gewone en stekjeskwekerijen. Het gevolg is dat de gemiddelde omvang onevenredig hoog uitpakt. Daarom rekenen wij veiligheidshalve met de mediaan die door Toonen en Thissen is gevonden.

Als we uitgaan van een opbrengst per hennepplant van 29,4 gram, met drie à vier oogsten per jaar en 259 planten per kwekerij, zou een doorsnee hennepkwekerij jaarlijks 22,8 à 30,5 kilogram cannabis opleveren. Wat betreft het aantal kwekerijen bieden gegevens over door energiebedrijven ontdekte fraudes onder hennep telers enig houvast. Door deze data te combineren het percentage energiefraudeurs (54–58%) en met de pakkans (naar schatting 30–50%), kunnen we het aantal plantages inschatten. Een en ander resulteert in een raming voor het totaal aantal bedrijfsmatig opgezette kwekerijen: tussen 13.800 en 24.800. Door de aantallen plantages in verband te brengen met de jaaropbrengst per kwekerij komen we uit op een eerste (afgeronde) schatting van de nationale productie: tussen 315 en 755 ton.

Deze productieraming is exclusief de bijdrage van teeltplaatsen (met hooguit vijf planten) waar louter voor eigen consumptie hennep wordt verbouwd. Een indicatie over de omvang van de productie die door deze groep wordt gerealiseerd krijgen we door te kijken het aantal zelftelers en de oogst per jaar. In paragraaf 3.6 hebben we de groepsomvang geschat tussen 16.900 en 17.900 personen. Als die drie à vier keer per jaar 29,4 gram wiet per plant oogsten, bedraagt de jaaropbrengst bij vijf planten minimaal 441 en maximaal 588 gram. De oogst van de hobbykwekers gezamenlijk ligt dan tussen 7,5 en 10,5 ton. De nationale productie komt nu uit tussen 323 en 766 ton. Dit is aanzienlijk meer dan uit eerdere studies naar voren komt (vergelijk paragraaf 3.1). In hoofdstuk 7 komen we terug op de plausibiliteit van deze productieraming.

Analyse van gegevens over de geografische spreiding van ontmantelde kwekerijen, stroomdiefstallen, meldingen van drugshandel en grow- en coffeeshops leiden tot de conclusie dat de hennep teelt niet gelijkmatig over het land is verdeeld maar is geconcentreerd in de verstedelijkte gemeenten in het westen en het zuiden. Op het platteland bevinden zich weinig kwekerijen (althans in verhouding tot het aantal mensen dat er woont).

4. De consumptie van cannabis

4.1 Inleiding

Cannabis is wereldwijd de meest gebruikte illegale drugsoort. Dit geldt ook in Europa. De ervaringsgraad ('life time prevalence') in EU-lidstaten varieert van 3,5% (Malta) tot meer dan 30% (Denemarken en het Verenigd Koninkrijk). In veel lidstaten ligt het 'ooit'-gebruik rond de 20%. Dit geldt ook voor Nederland. Een op de vijf volwassen Nederlanders (15–64 jaar) heeft tenminste eenmaal in zijn of haar leven cannabis gebruikt (EMCDDA, 2005 p. 36).

Door te kijken naar het aantal gebruikers (paragraaf 4.2) en het consumptiepatroon (paragraaf 4.3) kunnen we inschatten hoeveel cannabis jaarlijks in ons land wordt genuttigd. De uitkomst vormt een indicatie van de vraagkant van de Nederlandse cannabismarkt. Omdat er niet zo veel bekend is over het consumptiepatroon van gebruikers kijken we niet alleen naar Nederlandse onderzoeksresultaten maar ook naar de uitkomsten van studies in buurlanden. Van belang is verder wat voor variëteiten cannabis worden geconsumeerd. Het maakt voor de doelstellingen in ons onderzoek wel wat uit of voornamelijk nederwiet wordt gebruikt of toch meer buitenlandse variëteiten. In paragraaf 4.4 wordt hierop ingegaan.

Nog een ander facet van de vraagkant betreft de verkooppunten. In dit hoofdstuk (paragraaf 4.5) wordt nagegaan hoeveel coffeeshops en niet-gedoogde verkooppunten er in ons land zijn en hoeveel cannabis die omzetten. Door onderscheid te maken tussen de verkoop aan Nederlanders en aan buitenlanders proberen we zicht te krijgen op de nationale consumptie. De omvang hiervan komt aan de orde in paragraaf 4.6. Ten slotte vergelijken we in paragraaf 4.7 de Nederlandse gebruiksdata met gegevens over andere Europese landen.

4.2 De prevalentie

De jaarprevalentie in ons land bedroeg in 2001 6,1% van de volwassen bevolking (EMCDDA, 2005b). Als we het prevalentiecijfer omrekenen naar een absoluut cijfer voor het aantal recente gebruikers komen we uit op zo'n 680.000 personen die tenminste eenmaal in de voorgaande twaalf maanden cannabis hebben gebruikt. Het aantal individuen dat in de afgelopen maand heeft gebruikt (de actuele gebruikers) komt uit op circa 411.000.

Bij de prevalentiecijfers van het EMCDDA kan worden opgemerkt dat het instituut alleen gebruikers van 15 tot 65 jaar telt, terwijl cannabis ook door jongeren tot 15 jaar wordt geconsumeerd. In 2001 had 2,2% van de 12 tot 15-jarigen in de maand voor het interview cannabis gebruikt (NDM, 2005, figuur 2.1). Het gaat om ruim dertien duizend jongeren. Het totaal aantal actuele gebruikers komt hiermee uit op zo'n 425 duizend. De bovenste leeftijdsgrens die het Europees drugsagentschap aanhoudt is wel reëel. De maandprevalentie voor de leeftijdsgroep van zestig jaar en ouder was bij de meest recent uitgevoerde bevolkingsenquête nihil (Abraham e.a., 2002, table 2.2).

Bij de uitkomsten van bevolkingsonderzoeken als het Nationaal Prevalentie Onderzoek (NPO) plaatst Korf (2002, p. 255) de kanttekening dat de non-respons onder 'deviante' bevolkingsgroepen zoals dak- en thuislozen, die relatief vaak drugs gebruiken, veel groter is dan gemiddeld. De selectieve non-respons zou leiden tot een onderschatting van het aantal gebruikers met 100.000 tot 150.000 personen; 24–36% van het gevonden aantal. Uit de

resultaten van de non-responsstudie die bij het NPO is uitgevoerd echter dat non-respondenten juist iets lager scoren ten aanzien van het 'ooit'-gebruik van cannabis, terwijl geen verschil werd gevonden bij de jaarprevalentie (Abraham e.a., 2002, table 3.7). Nu is het aannemelijk dat 'deviante' groepen ook bij non-responsstudies ondervertegenwoordigd zijn. Maar om hoeveel mensen gaat het dan? Indicaties hierover zijn het aantal personen dat gebruik maakt van de verslavingszorg en het aantal dak- en thuislozen in ons land. In het Landelijk Alcohol en Drugs Informatie Systeem stonden in 2004 bijna 30.000 drugsverslaafden geregistreerd, waarvan 5.456 met cannabis als primaire problematiek (Ouwehand e.a., 2005, tabel 5). Bij het laatste cijfer tekenen we aan dat veel verslaafden aan opiaten en cocaïne tegelijk stevige cannabisgebruikers zijn.²⁸ Het aantal dak- en thuislozen in Nederland wordt geschat op 20.000 à 25.000 (NRC, 2006). Nu hebben veel drugsverslaafden wel een dak boven hun hoofd en zijn niet alle dak- en thuislozen aan drugs verslaafd. In het licht van de vermelde aantallen lijkt het ons onwaarschijnlijk dat 100.000 à 150.000 cannabisgebruikers buiten beeld blijven in het NPO. Daarom concluderen we dat de onderschatting vermoedelijk 10–15% bedraagt, zodat het aantal actuele cannabisgebruikers in ons land grofweg ligt tussen 450.000 en 475.000.

4.3 Het gebruikspatroon

Voor wat betreft het gebruikspatroon in ons land kunnen we refereren aan de resultaten van het Nationaal Prevalentie Onderzoek (NPO) dat in 2001 werd gehouden. Aan degenen die rapporteerden in de maand voor het interview drugs te hebben gebruikt werd de vraag voorgelegd op hoeveel dagen men drugs had geconsumeerd. In 2001 consumeerde 41,5% van de actuele gebruikers 1–3 dagen per maand cannabis, 21,1% gebruikte 4–9 dagen, 13,8% 10–19 dagen en 23,6% 20 dagen of meer (EMCDDA, 2005, table GPS–7 part (ii)). Op basis van deze gegevens kunnen we berekenen dat de gemiddelde gebruiker zo'n 111 dagen per jaar cannabis consumeert.²⁹ De plausibiliteit van deze uitkomst kunnen we nagaan door te kijken naar hetzelfde gegeven in andere landen. Volgens het Europees drugsagentschap EMCDDA ligt het gemiddeld aantal gebruiksdagen in andere EU-lidstaten tussen 102 (Italië) en 139 (Spanje).³⁰ Het Nederlandse cijfer ligt hier tussenin en is daarmee aannemelijk.

Uit een onderzoek van Cohen & Sas (1998) over de Amsterdamse situatie kan worden afgeleid dat een ervaren cannabisgebruiker zo'n 114 keer per jaar een halve gram hasj of wiet consumeert, ofwel 57 gram per jaar. Overigens was de spreiding behoorlijk groot. De onderzoekers constateerden behoorlijke verschillen in het verbruik, zowel tussen gebruikers als tussen diverse fasen in de carrière van een gebruiker. Slechts bij een kleine minderheid van de respondenten was sprake van een stabiel gebruikspatroon. De cannabisconsumptie van coffeeshopbezoekers in Utrecht is bestudeerd door Maalsté (1995). Ook zij vond grote verschillen tussen individuele gebruikers. Van de ervaren respondenten rookte de helft meer dan vier gram per week, maar met een minimum van 0,3 gram en een maximum van maar liefst 26,7 gram. Als we de vermelde vier gram als gemiddelde nemen zou het jaarverbruik uitkomen op 210 gram, dus bijna viermaal de kwantiteit die we hebben afgeleid uit de gegevens van Cohen & Sas. Een andere onderzoeker heeft eveneens geprobeerd op basis van de uitgaven van coffeeshopklanten hun jaarverbruik te berekenen. Anders dan Cohen & Sas en Maalsté heeft hij niet alleen gekeken naar ervaren klanten. Zijn uitkomst, die vanwege de hogere representativiteit in beginsel

²⁸ Van de hulpvragende cocaïnegebruikers heeft 16% tevens problemen met cannabisgebruik. Bij de opiaatgebruikers gaat het om 5% (Ouwehand e.a., 2005, tabel 27).

²⁹ De antwoorden zijn als volgt omgerekend: 1–3=2, 4–9=6, 10–19=14 en 20 of meer=25. Vanwege de scheefheid naar links van de verdeling is het verantwoord om cijfers naar beneden af te ronden.

³⁰ Alleen gegevens van Frankrijk, Griekenland, Ierland, Italië, Nederland, Portugal en Spanje zijn in de beschouwing betrokken (zie EMCDDA, 2005, table GPS–7 part (ii)). De gegevens van Letland zijn niet meegenomen omdat er te weinig respondenten waren (81) en het gebruikspatroon fors afwijkt van dat in de overige landen.

betrouwbaarder is dan die van de twee andere studies, is een gemiddeld jaarverbruik van 76 gram (Korf 2002, p. 256).

In buurlanden is ook onderzoek gedaan naar de consumptie per cannabisgebruiker. Een Belgische studie refereert aan een wekelijks verbruik van 2,5 gram, dus 130 gram per jaar (Van Hyfte, 2003). Hoe dit is berekend wordt niet beschreven. In een ander Belgisch onderzoek wordt wel uitgebreid uit de doeken gedaan hoe de data zijn vergaard. Ervaren cannabisgebruikers zijn opgespoord via de sneeuwbalmethode.³¹ De onderzoekers vonden dat de gemiddelde hoeveelheid cannabis die wordt genuttigd tijdens het eerste jaar van regelmatig gebruik 7,1 gram per maand bedraagt, 23,8 gram tijdens de periode van het meeste gebruik, 13,3 gram tijdens de laatste twaalf maanden en 12,6 gram gedurende de laatste drie maanden voor het interview (Decorte e.a., 2003, p. 73). Het meest representatief is de periode voor het interview. Op basis van de gebruikscijfers over de laatste drie en twaalf maanden kunnen we berekenen dat de gemiddelde jaarconsumptie uitkomt tussen 151 en 160 gram. In een Britse studie is geconcludeerd dat gemiddeld sprake is van 78 keer een dagconsumptie van twee gram, hetgeen overeenkomt met 156 gram per jaar (Bramley–Harker, 2001, p. 35).

Dat het jaarverbruik in de buurlanden fors hoger wordt geschat dan in de meeste Nederlandse studies kan wellicht voor een deel worden toegeschreven aan het relatief hoge THC-gehalte van nederwiet. Een contra-indicatie is de toenemende wietproductie in buurlanden, waarbij eveneens hogere THC-gehalten worden gehaald dan bij uit andere continenten geïmporteerde marihuana (De Morgen, 2003; Infodoc, 2006, p.5; Drugscope, 2006; Bernhard e.a., 2003, Ehrenstein, 2004; BKA, 2005, p. 44; OFDT, 2005). Een andere mogelijk verklarende factor is de relatief hoge non-respons van zware gebruikers bij algemene bevolkingsenquêtes (zie paragraaf 4.2). Een concrete aanwijzing hiervoor is dat volgens Belgische studies het percentage dagelijkse gebruikers in Vlaanderen duidelijk hoger ligt dan uit Nederlandse enquêtes naar voren komt. In 1999 kwam dit uit op 36,6% en in 2003 op 39,1%, terwijl in Nederland in 1997 25,6% van de actuele gebruikers 20 of meer dagen per maand softdrugs gebruikte en in 2001 23,6% 32 (Decorte e.a., 2003, p. 72; Kaal, 2000, p. 4; EMCDDA, 2005, table GPS-7 part (ii)). Voorlopig houden we de door Korf berekende 76 gram aan als ondergrens en de Belgische uitkomst van 160 gram als bovengrens voor de gemiddelde jaarconsumptie. In paragraaf 4.6 komen we terug op deze cijfers.

4.4 De verhouding tussen cannabisvariëteiten

De verhouding tussen het gebruik van buitenlandse marihuana, nederwiet, buitenlandse hasjiesj en nederhasj in ons land is niet precies bekend. Een studie uit de eerste helft van de jaren negentig concludeerde dat circa de helft van de cannabis die in ons land werd geconsumeerd bestond uit nederwiet (Boekhoorn e.a., 1995, p. 17). In de eerdergenoemde studie van Cohen & Sas gaf de helft van een groep ervaren cannabisgebruikers aan een voorkeur te hebben voor wiet (vooral van Nederlandse origine; 41% van het totaal kiest voor nederwiet). Een kwart had liever hasj (overwegend Marokkaanse) en de rest (20%) had geen of een andere voorkeur (Cohen & Sas, 1998, p. 41).³³ Als de laatstgenoemde categorie evenredig wordt verdeeld over de andere, zou in ons land 55% van de geconsumeerde cannabis nederwiet betreffen, een derde deel hasjiesj en 12% buitenlandse marihuana. De onderzoeksgegevens van Maalsté (1995)

³¹ Via verschillende kanalen werden mensen gerekruteerd om ervaren cannabisgebruikers te gaan opzoeken in hun eigen omgeving en deze te bevragen. De interviewers vroegen aan de respondenten onder andere of zij de interviewer in contact konden brengen met andere gebruikers die voldeden aan de voorwaarden om deel te nemen aan het onderzoek (Decorte, Muys & Sloek, 2003, p. 32/33).

³² De Belgische gegevens zijn door ons bewerkt door non-gebruik in laatste periode en onbekend gebruik buiten beschouwing te laten.

³³ Nederhasj komt niet expliciet voor in de tabel die Cohen & Sas presenteren. Het is evenwel niet uitgesloten dat deze cannabisvariëteit verborgen zit in de categorie 'overige', die door 2% van de respondenten werd gekozen.

tonen een bijna identieke verdeling: de helft van het verbruik betreft nederwiet, eenderde hasj en 17% buitenlandse marihuana.

Onder invloed van het toenemende aanbod van nederwiet kan de verhouding tussen de cannabisvariëteiten in de loop der jaren zijn gewijzigd. Er zijn indicaties dat zo'n verschuiving zich inderdaad heeft voorgedaan. In een onderzoek dat in 2001 onder coffeeshopbezoekers in Amsterdam werd gehouden, is geconstateerd dat de verhouding tussen hasjesj en wiet 1:2 bedraagt (Korf e.a., 2002, aangehaald door Korf, 2003, p. 256). Dit strookt met de uitkomsten van een studie die in Utrecht is uitgevoerd. Hier werd geconstateerd dat 70% van de verkoop van de meeste coffeeshops uit marihuana bestaat, waarvan het grootste deel nederwiet (ES&E, 2002, p. 30).³⁴ Uit een Tilburgse studie, uitgevoerd in 1999, komt een nog schevere verhouding naar voren: driekwart van de omzet van de plaatselijke coffeeshops zou nederwiet betreffen (Werkgroep de Achterdeur, 2000, bijlage 1, p. 11). Het is aannemelijk dat de populariteit van nederwiet in de loop van het vorige decennium is gegroeid als gevolg van de toename van zowel aanbod als kwaliteit (zie ook paragraaf 3.2). Dit ging ten koste van zowel hasjesj als buitenlandse marihuana. Daarom rekenen wij met een verhouding tussen hasjesj en marihuana van 1:3 en veronderstellen we dat 85% à 95% van de hier geconsumeerde wiet van eigen bodem komt. Van de totale consumptie van softdrugs zou dan 64–71% nederwiet zijn. Onze schatting is in lijn met die van Korf (2003, p. 256), die uitkomt op 65%. Ook de directeur van de stichting Drugtext, een internationaal informatiecentrum voor verdovende middelen in Amsterdam, raamt het aandeel van nederwiet op tweederde van het totaal (Schoof, 2003). Nederhasj speelt op de Nederlandse markt nauwelijks een rol van betekenis; naar schatting drie à vier procent van de hier te lande geconsumeerde cannabis betreft deze drugsvariëteit.³⁵

4.5 De verkooppunten

Softdrugs worden voornamelijk verkocht in coffeeshops. Toch is een bepaald niet de enige plek is om aan cannabis komen. Uit de resultaten van bevolkingsonderzoek blijkt dat iets minder dan de helft van de gebruikers (47%) in 2001 koos voor zo'n gedoogd verkooppunt. Bijna tweevijfde (37%) kwam via vrienden en kennissen aan softdrugs, terwijl de rest een alternatieve aanbieder had (12%) of zelf cannabis verbouwde (4%)(Abraham e.a., 2002, p. 231).

Sinds 1996 worden cannabisgebruikers jonger dan achttien jaar niet meer worden toegelaten tot coffeeshops. Dit beleid heeft ertoe geleid dat significant minder zestien- en zeventienjarige cannabisgebruikers hun drugs in een coffeeshop aanschaffen (45% in 1996 versus 26% in 1999; Korf e.a., 2001, p. 100). Tweederde van de jongeren schakelt oudere vrienden, kennissen en familieleden in om voor hen wiet en hasj te kopen. Een klein deel (8%) koopt cannabis bij andere – niet gedoogde – verkooppunten.

Een andere studie, op basis van gegevens uit het Nationaal Prevalentie Onderzoek (NPO) uit 2001, bevestigt in grote lijnen deze conclusies. Van de twaalf- tot en met zeventienjarige gebruikers schaft 37% de cannabis in een coffeeshop en 14% bij een ander verkooppunt. 46% verkrijgt de softdrugs van vrienden of familieleden (Abraham e.a., 2002, p. 231).

³⁴ Een minderheid van de coffeeshops is in handen van allochtonen. Deze verkopen verhoudingsgewijs meer hasjesj.

³⁵ Ter vergelijking enkele Vlaamse gegevens. Bijna de helft van de gebruikers van soft drugs heeft een voorkeur voor marihuana. Voor één op de drie cannabisconsumenten maakt het niets uit en een minderheid (14,6%) verkiest hasj. Een vervolgvraag had betrekking op een preferentie voor een bepaalde cannabisvariëteit. Verreweg het meest genoemd zijn marihuanavariëteiten (aangeduid met 'merknamen' als White Widow, Purple Haze, Northern Light en Silver Pearl, soms met algemenere aanduidingen als nederwiet, skunk en zelf/thuiskweek) die (ook) in Europa worden verbouwd (Decorte, Muys & Slock, 2003, p. 91/92). De verhouding tussen cannabisvariëteiten vertoont grote gelijkenis met die in Nederland.

Een indicatie van de omzet van coffeeshops komt uit een Tilburgse studie, volgens welke (in 1999) door dertien shops samen 700 kg per jaar zou worden omgezet, waarvan driekwart nederwiet (Werkgroep de Achterdeur, 2000, bijlage 1, p. 11). Dit komt overeen met een jaaromzet van 53,8 kg. per coffeeshop, waarvan ruim 40 kg nederwiet. In een studie naar de cannabissector verwijzen Snippe e.a. (2004, p. 32) naar een onderzoek van Oude Wansink, waaruit zou blijken dat de gemiddelde omzet van Maastrichtse coffeeshops in 2001 uitkwam op 419.000 euro, exclusief de inkoopwaarde van de softdrugs. Bij een gemiddelde verkoopprijs van 6,59 euro (Niessink e.a., 2002) komt de jaaromzet overeen met 64 kilo per shop. Dit is in lijn met de Tilburgse bevindingen. De voorzitter van de Vereniging Officiële Coffeeshops Maastricht (VOCM), Marc Josemans, schat de omzet veel hoger in (De Graaf, 2005, p. 2). Hij denkt dat de zestien shops in zijn stad tegenwoordig gezamenlijk op jaarbasis zo'n vier ton softdrugs nodig hebben, ofwel 250 kilo per coffeeshop. Volgens hem komt 60–80% van de Maastrichtse coffeeshopbezoekers uit het buitenland. Dan blijft voor verkoop aan Nederlandse klanten dan 50 tot 100 kilo per coffeeshop over. De maximumschatting van Josemans komt veel hoger uit dan de overige drie bronnen. Omdat die drie zijn gebaseerd op wetenschappelijk onderzoek, vinden wij aannemelijk dat we de uitkomsten ervan kunnen extrapoleren naar het hele land. Daarom laten we de schatting van Josemans verder buiten beschouwing.

Naast coffeeshops bestaan er honderden verkooppunten waar cannabis te koop is zonder dat het gaat om een gedoogde shop (Snippe e.a. 2005, p. 33). Het gaat hierbij om woningen (waaronder panden waar ook harddrugs verkrijgbaar zijn), straathandelaren, horeca-inrichtingen, winkels (waaronder afhaalshops), jongerencentra en koeriersdiensten. Uit het Nationaal Prevalentie Onderzoek (Abraham, 2002) blijkt dat 12% van de gebruikers cannabis via deze kanalen aanschafft. Een recent onderzoek naar niet-gedoogde cannabisverkoop in tien gemeenten (Korf e.a., 2005, p. 67) maakt duidelijk dat de gebruikers die wel eens zelf cannabis kopen 72,5% van de geconsumeerde hoeveelheid softdrugs aanschafte in coffeeshops. Deze gedoogde verkooppunten domineren dus de markt. Het zelf telen en het rechtstreeks van telers kopen (of krijgen) van cannabis komt slechts op bescheiden schaal voor. Uit de beschikbare gegevens valt op te maken dat het om minder van 10% van de in ons land geconsumeerde softdrugs gaat (Korf e.a., 2005, p. 66–73).³⁶

4.6 De Nederlandse cannabisconsumptie

We kunnen een schatting maken van de nationale cannabisconsumptie door gegevens over de omzet van coffeeshops te combineren met die over aantallen shops en met het door Korf e.a. (2005) vergaarde gegevens over het aandeel van coffeeshops in de cannabismarkt. In 1999 waren het er 846 coffeeshops en in 2004 nog 737 (Bieleman, Goeree & Naayer, 2005, figuur 2.1). Aangezien de prevalentie de afgelopen jaren niet naar beneden is gegaan, is het aannemelijk dat de daling van het aantal coffeeshops gepaard is gegaan met een verhoging van de gemiddelde omzet. De nationale omzet verandert daardoor niet wezenlijk.³⁷ Als de coffeeshops in Tilburg qua omzet in 1999 een goede afspiegeling vormen van het hele land, komt de nationale omzet uit op 45,9 ton. Met de cijfers van Oude Wansink en Niessink komen we uit op 51,5 ton. Deze ramingen kunnen we vergelijken met de uitkomst van een berekening van Korf (2003, p. 259). Op basis van de resultaten van een studie van het uitgavenpatroon van coffeeshopbezoekers concludeert hij dat de binnenlandse nederwietconsumptie ligt tussen 24,9 en 27,3 ton. Het totale cannabisgebruik in Nederland zou uitkomen tussen 38,4 en 40,3 ton.

³⁶ Van alle respondenten koopt of krijgt 10,5% (ook) wel wiet van een zelfteler. Slechts 3% is zelf hennepkweker.

³⁷ Het ligt evenwel in de rede dat een groter deel van de nationale vraag wordt ingevuld door andere aanbieders dan gedoogde coffeeshops. Omdat het ons primair gaat om het nationale verbruik, gaan we voorbij aan deze ontwikkeling.

Bij alle hierboven vermelde ramingen is geen rekening gehouden met het verbruik van softdrugs die niet in coffeeshops maar bij alternatieve (illegale) verkooppunten zijn aangeschaft. Ervan uitgaande dat de uitkomsten van Korf e.a. (2005) over de verhouding tussen verkrijging via coffeeshops en via niet-gedoogde verkooppunten representatief zijn, kunnen we met gebruikmaking van de hierboven genoemde omzetgegevens de nationale consumptie van nederwiet inschatten.

Tabel 5. Schattingen van de consumptie op basis van coffeeshopgegevens

Bron	Werkgroep De Achterdeur, 2000	Snippe & Niessink, 2005	Korf, 2002
Locatie	Tilburg	Maastricht	Nederland
Binnenlandse omzet per shop	54 kg	64 kg	
Aantal shops in Nederland	843	805	
Binnenlandse omzet cannabis	45,9 ton	51,5 ton	38,4 – 40,3 ton
Binnenlandse omzet nederwiet	29,4 – 32,6 ton	33,0 – 36,6 ton	24,9 – 27,3 ton
Binnenlandse consumptie cannabis ³⁸	68,5 ton	76,9 ton	57,3 – 60,1 ton
Binnenlandse consumptie nederwiet	40,6 – 45,0 ton	49,3 – 54,6 ton	37,2 – 40,7 ton

Een andere schattingsmethode gaat uit van het aantal gebruikers en vermenigvuldigt dit met het jaarverbruik. In paragraaf 4.2 is geconstateerd dat ons land tussen 450.000 en 475.000 actuele cannabisgebruikers telt. In paragraaf 4.3 kwamen we tot de conclusie dat een doorsnee gebruiker tussen 76 en 160 gram per jaar consumeert. Vermenigvuldiging van aantallen gebruikers met hun gemiddelde jaarconsumptie leidt tot een schatting van de nationale consumptie: tussen 34,2 en 76,0 ton softdrugs per jaar. Als hiervan 64–71% nederwiet betreft, komt de consumptie van deze drugsvariëteit uit tussen 21,9 en 54,0 ton.

De schattingen van de binnenlandse consumptie op basis van coffeeshopgegevens vallen in de hogere regionen van de raming op basis van de aantallen gebruikers en hun consumptiepatroon. Het meest waarschijnlijk is het deel van de range waar drie van de vier ramingen in vallen: 57–76 ton. Voor nederwiet gelden dezelfde verhoudingen tussen de diverse ramingen. Het van omzetgegevens afgeleide binnenlandse nederwietverbruik ligt tussen 37 en 55 ton, waarmee de raming vrijwel geheel valt binnen de bandbreedte van de andere schatting (22–54 ton). Het meest waarschijnlijke (want overlappende) deel van de range is 37–54 ton.

Het combineren van de indicaties die in dit hoofdstuk zijn besproken leidt tot de volgende (voorlopige) ramingen voor de nationale consumptie:

Tabel 6. Schattingen van de nationale cannabisconsumptie per variëteit

Variëteit	Minimum- en maximumschatting (ton)	Meest waarschijnlijke range (ton)
Nederwiet	22 – 55	37 – 54
Buitenlandse marihuana	2 – 4	2 – 3
Nederhasj	0 – 3	1 – 2
Buitenlandse hasjiesj	3 – 16	14 – 16
Totaal	34 – 77	57 – 76

Als we de meest waarschijnlijke consumptiecijfers terugrekenen naar een gemiddeld jaarverbruik, komen we uit op 127–160 gram per individuele consument. In de volgende paragraaf rekenen we verder met deze raming, in een analyse van de consumptieaspecten van de Europese cannabismarkt.

³⁸ De binnenlandse consumptie hebben wij berekend door de betreffende omzetcijfers van coffeeshops te delen door 0,67 (zijnde het aandeel van gedoogde shops in de markt).

4.7 De Europese cannabisconsumptie

De omvang van de Europese cannabisconsumptie leiden we af uit gegevens over de maandprevalentie en het gebruikspatroon. We nemen de Nederlandse gebruiksgegevens (in casu de meest waarschijnlijke range: 127–160 gram per persoon per jaar) als uitgangspunt.³⁹ Het aantal actuele gebruikers kunnen we inschatten door de prevalentiepercentages van elk land te vermenigvuldigen met de bevolkingsomvang in de relevante leeftijdscategorie: 15–64 jaar. Redelijk actuele prevalentiedata zijn bekend voor de meeste lidstaten van de Europese Unie (EMCDDA, 2005; UNODC, 2005b). Bevolkingsgegevens komen van de website van de CIA (2006). Ontbrekende cijfers over de maandprevalentie hebben we afgeleid van jaarprevalentiegegevens van de betreffende landen of van het gewogen gemiddelde van West–dan wel Oost–Europese landen. Op de aantallen actuele gebruikers hebben we een correctie toegepast in verband met de uitsluiting van jongeren tot vijftien jaar en de non–respons van gemarginaliseerde druggebruikers bij bevolkingsenquêtes (zie paragraaf 4.2). De correctie van de gebruikersaantallen bedraagt 10% voor de minimumschatting en 15% voor de maximumschatting (zie tabel 7). Omdat we weten dat de Europese Unie goed is voor 80–85% van de Europese markt⁴⁰, kunnen we de cannabisconsumptie van de overige landen en vervolgens van heel Europa inschatten. Die komt uit tussen 2.055 en 2.875 ton per jaar. In hoofdstuk 7 komen we terug op de plausibiliteit deze schatting door die te vergelijken met de uitkomsten van een analyse van productie– en beslaggegevens.

Tabel 7. Cannabisgebruik in Europese landen, geraamd op basis van prevalentie

Land	Maandprevalentie	Populatie 15–64 jaar	Aantal gebruikers zonder correctie	Minimum aantal gebruikers na correctie	Maximum aantal gebruikers na correctie	Minimum gebruik per jaar	Maximum gebruik per jaar
	%	x 1000	x 1000	x 1000	x 1000	ton	ton
België	2,7	6.809	184	202	211	26	34
Cyprus	2,5	528	13	14	15	2	2
Denemarken	2,8	3.593	101	111	116	14	19
Duitsland	3,4	55.010	1.870	2.057	2.151	261	344
Estland	2,0	902	18	20	21	3	3
Finland	1,1	3.488	38	42	44	5	7
Frankrijk	4,3	39.537	1.700	1.870	1.955	238	313
Groot-Brittannië ⁴¹	6,5	40.185	2.612	2.873	3.004	365	481
Griekenland	2,3	7.126	164	180	188	23	30
Hongarije	1,4	6.917	97	107	111	14	18
Ierland	2,6	2.712	71	78	81	10	13
Italië	4,6	38.729	1.782	1.960	2.049	249	328
Letland	1,8	1.590	29	31	33	4	5
Litouwen	1,6	2.471	40	44	46	6	7
Luxemburg	4,0	311	12	14	14	2	2
Malta	0,5	274	1	2	2	0	0
Nederland	3,7	11.119	411	453	473	57	76

³⁹ Twee opmerkingen in dit verband. Allereerst is de raming van de Nederlandse consumptie per gebruiker vrij sterk beïnvloed door de uitkomsten van Belgische en Britse studies. Ten tweede blijkt het gebruikspatroon onder Nederlandse scholieren goed overeen te komen met het gemiddelde van een studie waarin 34 westerse landen (waarvan 29 Europese) meededen. Van de vijftienjarigen die in het afgelopen jaar tenminste eenmaal cannabis hadden gebruikt, had 7,9% dit minder dan drie keer gedaan, 10,5% drie tot 39 keer en 2,8% veertig keer of meer. De internationale gemiddelden bedragen respectievelijk 7,3%, 7,9% en 2,8% (Currie e.a., 2004, fig. 3.15). Dit indiceert dat de Nederlandse ramingen representatief zijn voor het Europese gebruikspatroon.

⁴⁰ De genoemde percentages zijn berekend door te kijken naar de jaarprevalentie (UNODC, 2005a, p. 93 en 369) in relatie tot de bevolkingsomvang (15–64 jaar) van de betrokken landen (CIA, 2006). Rusland en Turkije hebben we buiten beschouwing gelaten omdat die grotendeels buiten Europa liggen.

⁴¹ Het prevalentiecijfer heeft eigenlijk alleen betrekking op Engeland en Wales. We nemen aan dat het ook geldt voor Schotland en Noord-Ierland.

Land	Maandprevalentie	Populatie 15-64 jaar	Aantal gebruikers zonder correctie	Minimum aantal gebruikers na correctie	Maximum aantal gebruikers na correctie	Minimum gebruik per jaar	Maximum gebruik per jaar
	%	x 1000	x 1000	x 1000	x 1000	ton	ton
Oostenrijk	4,1	5.547	228	250	262	32	42
Polen	1,3	27.144	353	388	406	49	65
Portugal	2,4	7.008	168	185	193	23	31
Slovenië	4,2	1.420	59	65	68	8	11
Slowakije	2,7	3.858	104	115	120	15	19
Spanje	6,8	27.427	1.865	2.052	2.145	261	343
Tsjechië	7,3	7.278	534	587	614	75	98
Zweden	0,8	5.895	47	52	54	7	9
Totaal EU			12.501	13.751	14.376	1.746	2.300
Rest Europa				2.427	3.594	308	575
Europa totaal				16.178	17.970	2.055	2.875

5. De aanvoer van cannabis

5.1 Inleiding

De Nederlandse markt voor softdrugs vormt een onderdeel van de Europese cannabismarkt. Er is sprake van import, doorvoer en uitvoer van softdrugs. Om inzicht te krijgen in het Nederlandse deel van de markt is het nuttig om de aanvoer naar het hele continent in kaart te brengen. In paragrafen 5.2 en 5.3 wordt achtereenvolgens beschreven waar de cannabis vandaan komt die Europese gebruikers consumeren en welke variëteiten meer en minder populair zijn. De Europese situatie vormt de context waarbinnen we de beschrijving van de Nederlandse cannabismarkt plaatsen, inclusief de aan-, door- en uitvoer. Paragraaf 5.4 is gewijd aan de aanvoer naar Nederland. Vervolgens wordt in paragraaf 5.5 ingegaan op inbeslagnemingen van cannabis in Nederland. Door deze uit te splitsen naar aard en herkomst kunnen we een indruk krijgen van het aandeel van de binnenlandse productie in de markt.

5.2 Oorsprong van in Europa geconsumeerde cannabis

Marokko is zonder twijfel de belangrijkste cannabisproducent voor Europa. In het land werd in 2003 ruim 3000 ton cannabis geoogst. In 2004 was de oogst iets kleiner: 2760 ton (UNODC, 2005a, p. 235). De oogstramingen voor de vooraande periode zijn helaas minder betrouwbaar dan die voor de genoemde jaren. Uit vakliteratuur en beslagstatistieken kan wel worden afgeleid dat de Marokkaanse productie in de loop der jaren significant is toegenomen (Labrousse & Romero, 2001, p. 11; Tremlett, 2003 en Chouvy, 2005). Dan gaat het om hasjesj. Een klein deel hiervan wordt in Noord-Afrika gedistribueerd. Het overgrote deel, naar schatting 75–80 procent, van de Marokkaanse hasj is bestemd voor de Europese markt. Niet alles bereikt de consument. Ongeveer 30% van de Marokkaanse softdrugs wordt onderschept door douane en politie.⁴²

Voor wat betreft marihuana zijn landen als Azië (m.n. Thailand), Afrika (o.a. Ghana, Nigeria, Kenia en Zuid-Afrika) en Latijns-Amerika (m.n. Jamaica) belangrijke bronlanden voor de markt in Europa. Maar ook in Europese landen worden hennepplanten verbouwd. In bijna alle landen van dit werelddeel hebben opsporingsdiensten in de periode 1998–2003 hennepplanten vernietigd (Council of Europe, 2002; UNODC, 2005b, p. 305–310). Nederland mag dan bekend staan om zijn nederwiet; tegenwoordig is de productie van cannabis zeer wijdverbreid. Uit de beslagcijfers kan worden afgeleid dat tegenwoordig overal in Europa cannabis wordt geproduceerd, in de open lucht dan wel binnenshuis.

Nu gaat het in een aantal landen voor een belangrijk deel om teelt voor eigen gebruik. Aangezien lang niet alle gebruikers op deze manier in hun eigen behoefte zullen kunnen of willen voorzien, blijft een markt vraag van substantiële omvang in stand. Daarom is het belangrijk om zicht te krijgen op de grootschalige teelt. Hiertoe hebben we de beslagcijfers van de landen in de lidstaten van de Europese Unie (inclusief de kandidaat-lidstaten Bulgarije en Roemenië) over de periode 2000–2003 nader geanalyseerd, waarbij we specifiek hebben gekeken naar confiscaties van hennepplanten en plantmateriaal (bronnen: Interpol, 2003b, Council of Europe, 2003,

⁴² Het percentage is als volgt bepaald. In 2003 is in Europa 950 ton hasjesj geconfisqueerd, waarvan (volgens Interpol 80–90%) 760–855 ton van Marokkaanse origine. In het productieland zelf werd 96 ton onderschept (in 2004 87 ton; UNODC 2005a, p. 235 resp. INCB 2006, p. 45). Opgeteld is in 2003 856–951 ton in beslag genomen (853 ton volgens UNODC 2005a, p. 235). Afgezet tegen de oogst in dat jaar van 3.070 ton betekent dit een interceptieratio van 28–31%. Ter vergelijking: de mondiale interceptieratio lag in 2003 voor heroïne op 23% en voor cocaïne op 44% (UNODC, 2005a, p. 48 en 70).

UNODC, 2005b). Dergelijke vangsten duiden op cannabisproductie in het land van inbeslagname, omdat het vanwege de volumes waarover we praten zeer onwaarschijnlijk is dat drugs-smokkelaars grensoverschrijdende transporten van ruwe hennep verrichten. We bestempelen de productie in een land als substantieel indien jaarlijks gemiddeld meer dan duizend hennepplanten of meer dan vijfhonderd kilo plantmateriaal in beslag wordt genomen.⁴³ Bij zo'n volume kunnen we stellen dat een significant deel van de nationale vraag wordt gedekt door de binnenlandse teelt.

Tabel 8. In beslag genomen hennepplanten en plantmateriaal, 2000–2003

	Planten (duizendtallen)					Plantmateriaal (kg)				
	2000	2001	2002	2003	gemiddeld	2000	2001	2002	2003	gemiddeld
België	13		26	27	17					
Bulgarije	3	1	19		6	14.425	21.390	7.457	12.535	13.952
Cyprus				1			296			74
Denemarken								683		171
Duitsland	25	69	29	36	40					
Estland	1	6				68	192	79	40	95
Finland	5	5	6	9	6	14	16	16	20	17
Frankrijk	24				6			97	84	45
Griekenland	61	19	16	21	29					
Hongarije	5	3	2		3	2.600		17	28	661
Ierland		365			91					
Italië	1.306	3.219	298	192	1.254	43	420		285	187
Letland						63	73			17
Litouwen						34		68	600	176
Luxemburg										
Malta										
Nederland	704	885	900	1.112	900					
Oostenrijk	8				2		36	158	127	80
Polen	1	3	33	86	30	81	2.550	1.600		1.058
Portugal	2	4	4	3	3	2		2	1	1
Roemenië							10.800	24.710		8.878
Slovenië	3	2	9		4	6		28	281	79
Slowakije		1				168	817	574	160	430
Spanje		8			2	18.156	3.907	5.882	7.242	8.797
Tsjechië			3	3	2					
Verenigd Koninkrijk	48	72	57		44					
Zweden						3	3		12	5

De exercitie brengt aan het licht dat in de onderzochte periode in tenminste 18 van de 27 landen sprake is van een substantiële productie van cannabis (tabel 8). De schaal waarop wordt geproduceerd zou wel eens zodanig kunnen zijn dat een kwart van de vraag naar wiet in de Europese Unie wordt gedekt door eigen teelt (verg. DrugScope, 2006). De term 'eurowiet' kan dan zonder voorbehoud van toepassing worden verklaard. Een aantal landen zou nog voor een groter deel aan de eigen vraag voldoen. De econoom Jansen stelt zelfs dat sommige landen — waaronder Nederland en Zwitserland — zelfvoorzienend zijn voor driekwart van de vraag naar cannabis (Jansen, 2002, p. 1). Een Zwitsers rapport bevestigt dat meer dan de helft van de marihuana die in dit land wordt geconsumeerd, van eigen bodem komt (EKDF, 1999, p. 48). Het

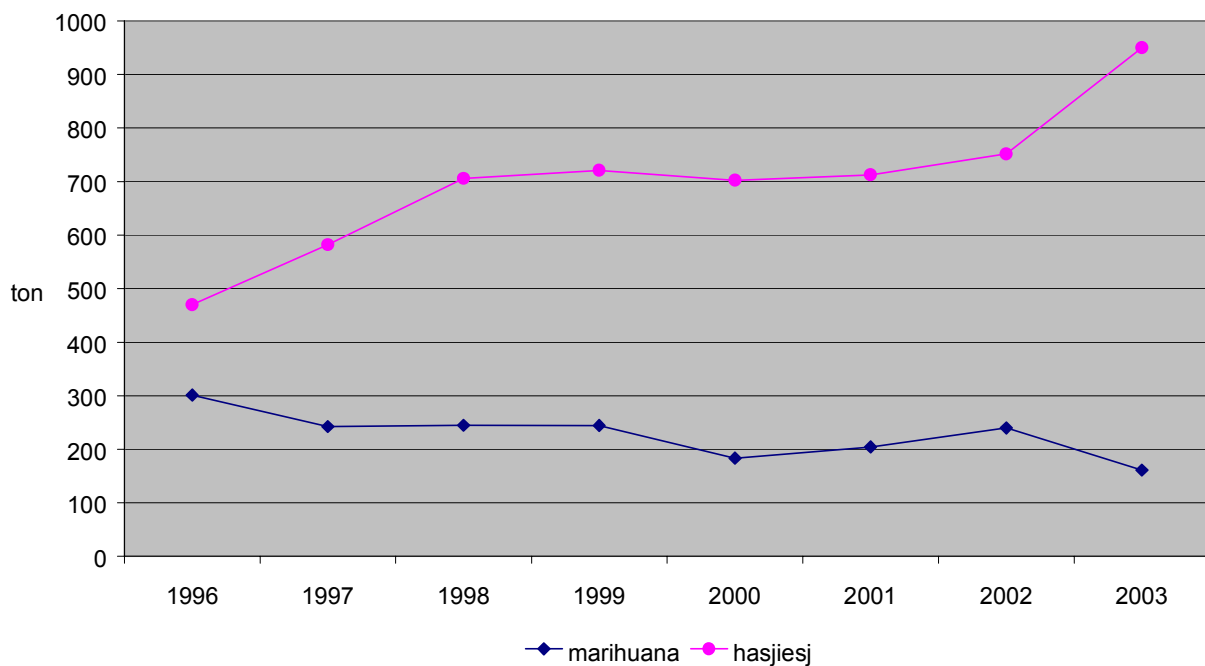
⁴³ Omdat het niet alleen gaat om volgroeide planten nemen we aan dat een hennepplant bij confiscatie gemiddeld een halve kilo weegt. Vandaar de ondergrens van 500 kilogram. Wellicht zou het beter zijn om voor kleinere landen lagere grenzen te hanteren. Dan zouden nog meer EU-lidstaten (bijv. Cyprus, Estland en Letland) tot de cannabisproducenten gerekend worden. Overigens zijn er ook niet-lidstaten waar uit beslagstatistieken blijkt dat er op grote schaal cannabis wordt geproduceerd. Het betreft onder andere Albanië, Kroatië, Macedonië, Turkije en Zwitserland.

moge duidelijk zijn dat naarmate de cannabisproductie binnen de onderscheiden landen een groter deel van de nationale vraag dekt, de aanvoer vanuit andere landen daalt. Dit geldt zowel voor aanvoer vanuit andere Europese landen als vanuit de rest van de wereld.

5.3 Aard van de aangevoerde cannabis in Europa

Ruim driekwart van de in Europa geconfisqueerde softdrugs bestaat uit hasjesj. Er wordt dus veel meer hasj dan marihuana onderschept. Vermeldenswaard in dit verband is dat er in de loop van de tijd steeds minder van deze cannabisvariëteit wordt geconfisqueerd. Lag de verhouding tussen hasjesj en wiet medio jaren negentig nog globaal op 1:1, in de periode 2001–2003 kwam die uit op 4:1 (grafiek 1). De hoeveelheid hasjesj die Europese opsporingsdiensten in beslag nemen vertoont een duidelijk opgaande lijn. Met name Spaanse douane- en politiediensten slagen erin om steeds meer van hasj van Marokkaanse oorsprong te onderscheppen (UNODC, 2005b, p. 297). Het is geen toeval dat de stijging samenvalt met een gesignaleerde toename van de productie in Marokko (Labrousse & Romero, 2001; Tremlett, 2003 & Chouvy, 2005).

Grafiek 1. Beslag op cannabis in Europa; 1996-2003

Er wordt in Europa nauwelijks cannabis onderschept die is bedoeld voor niet-Europese afzetgebieden (Belastingdienst, 2005; OCRTIS, 2005; Van der Heijden & Papenhove, 2002). De scheve verhouding in de beslagstatistiek tussen de twee cannabisvariëteiten zou erop kunnen duiden dat wiet bij Europese gebruikers tegenwoordig veel minder populair is dan hasj. Maar omdat drugs vooral worden onderschept bij grensoverschrijdende transporten kan de steeds schevere verdeling ook het gevolg zijn van een hogere mate van zelfvoorziening door eigen wietproductie binnen de diverse Europese landen.⁴⁴ Gezien de in de vorige paragraaf besproken aanwijzingen voor de groei van de hennepcultuur is de tweede verklaring plausibeler dan de eerste.

⁴⁴ Eveneens denkbaar is dat grensoverschrijdende transporten van Europese wiet vergeleken met marihuana van niet-Europese origine een geringere onderscheppingskans hebben omdat de distributie wellicht in kleinere hoeveelheden zou geschieden en opsporingsdiensten prioriteit geven aan het bestrijden van grootschalige drugssmokkel.

Tot slot kijken we nog naar een andere gegevensbron inzake confiscaties. Dit betreft het overzicht van de Nederlandse douane over in 2004 elders in Europa onderschepte grotere partijen marihuana (Belastingdienst, 2005). Het om zo'n veertig partijen met een totaalgewicht van 13 ton. Hiervan kwam bijna tweederde uit het Caraïbisch gebied (met name Jamaica en Haïti). Elf procent was afkomstig uit zuidelijk Afrika (Zuid-Afrika, Zambia, Zimbabwe) en tien procent uit West-Afrika (Sierra Leone, Ghana, Gambia, Congo). Voorts kwam 5% uit Albanië. Slechts 3% was afkomstig uit Nederland. Deze gegevens duiden bepaald niet op een belangrijk aandeel van nederwiet op de Europese cannabismarkt.

5.4 Onderschepping van cannabis onderweg naar Nederland

De afgelopen jaren hebben buitenlandse opsporingsdiensten grote hoeveelheden cannabis in beslag genomen die onderweg was naar Nederland. In totaal ging het in de periode 2001–2004 om ruim 55 ton per jaar; 49,7 ton hasjiesj en 5,5 ton marihuana. De verdeling naar variëteit en land van confiscatie is weergegeven in tabel 9 (bronnen: Van der Heijden & Papenhove, 2003; Papenhove, 2006).

Uit de tabel blijkt dat er veel meer hasjiesj onderweg naar ons land wordt onderschept dan marihuana. Maar liefst 90% van de aanvoer betreft hasjiesj. Dit is opmerkelijk, omdat bekend is dat hier veel meer wiet dan hasjiesj wordt geconsumeerd (vergelijk paragraaf 4.4). De relatief geringe aanvoer van marihuana duidt op een belangrijke doorvoerfunctie voor hasjiesj en op een hoge mate van zelfvoorziening van de Nederlandse marihuanamarkt door binnenlandse productie van wiet.

Tabel 9. Elders onderschepte cannabis met bestemming Nederland; 2001–2004

Land inbeslagneming	Hasj kg	Marihuana kg	Totaal 2001–2004 kg
Frankrijk	65.981	260	66.241
België	29.525	11.447	40.972
Spanje	39.282		39.282
Marokko	33.082		33.082
Pakistan	22.510		22.510
Duitsland	2.694	6.478	9.172
Roemenië	5.193		5.193
Jamaica		2.511	2.511
Slovenië		841	841
Iran	600		600
Thailand		317	317
Griekenland	93		93
Totaal	198.960	21.854	220.814

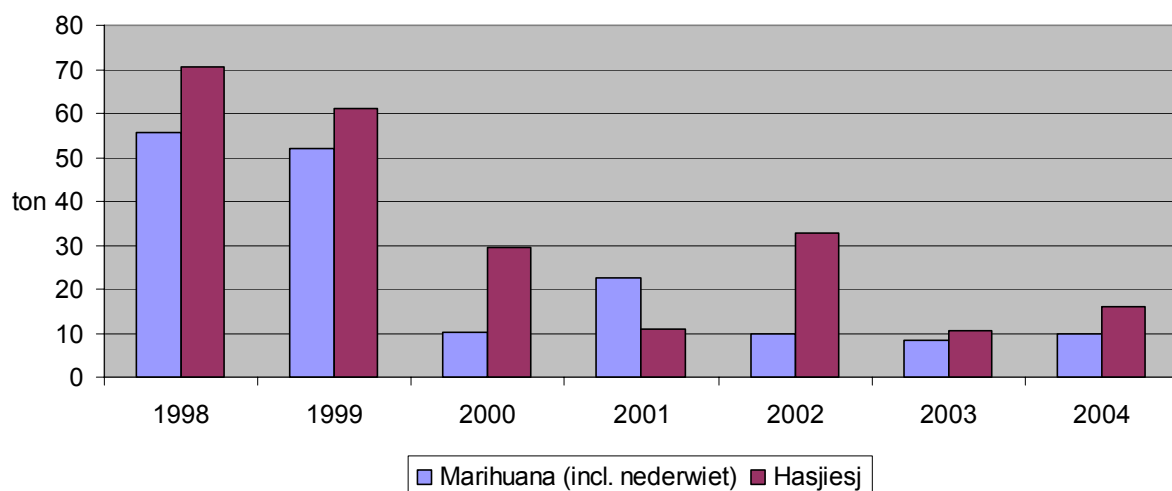
5.5 In Nederland in beslag genomen cannabis

In Europa is de periode 1997–2003 jaarlijks gemiddeld bijna duizend ton cannabis geconfisqueerd (Council of Europe, 2003; UNODC, 2005b). Het overgrote deel van de hoeveelheid cannabis die Europese douane- en politiediensten jaarlijks onderscheppen, wordt in de EU aangetroffen. Spanje staat ruim bovenaan de ranglijst (50%), op ruime afstand gevolgd door Groot-Brittannië (8%) en Nederland (7%). Het Nederlandse aandeel is in de opsporing van cannabis sinds medio jaren negentig fors gedaald. In de periode 1995–1998 onderschepten Nederlandse opsporingsdiensten 18% van het Europese totaal, tegenover slechts 5% in het tijdvak 1999–2003. Dit vormt een indicatie dat de rol van ons land op de Europese cannabismarkt

veel minder groot is dan vroeger. De dalende tendens begon in 1995. De trendbreuk die in dat jaar optrad hangt samen met het stopzetten van de toepassing van de zogeheten Deltamethode. Deze methode hield in dat partijen Colombiaanse marihuana werden ingevoerd met medeweten van politie en justitie teneinde een informant een hogere positie in de smokkelorganisatie te bezorgen (Enquêtecommissie opsporingsmethoden, 1996, p. 72 e.v.). Een deel van de ingevoerde softdrugs werd in beslag genomen. De betreffende hoeveelheden waren dermate groot dat hierdoor de beslagstatistiek significant werd beïnvloed (Van der Heijden, 1999). Als we kijken naar de hoeveelheden die Nederlandse douane en politie vanaf 1996 in beslag nemen, constateren we dat de dalende lijn zich (met wat fluctuaties) nog altijd doorzet (zie grafiek 2). In de periode 2000–2004 is jaarlijks gemiddeld 32 ton cannabis geconfisqueerd, tegenover 102 ton per jaar in de voorgaande periode (Bijkerk & Grapendaal, 2001, p. 10; Papenhove e.a., 2005, p. 15/16). De onderschepte aanvoer is dus fors gedaald.

Vergeleken met andere landen wordt in Nederland veel wiet aangetroffen. In de periode 1996–1999 werd nagenoeg evenveel marihuana als hasj geconfisqueerd. Sindsdien ligt de verhouding op tweevijfde wiet en drievijfde hasjiesj. Het ligt in de rede de relatief grote hoeveelheid onderschepte marihuana toe te schrijven aan een omvangrijke nederwietteelt. Maar lang niet alle door Nederlandse opsporingsdiensten geconfisqueerde wiet is hier geproduceerd. Uit gegevens van politie en douane komt naar voren dat in de periode 2000–2004 jaarlijks gemiddeld slechts 1,3 ton aan nederwiet is geconfisqueerd op een totaal van 12,7 ton marihuana⁴⁵ (Papenhove e.a., 2005, p. 15& 16). Nederwiet vormt dus maar 11% van de hier te lande onderschepte marihuana. Het geringe aandeel wordt bevestigd door de resultaten van een analyse van inbeslagnemingen van grotere partijen.

Grafiek 2. In Nederland onderschepte cannabis

Als we kijken naar de confiscaties van grotere partijen door Nederlandse opsporingsinstanties die aan het KLPD zijn gemeld, blijkt dat in periode 2001–2004 jaarlijks gemiddeld 12 ton hasjiesj werd onderschept, waarvan 88% van Marokkaanse origine, 5% van Zuidwest-Aziatische oorsprong en 6% nederhasj. De resterende 1% kwam uit Zuid-Afrika of was van onbekende origine. Wat betreft marihuana werd gemiddeld 8 ton per jaar in de vorm van grotere partijen in ons land onderschept. Hiervan was 39% geproduceerd in Afrika (m.n. Nigeria, Zuid-Afrika en Ghana), 20% in Zuidoost-Azië (m.n. Thailand), 19% in Zuid-Amerika (m.n. Jamaica), 9% in

⁴⁵ De beslagcijfers van 2002 zijn niet in deze berekening betrokken omdat in de vragenlijst over dat jaar geen onderscheid is gemaakt tussen nederwiet en buitenlandse marihuana. Overigens is het denkbaar dat sommige regiokorpsen in andere jaren het onderscheid evenmin hebben gemaakt.

Albanië en eveneens 9% in Nederland. Van de resterende 5% is niet bekend waar die was geproduceerd. Uit deze cijfers blijkt evident dat er in ons land naast binnenlandse productie sprake is van grootschalige aanvoer van cannabis uit andere bronlanden. Van de totale hoeveelheid softdrugs die tussen 2001 en 2004 in ons land in de vorm van grotere partijen werd onderschept was minder dan 10% hier geproduceerd. De rest was geïmporteerd.

Nu is het denkbaar dat de hierboven vermelde cijfers niet representatief zijn voor de handel in nederwiet. Als hennepkwekerijen rechtstreeks leveren aan coffeeshops of aan consumenten zal dat gewoonlijk niet gaan in grote kwantiteiten per keer.⁴⁶ Daarom kunnen bovengenoemde gegevens zijn vertekend. Een ander aspect dat we in beschouwing moeten nemen is dat een deel van de aangevoerde softdrugs niet was bestemd voor consumptie in Nederland maar voor gebruik in een ander land. Daarom moeten we voorzichtig zijn met de interpretatie van de cijfers over hier onderschepte grotere partijen en bijvoorbeeld ook kijken naar wat er in buurlanden aan cannabis uit Nederland wordt aangetroffen. Dit komt in hoofdstuk 6 aan bod.

5.6 Conclusies over de cannabisaanvoer

Uit beslagstatistieken leiden we af dat een groot deel van de in Europa aangetroffen cannabis is geproduceerd in Marokko. Er worden steeds grotere hoeveelheden hasjiesj uit dit land door Europese douane- en politiediensten onderschept. Tegelijkertijd vertoont de hoeveelheid marihuana die door opsporingsdiensten in beslag wordt genomen een dalende trend. De meest waarschijnlijke verklaring hiervoor is een stijging van de wietproductie binnen Europa.

De aanvoer van cannabis naar de Nederlandse markt wijkt nauwelijks af van die in de meeste andere Europese landen. Uit beslagstatistieken komt het beeld naar voren dat ook hier de groothandelsmarkt wordt gedomineerd door hasjiesj van voornamelijk Marokkaanse origine. Wel valt op dat terwijl buitenlandse opsporingsdiensten steeds meer (vooral Marokkaanse) hasjiesj onderscheppen, Nederlandse diensten steeds minder softdrugs (zowel hasjiesj als marihuana) in beslag nemen. Deze trend kan samenhangen met een vermindering van de doorvoerfunctie van ons land en met de groeiende populariteit van de nederwietteelt. Onder invloed van geleidelijk verbeterde teeltmethoden is de kwaliteit van nederwiet superieur boven buitenlandse cannabis. Het ligt in de rede dat er hierdoor steeds meer van wordt geproduceerd en geconsumeerd.

Hoewel in Europa steeds meer cannabis in beslag wordt genomen, vertonen de hoeveelheden die in ons land worden onderschept dus een dalende tendens. Net als elders wordt in Nederland meer hasjiesj dan wiet geconfisqueerd. Uit gegevens over grotere partijen cannabis die in ons land worden onderschept komt naar voren dat minder dan 10% hier was geproduceerd. Ofschoon de cijfers vertekend kunnen zijn doordat confiscaties van kleine zendingen niet allemaal worden geregistreerd, vormt de scheve verdeling naar oorsprong bij zowel partijen hasjiesj als marihuana een aanwijzing dat op groothandelsniveau de cannabismarkt in ons land wordt gedomineerd door buitenlandse softdrugs. Uit de analyse van gegevens over partijen die in het buitenland werden onderschept en die onderweg waren naar Nederland komt naar voren dat een belangrijk deel van de aanvoer is bestemd voor doorvoer. In het volgende hoofdstuk gaan we nader in op transitie en export van cannabis.

⁴⁶ Hierbij merken wij op dat het gericht rechercheren op de aanvoerlijnen van coffeeshops het Nederlandse softdrugsbeleid waarschijnlijk in korte tijd om zeep zou helpen.

6. Transito en export

6.1 Inleiding

Nederland is niet alleen een productieland maar ook een doorvoerland voor cannabis. Bovendien wordt een deel van de productie uitgevoerd. Een van de belangrijkste factoren bij het ramen van de productie van nederwiet betreft de omvang van de export. Hieromtrent zijn eigenlijk alleen gegevens bekend die zijn afgeleid van inbeslagnemingen van partijen cannabis die door buitenlandse douane- en opsporingsdiensten zijn onderschept en waarvan bekend is dat ze uit Nederland afkomstig waren.

In de paragrafen 6.2 en 6.6 worden de uitkomsten besproken van een inventarisatie van inbeslagnemingen in het buitenland die zijn gerelateerd aan Nederland. Hierbij moet 'gerelateerd aan' worden gezien als 'geproduceerd in of doorgevoerd via' ons land. Gevallen van hennepteelt of cannabissmokkel in het buitenland waarbij Nederlanders zijn betrokken doch die zich geheel buiten de landsgrenzen hebben voltrokken, zijn buiten beschouwing gelaten. De gegevens zijn in hoofdzaak afkomstig uit het databestand over inbeslagnemingen van grotere partijen drugs van de KLPD-dienst Nationale Recherche Informatie over de periode 2001–2004. De data zijn aangeleverd door opsporingsinstanties, met name liasonposten in het buitenland en nationale Interpolbureaus. Ook is gebruik gemaakt van informatie van de Nederlandse douane over buitenlandse onderscheppingen (Belastingdienst, 2005).

De registratie van buitenlandse confiscaties is zeker niet compleet. Dit komt onder andere doordat er in Europa geen formele afspraken bestaan om onderscheppingen van drugstransporten te melden aan andere betrokken landen. De incompleetheid is voor ons doel niet zo erg, omdat het bij de onderhavige analyse primair gaat om de verhoudingen tussen hasjesj en marihuana en tussen hier geproduceerde en buitenlandse cannabis. Er is immers geen reden om aan te nemen dat Nederlandse cannabis een substantieel andere interceptiekans heeft dan elders geproduceerde cannabis.⁴⁷ Als er onderweg naar ons land hoeveelheden worden onderschept die veel omvangrijker zijn dan de (geschatte) kwantiteit die hier te lande wordt geconsumeerd, dan duidt dat op een belangrijke doorvoerfunctie.

Een andere vergelijking betreft het patroon in de beslagstatistieken naar herkomst en bestemming. Van sommige soorten drugs is bekend dat ze niet en van andere dat ze wel in Nederland worden geproduceerd. De hoeveelheden die worden onderschept terwijl ze onderweg waren naar ons land kunnen we vergelijken met de kwantiteiten die hier in beslag worden genomen en met de elders onderschepte hoeveelheden drugs die uit Nederland afkomstig zijn. Uit de verhoudingen kunnen we conclusies trekken over het relatieve belang van de export en de doorvoer van cannabis.

Dit hoofdstuk is niet helemaal gebaseerd op beslagstatistieken. In paragraaf 6.3 gaan we in op kwalitatieve gegevens van de politie en uit de publieke media over de export van cannabis. Vervolgens besteden we aandacht aan de kleinschalige uitvoer van cannabis door drugstoeristen. Paragraaf 6.5 handelt over het aandeel van nederwiet in de cannabismarkten van de buurlanden Groot-Brittannië, Duitsland, België en Frankrijk.

⁴⁷ Een mogelijk contra-argument is dat nederwiet een geringere onderscheppingskans zou hebben doordat die in kleinere partijen wordt geëxporteerd en douane en politie prioriteit geven aan de aanpak van grootschalige drugssmokkel. Dit punt bespreken we in paragraaf 6.4.

6.2 Beslag op cannabis afkomstig uit Nederland

Buitenlandse opsporingsinstanties onderschepten in het tijdvak 2001–2004 ruim 55 ton cannabis die afkomstig was uit Nederland. Het gaat om softdrugs die in grotere partijen (≥ 10 kg) werd getransporteerd (tabellen 10 en 11). Van een klein deel van de cannabis die uit Nederland afkomstig was, is bekend dat die hier was geproduceerd: 3,1 ton nederwiet, waarvan verreweg het grootste deel is aangetroffen in Groot-Brittannië. Het betreft 6,0% van de in het buitenland geconfisqueerde kwantiteit. Er zijn geen confiscaties van nederhasj gemeld. We moeten bij onze analyse een slag om de arm houden omdat van ongeveer eenderde van de onderschepte partijen niet bekend is of het al dan niet ging om een Nederlands fabrikaat en deze deelanalyse uitsluitend betrekking heeft op partijen van tien kilo of meer. Desalniettemin duiden de gegevens erop dat er meer cannabis wordt doorgevoerd dan aan nederwiet (en nederhasj) wordt geëxporteerd. In de periode 2001–2004 zijn in het buitenland 112 grotere partijen wiet geconfisqueerd die afkomstig zouden zijn uit Nederland. Het gaat om in totaal 17,2 ton, dus veel minder dan er onderweg naar ons land werd onderschept. De verdeling naar land en origine van de drugs is als volgt:

Tabel 10. Elders onderschepte partijen marihuana uit Nederland; totaal 2001–2004

Land inbeslagneming	Nederwiet (kg)	Marihuana van onbekende oorsprong (kg)	Totaal (kg)
Verenigd Koninkrijk	2.825	9.307	12.132
Frankrijk	16	2.650	2.666
Duitsland	264	1.271	1.535
België		720	720
Denemarken		104	104
Zweden	13	33	46
Oostenrijk		5	5
Polen		5	5
Hongarije		4	4
Totaal	3.118	14.099	17.217

Uit de tabel kan worden afgeleid dat van het grootste deel van de wiet die in het buitenland is aangetroffen en die afkomstig zou zijn uit Nederland, onbekend is waar die was geproduceerd. Slechts van 18% van de uit ons land afkomstige marihuana is duidelijk dat het ging om nederwiet.

In dezelfde periode is 38 ton hasjiesj uit Nederland onderschept (tabel 11). De geconfisqueerde hoeveelheid is meer dan het dubbele van wat er aan marihuana uit ons land afkomstig was. Van 1,7 ton is bekend geworden dat die in Marokko was geproduceerd; van de rest is de oorsprong onbekend gebleven. Theoretisch zou het dus ook nederhasj kunnen zijn. Er zijn in de periode 2001–2004 evenwel geen inbeslagnemingen van grotere partijen nederhasj gemeld.

Tabel 11. Elders onderschepte partijen hasjiesj uit Nederland; totaal 2001–2004

Land inbeslagneming	Marokkaanse hasjiesj (kg)	Hasjiesj van onbekende oorsprong (kg)	Totaal (kg)
Verenigd Koninkrijk		25.631	25.631
Duitsland	1.473	2.600	4.073
Frankrijk	117	2.886	3.003
Denemarken		1.745	1.745
Noorwegen	25	1.788	1.813
België		728	728
Canada		500	500
Finland		345	345
Zweden	56	52	108
Oostenrijk		53	53
Totaal	1.671	36.328	37.999

Volgens Boekhoorn e.d. (1995) zou medio jaren negentig tussen 0,5% en 5% van de binnenlandse productie worden uitgevoerd. Bovenkerk (2002) daarentegen meent dat een aanzienlijk deel van de cannabis wordt verkocht op de buitenlandse markt. Hoewel hij van oordeel is dat de export het minst begrepen deel van de 'nieuwe Nederlandse cannabis-economie' is, acht de criminoloog het waarschijnlijk dat het om meer of zelfs veel meer dan de helft van de nederwietproductie gaat (Bovenkerk & Hogewind, 2002, p. 97, 143). Hij noemt geen concrete cijfers over de omvang van de cannabisproductie of de uitvoer. In een eerdere publicatie heeft Bovenkerk het over een Nederlandse productie van 250 ton per jaar, maar die zou ook best hoger en zelfs veel hoger kunnen zijn (Bovenkerk, 2001, p. 223). Een en ander betekent dat de jaarlijkse export ten minste 125 ton zou moeten zijn. De econoom Jansen schat de export van nederwiet op twee of drie maal de binnenlandse consumptie (Jansen, 2002a). Gezien zijn in 1996 gepubliceerde stelling dat de nationale consumptie meer dan 50 ton bedraagt, zou het in ieder geval moeten gaan om meer dan honderd ton (Jansen, 1996).

Als de onderschepte hoeveelheid nederwiet wordt afgezet tegen het totaal aan via ons land uit- en doorgevoerde cannabis, dan blijkt het te gaan om 6% (3 van de geconfisqueerde 51 ton). Als we zouden aannemen dat alle cannabis van onbekende oorsprong in Nederland is geproduceerd, komen we uit op een heel ander cijfer: 71% (36 van de 51 ton). Gezien de aard en de omvang van de onderschepte aanvoer van cannabis naar ons land (zie tabel 9 in paragraaf 5.4) is dit evenwel een weinig plausibele veronderstelling. Circa 90% van de ontdekte aanvoer betreft hasjiesj, terwijl de voorkeur van de Nederlandse softdrugsgebruiker duidelijk ligt bij marihuana (zie paragraaf 4.4). Uit opsporingsonderzoeken komt naar voren, dat het bij de export van hier geproduceerde cannabis hoofdzakelijk gaat om nederwiet. Zelden wordt nederhasj ontdekt. Ook treft de politie vrijwel nooit apparatuur aan om hasjiesj te maken. Een en ander leidt tot de conclusie dat het bij cannabismokkel in hoofdzaak gaat om de transitie van elders geproduceerde hasjiesj.

Ten aanzien van marihuana is het aannemelijker dat een substantieel deel van de elders onderschepte, uit ons land afkomstige zendingen nederwiet bevatten. Als het allemaal nederwiet zou zijn, gaat het om 4,3 ton per jaar. Vergelijking van de totalen in tabellen 10 en 11 leert dat hooguit eenderde van de cannabisuitvoer nederwiet betreft. Ook in dit meest extreme geval is de doorvoer van buitenlandse cannabis dus dubbel zo omvangrijk als de export van nederwiet.

6.3 Opsporingsonderzoeken en strafzaken

Om nog op een andere wijze zicht te krijgen op de productie en export van nederwiet hebben wij gekeken naar gegevens over opsporingsonderzoeken inzake georganiseerde criminaliteit en gezocht naar krantenberichten over Nederlandse strafzaken ter zake. Tevens hebben we via het Nationaal Netwerk Drugsexpertise en het Bureau Ontnemingswetgeving Openbaar Ministerie (BOOM) navraag gedaan naar rechercheonderzoeken terzake van de uitvoer van cannabis.

Uit de jaarlijkse inventarisaties van rechercheonderzoeken tegen criminele groepen, die de KLPD–dienst Nationale Recherche Informatie uitvoert ten behoeve van de Europese Unie, komt een beeld van de bemoeienis van de georganiseerde misdaad bij de hennepcultuur. In 1998 werden 18 rechercheonderzoeken uitgevoerd naar groepen die zich (onder andere) bezig zouden houden met de productie of de smokkel van nederwiet (De Vette e.a., 1999, p. 65). In 2000 werden 7 opsporingsonderzoeken verricht waarin sprake was van de teelt van nederwiet en in 2001 weer 8 (De Vette e.a., 2001; Landman e.a., 2002). Uit de resultaten van de inventarisaties over 2002, 2003 en 2004 blijkt dat de politie onderzoek heeft gedaan naar respectievelijk 25, 30 en 34 criminele groepen die zich bezig zouden houden met de hennepcultuur, al dan niet in combinatie met andere illegale activiteiten (Landman e.a., 2003, p. 25; Meloen e.a., 2004, p. 14 en Landman e.a., 2005, p. 15). Uit deze gegevens komt naar voren dat er steeds meer rechercheonderzoeken worden gedraaid tegen georganiseerde criminele groeperingen die betrokken zijn bij de wietcultuur. Uit informatie van het BOOM en het KLPD (resp. Weustenraad, 2005 en Papenhove, 2006) blijkt dat het in enkele recente gevallen ging om de export van tientallen partijen met een gewicht van vijf tot dertig kilo elk. In twee zaken is sprake van periodieke uitvoer van marihuana over een langere periode, waarbij het in totaal ging over 1000 tot 2000 kilo wiet die naar Italië en Groot-Brittannië werd geëxporteerd.⁴⁸ Uit deze gegevens kan niet zonder meer de conclusie worden getrokken dat de georganiseerde misdaad momenteel veel sterker is betrokken bij de hennepcultuur dan in het verleden. Door politie en justitie wordt namelijk sinds het einde van de vorige eeuw een hogere prioriteit toegekend aan de aanpak van de bedrijfsmatige nederwietproductie (Ministers van Justitie en van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2002; Ministers van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, van Justitie en van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2004).

Betrokkenheid van georganiseerde criminele groepen bij de wietcultuur hoeft niet per se te betekenen dat de door hen of onder hun toezicht geproduceerde cannabis vooral is bestemd voor buitenlandse markten. Uit de inventarisaties van het KLPD en de eerder vermelde enquête van het Parket–Generaal onder regionale politiekorpsen komt naar voren dat het grootste deel van de productie is bedoeld voor de binnenlandse markt. De softdrugs worden zowel via coffeshops als via niet–gedoogde verkooppunten afgezet (Parket–Generaal, 2003, p. 9). In een minderheid van de zaken zijn er aanwijzingen van export.⁴⁹

We hebben in publieke media een aantal berichten aangetroffen die betrekking hadden op export van significante omvang. Zo is in 2000 een criminele organisatie ontmaskerd die werd geleid door een man uit Appelscha. Hij zou in de voorgaande vijf jaar honderden kilo's nederwiet hebben geproduceerd en naar Duitsland en Engeland gesmokkeld. Tegen de man eiste het OM 2,5 jaar cel en de ontneming van 1 miljoen gulden (Leeuwarder Courant, 2000). In november 2001 is in Duitsland een Nederlander aangehouden met een partij nederwiet (omvang niet vermeld). In het kader van het rechercheonderzoek werd vervolgens een hennepkwekerij met 1440 planten

⁴⁸ In een van deze gevallen is het niet zeker maar wel waarschijnlijk is dat de uitvoer nederwiet betrof.

⁴⁹ In 2003 ging het bij 7 van de 30 rechercheonderzoeken tegen criminele groepen die zich bezighielden met wietcultuur (tevens om export. Uit de enquête onder regionale politiekorpsen komt naar voren dat in vijf regio's indicaties zijn die duiden op export van nederwiet (Parket–Generaal, 2003, p. 24).

aangetroffen (De Twentsche Courant Tubantia, 2002). Een eigenaar van een coffeeshop in Winschoten werd februari 2002 in hoger beroep veroordeeld tot het betalen van ruim een half miljoen euro. Dit geld zou grotendeels verdiend zijn met de handel in softdrugs. Betrokkene werd onder andere schuldig bevonden aan het runnen van hennepkwekerijen in een vijftal locaties alsmede het smokkelen van wiet naar Duitsland en Engeland (Van Schilt, 2002). Hoeveelheden werden helaas niet vermeld.

In april 2005 werden drie verdachten vervolgd wegens het smokkelen van in totaal twee ton nederwiet naar Engeland. De bende vervoerde de softdrugs per vliegtuig met bloemen als deklading (Rotterdams Dagblad, 2005). In juli van hetzelfde jaar speelde een rechtszaak in Utrecht die betrekking had op grootschalige export van nederwiet. De twee hoofdverdachten hadden in Utrecht een growshop in handen. Zij zouden leiding hebben gegeven aan negen andere verdachten. De criminele groep exploiteerde eigen kwekerijen in een viertal plaatsen. De geproduceerde nederwiet werd in partijen van vijftig tot honderd kilo geëxporteerd naar Italië, Denemarken en Noorwegen (Andriessen, 2005). Hoewel dit overzicht mogelijk niet compleet is, geeft het aan dat het aantal ontdekte gevallen van grootschalige nederwietexport beperkt is. De gevonden zaken bevestigen in grote lijnen het patroon dat we zagen in tabel 10; het Verenigd Koninkrijk is de belangrijkste bestemming voor nederwiet.

6.4 Drugstoerisme

De informatie over uit- en doorvoer van cannabis in de voorgaande paragrafen is in hoofdzaak afkomstig van onderschepte grotere partijen softdrugs. Drugstoeristen kopen doorgaans kleine hoeveelheden. Maar vele beetje kunnen samen toch een forse export betekenen. Daarom staan we even stil bij het verschijnsel.

Onder de naam Hazeldonk besteden opsporingsdiensten uit Frankrijk, België en Nederland sinds medio jaren negentig de nodige aandacht aan de bestrijding van drugstoerisme. Tussen begin januari 1996 en eind april 1997 werden 2.134 drugstoeristen aangehouden. In de meeste gevallen ging het om harddrugs. In totaal werd 4,5 kg. harddrugs en iets minder dan 4 kg softdrugs in beslag genomen, waarvan 1,8 kg. in één zaak. De helft van de confiscaties van softdrugs betrof 20 gram of minder (Mooij & Weimar, 1997, p. 16). Meer actuele gegevens zijn afkomstig van de Nederlandse douane. Deze hield in 2004 aan de Nederlands–Belgische grens meer dan 1000 drugstoeristen aan in verband met het bezit van diverse soorten verdovende middelen. Samen hadden deze ruim 15 kilogram wiet en 1,6 kilogram hasjes bij zich. In 2002 en 2003 werd bij drugstoeristen in totaal bijna 13 kg marihuana en ruim 7 kg hasjes in beslag genomen (Belastingdienst, 2005). Dit overzicht is waarschijnlijk niet compleet. Niettemin concluderen we dat de hoeveelheden cannabis die in het kader van Hazeldonkacties worden onderschept gering zijn in vergelijking met wat in Frankrijk aan softdrugs uit ons land wordt geconfisqueerd (verg. Van Ooijen, 2005; Federale Politie, 2005a & 2005b; OCRTIS, 2005).⁵⁰

Er komen ook grote aantallen drugstoeristen uit Duitsland. Uit gegevens van het Bundeskriminalamt (BKA, 2005, p. 35) blijkt dat de Duitse politie jaarlijks enige duizenden kleine smokkelaars aanhoudt. Samen zijn zij slechts voor een klein deel van de totale cannabisimport verantwoordelijk (zie tabel 11 in paragraaf 6.5). Het feit dat aan de Nederlands–Duitse grens zoveel drugstoeristen worden aangehouden vormt een aanwijzing dat de Duitse opsporingsdiensten geen lagere prioriteit geven aan de opsporing van kleine smokkelaars dan aan die van grotere.

⁵⁰ De vergelijking is niet helemaal zuiver. In de Franse beslagstatistiek gaat het namelijk niet alleen om grote partijen. Bovendien wordt in het kader van de Hazeldonkafspraken slechts een beperkt aantal acties per jaar gehouden (in 2004 circa 50). Als de controles dagelijks zouden plaatsvinden, zouden de onderschepte hoeveelheden ongetwijfeld hoger uitkomen. Overigens hebben de acties volgens de Belgische minister van Justitie ertoe geleid dat Gent de belangrijkste bevoorradingsplaats is geworden voor Noord–Franse drugstoeristen (Belgische Senaat, 2005).

Korf (2003) komt in zijn studie naar coffeeshops tot de slotsom dat drugstoeristen samen jaarlijks tussen 6,6 en 13,3 ton cannabis de grens overbrengen. Volgens de Maastrichtse burgemeester Leers wordt de verkooppunten van verdovende middelen in zijn stad dagelijks bezocht door drieduizend drugstoeristen; 1,1 miljoen per jaar (Kruyer, 2005, p. 12). Deze zouden voornamelijk cannabis kopen, waarbij velen niet zouden volstaan met het aanschaffen van de maximum toegestane hoeveelheid van vijf gram. De voorzitter van de Vereniging Officiële Coffeeshops Maastricht (VOCM) schat dat de Maastrichtse coffeeshops jaarlijks vier ton wiet verkopen (De Graaf, 2005, p. 2). Als we aannemen dat iedere klant het toegestane maximum van vijf gram koopt, praten we over 800.000 klanten. De VOCM-voorzitter denkt dat 60% van de bezoekers uit het buitenland komt. In hetzelfde artikel komt een cannabisverkoper tot een schatting van 80%. Als we aannemen dat drugstoeristen gemiddeld evenveel aanschaffen als Nederlandse klanten, gaat het op jaarbasis om 2,4 à 3,2 ton.

Waar we rekening mee moeten houden is het feit dat een deel van de aankopen door buitenlanders niet plaatsvindt in coffeeshops maar bij andere, niet gedoogde, verkooppunten. Naar verluidt zouden zich alleen al in de Limburgse hoofdstad tientallen van dergelijke punten bevinden, mogelijk zelfs meer dan vijftig. Het ligt in de rede dat de gemiddelde verkochte kwantiteit per klant hoger uitvalt dan de vijf gram die een bezoeker van een coffeeshop mag aanschaffen. Illustratief is de constatering van Mooij & Weimar dat de mediaan van wat bij Hazeldonkacties aangehouden drugstoeristen bij zich hadden in de buurt van 20 gram ligt. Hoeveel cannabis er jaarlijks in totaliteit door niet-gedoogde verkooppunten wordt verhandeld kan helaas niet worden ingeschat. Gezien de betrekkelijk geringe hoeveelheden softdrugs die bij Hazeldonkacties wordt aangetroffen, denken wij niet dat het om tientallen tonnen gaat. In dit verband is het zinnig om de aanvoer naar cannabismarkten van de buurlanden Groot-Brittannië, Duitsland, België en Frankrijk nader te bestuderen en te bezien welke rol ons land speelt als doorvoer- dan wel productieland.

6.5 De toelevering van cannabismarkten in buurlanden

Groot-Brittannië

Het overgrote deel van de marihuana die in het Verenigd Koninkrijk wordt aangetroffen is afkomstig uit Zuid-Amerika (w.o. Colombia en Jamaica) en Afrika (w.o. Zuid-Afrika en Malawi; zie Corkery, 2002, p. 22; Nutt & Nash, 2002, p.4). Slechts een klein deel, vermoedelijk minder dan 10%, betreft nederwiet. De Britse douane schat dat zo'n 80% van de hasjesj in het Verenigd Koninkrijk is geproduceerd in Marokko. De rest komt uit Zuid-Azië, hoofdzakelijk uit Pakistan. In Groot-Brittannië worden meer inbeslagnemingen van hasjesj dan van wiet gerapporteerd. Opmerkelijk is dat het aantal confiscaties van hasjesj in Engeland en Wales sinds 1998 is gehalveerd. De trend bij marihuana wijkt hiervan sterk af. Tussen 1995 en 2004 steeg het aantal inbeslagnemingen namelijk met 84% (Mwenda & Kaiza, 2006, summary table 4). In 2004 waren er voor het eerst in de Britse geschiedenis meer confiscaties van marihuana dan van hasjesj. Als we kijken naar de geconfisqueerde hoeveelheden zien we hetzelfde patroon; een dalende trendlijn bij hasjesj en een stijgende bij marihuana. Wel overtreffen de kwantiteiten hasj die in beslag worden genomen nog altijd die van marihuana.

Het verloop in de beslagstatistieken kan te maken hebben met de opkomst van de hennepsteelt in Groot-Brittannië. Volgens Interpol (2000) is de binnenteelt van cannabis in het Verenigd Koninkrijk tussen 1995 en 1999 acht keer zo groot geworden. Illustratief in dit verband is dat in een gedetailleerd overzicht van het aanbod aan cannabis op de Britse markt uit 1999 nederwiet geen rol van betekenis speelt. Er wordt geconcludeerd dat de eigen Britse teelt het marktaandeel van geïmporteerde hasjesj en wiet significant heeft teruggedrongen (Atha e.a, 1999, p. 52). Diverse bronnen melden dat tegenwoordig minstens eenderde en mogelijk zelfs meer dan de

helft van de nationale wietconsumptie afkomstig zou zijn uit eigen hennepsteelt (Iversen, 2000; Travis, 2003; Tremlett, 2003; JRF, 2003; Atha, 2004, p. 7). De omvang van de Britse wietsteelt wordt geschat op 400 ton, wat overeen zou komen met de helft van de nationale consumptie (Tremlett, 2003). Overigens komt een andere bron tot een nationaal gebruik van 486 ton, waardoor het land voor ruim driekwart in de eigen behoefte zou voorzien (Bramley–Harker, 2001, p. 29; vergelijk tabel 6 in paragraaf 4.7).

In het licht van het bovenstaande is het opmerkelijk dat het aantal hennepplanten dat de politie in Engeland en Wales jaarlijks in beslag neemt in de tweede helft van het vorige decennium sterk is gedaald, van 90.000–115.000 stuks in 1995/1996 naar 45.000–55.000 in 1999–2000. Sindsdien is weer een opgaande lijn zichtbaar, naar 80.000–90.000 planten in 2003/2004 (Mwenda & Kaiza, 2006, summary table 4). Hoewel er geen cijfers beschikbaar zijn over het aantal hennepkwekerijen dat de Britse politie jaarlijks ontmanteld, kunnen we uit gegevens over het aantal planten dat bij een confiscatie wordt aangetroffen wel de omvang van wietkwekerijen afleiden.⁵¹ In 2003 en 2004 viel 92% van de confiscaties in de categorie 1–50 planten, bijna 8% in de categorie 51–500 stuks en bijna 1% in de categorie 501–10.000 stuks. Hennepplantages met meer dan 10.000 hennepplanten worden hoogst zelden aangetroffen. De gemiddelde omvang van een Britse kwekerij komt uit op dertig planten (Mwenda e.a., 2005, summary table 5; Mwenda & Kaiza, 2006, summary table 5). Kennelijk is de hennepsteelt in Engeland en Wales voornamelijk een aangelegenheid van hobbykwekers.

Duitsland

In Duitsland treffen we in de beslagstatistiek een min of meer vergelijkbaar patroon aan als in het Verenigd Koninkrijk. In de tweede helft van de negentiger jaren had 59% van de confiscaties van cannabis betrekking op hasjesj en 41% op marihuana (BKA, 2005, p. 75). Sinds de eeuwwisseling zijn de verhoudingen duidelijk gewijzigd. Het aantal inbeslagnemingen van hasjesj toont een dalende tendens terwijl de trendlijn van wiet omhoog gaat. In 2003 en 2004 namen Duitse opsporingsdiensten vaker (doch niet méér) marihuana dan hasjesj in beslag. Deze wijziging in de verhouding tussen de cannabisvariëteiten duidt op een toenemende populariteit van wiet ten koste van hasjesj.

Ruim eenderde van de cannabis die de Duitse douane en politie in beslag neemt, is aangevoerd uit Nederland. Jaarlijks worden ettelijke duizenden zendingen cannabis onderschept, voornamelijk aan de Nederlands–Duitse landsgrens (zie tabel 12. Bronnen: BKA, 2003, p. 139; BKA 2005, p. 35). De gemiddelde zending weegt nog geen kilo. Dit duidt eerder op drugstoerisme dan op grootschalige smokkel. Bij deze cijfers kan bovendien worden opgemerkt dat ze niet uitsluitend betrekking hebben op nederwiet, maar tevens op hasjesj en marihuana van niet–Nederlandse origine. Als we de onderschepte hoeveelheden uitsplitsen naar variëteit blijkt dat er meer hasjesj dan wiet uit Nederland komt (respectievelijk 61% en 39%). Dit vormt een indicatie dat het veelal om doorvoer van niet–Nederlandse cannabis gaat.

⁵¹ De statistiek over afgedane strafzaken in verband met de productie van cannabis toont een zeer sterke gelijkenis met die over confiscaties van hennepplanten (Mwenda, 2005, table 3; Mwenda & Kaiza, (2006) summary table 4). Dit geeft aan dat de geconfisqueerde planten in kwekerijen zijn gevonden.

Tabel 12. Beslag op cannabis in Duitsland, 2000–2004

	2000	2001	2002	2003	2004	Totaal
kg						
Hasjesj	8.525	6.863	5.003	8.303	5.473	34.167
waarvan aan de Nederlandse grens	1.277	534	735	624	289	3.459
Marihuana	5.871	2.078	6.130	2.582	5.384	22.045
waarvan aan de Nederlandse grens	176	176	336	414	361	1.463
Totaal	14.396	8.941	11.133	10.885	10.857	56.212
waarvan uit Nederland	2.927	3.595	3.861	3.264	4.007	17.654
waarvan aan de Nederlandse grens ⁵²	1.453	710	1.071	1.038	650	4.922
Aantal partijen uit Nederland	3.726	3.408	3.056	1.764	2.461	14.415

Volgens het Bundeskriminalamt is in de periode 2000 t/m 2004 jaarlijks gemiddeld 11,2 ton cannabis onderschept (BKA, 2001–2005). Gemiddeld is bijna eenderde afkomstig uit Nederland.⁵³ De verdeling naar variëteit en jaar is weergegeven in tabel 12. Hierbij is tevens aangegeven hoeveel er aan de Nederlands–Duitse grens is onderschept en om hoeveel partijen het gaat. Uit de gegevens kan worden opgemaakt dat het slechts voor een klein deel (minder dan 10%) ging om directe aanvoer over land uit Nederland. Dit impliceert dat drugstoeristen gezamenlijk minder cannabis naar Duitsland vervoeren dan professionele drugssmokkelaars, ofschoon de laatste categorie slechts 10% uitmaakt van het totaal aantal aangehouden verdachten voor cannabishandel en –smokkel (BKA, 2004, p. 48).⁵⁴ Opmerkelijk is dat het aantal partijen dat afkomstig is uit Nederland een dalende lijn laat zien. De neerwaartse trend vormt een indicatie dat het drugstoerisme terugloopt, mogelijk als gevolg van een groeiend aanbod op de thuismarkt (verg. Korf e.a., 2001).

In een analyserapport van het Bundeskriminalamt uit 2000 worden als belangrijkste bronlanden voor cannabis vermeld: Colombia, Jamaica, Zuid–Afrika, Nigeria, Senegal, Cambodja, Thailand, Albanië en Zwitserland. Nederland wordt niet genoemd als belangrijke producent van wiet; wel van zaden en teeltkennis (BKA, 2000, p. 124). In recentere rapporten wordt ons land in één adem zowel doorvoer– als productieland genoemd (BKA, 2002, p. 130 en 2004, p. 20). Onduidelijk blijft welk deel van de aangevoerde cannabis hier was geproduceerd.

Het Bundeskriminalamt maakt ook melding van hennepcultuur in Duitsland zelf. In 1998 zou het reeds zijn gegaan om 1.661 gevallen, waarbij in totaal 81.097 planten werden aangetroffen. Meer dan 90% van de zaken zou handelen om kweek voor eigen consumptie (BKA, 1999, p. 129). In de daarop volgende jaren werden minder hennepplanten vernietigd. De productie van cannabis lijkt de laatste jaren evenwel weer toe te nemen en grootschaliger te worden. Zo werden in 2004 in Nordrhein–Westfalen 16 hennepplantages met meer dan 1000 planten aangetroffen (De Bruin, 2005, p. 4). Dit is viermaal het aantal grote kwekerijen dat in 2000 in heel Duitsland werd ontdekt. Naar verluidt zouden in een kwart van de in 2004 ontdekte gevallen Nederlanders betrokken zijn en zou de oogst zijn bedoeld voor de Nederlandse markt.

⁵² Bij inbeslagnemingen aan de Nederlands–Duitse grens kan het zowel gaan om invoer als om uitvoer. We nemen aan dat verreweg de meeste partijen cannabis vanuit ons land naar Duitsland worden vervoerd. Volgens het BKA ging het in 2002 uitsluitend om invoer uit Nederland (BKA, 2003, p. 120). Er waren in dat jaar wel inbeslagnemingen van partijen drugs die waren bestemd voor ons land doch deze werden niet onderschept aan de Duits–Nederlandse grens.

⁵³ Bij deze berekening zijn ook partijen betrokken waarvan de herkomst niet is vastgesteld. Het is dus mogelijk dat een groter deel uit ons land afkomstig is. In 2004 kon van 77% van de onderschepte cannabis de herkomst worden bepaald (BKA, 2005, p. 35). Dit vormt een aanwijzing dat de statistiek op dit punt redelijk betrouwbaar is.

⁵⁴ De term ‘professionele drugssmokkelaar’ duidt hier op een verdachte van ‘Einfuhr nicht geringer Mengen’. De betreffende hoeveelheid is gewoonlijk (afhankelijk van de deelstaat) meer dan zes gram.

België

België is een belangrijk doorvoerland voor cannabis naar ons land en andere lidstaten van de Europese Unie. Jaarlijks onderscheppen onze zuiderburen gemiddeld meer dan tien ton softdrugs die onderweg is naar ons land (zie tabel 9 in paragraaf 5.4). Een groot deel van de Marokkaanse hasjiesj die hier te lande wordt aangetroffen is over de weg vanuit Marokko via Spanje, Frankrijk en België aangevoerd. Een ander deel van de cannabis wordt per schip naar Antwerpen getransporteerd en van daaruit (veelal per vrachtauto) naar Nederland gebracht. Via de Antwerpse haven zouden volgens de Belgische autoriteiten jaarlijks honderden tonnen hasjiesj en marihuana het land in worden gebracht (Belgian contribution to the European report on organised crime, 2004, p. 18; zie ook Sleiman, 2004, p. 106).

In België worden de laatste jaren steeds meer hennepplantages ontdekt. Uit een recente analyse van de Centrale Dienst Drugs van de Federale Politie komt het volgende beeld naar voren (Van Gelder, 2005). In 2003 ontmantelden de opsporingsdiensten 18 kwekerijen, in 2004 66 en in de eerste acht maanden van 2005 135. Het gaat hierbij niet alleen om kleinere plantages. Ook het aantal kwekerijen met meer dan 500 planten stijgt van 12 in 2003 via 35 in 2004 naar 47 in de eerste acht maanden van 2005. In laatstgenoemd jaar werden in totaal bijna 100.000 hennepplanten vernietigd; vier keer zoveel als in 2003 (Infodoc, 2006, p.5; Federale Politie, 2004, p. 58). Opmerkelijk is dat de grotere kwekerijen in aantal relatief minder snel zijn toegenomen dan de kleinere. Mogelijk hangt het verschil samen met de lagere prioriteit die sinds 31 januari 2005 geldt voor opsporing en vervolging van het bezit en de teelt van cannabis voor persoonlijk gebruik.⁵⁵

Voor ons doel zijn de grotere, meer professionele plantages het meest interessant. Deze zijn geconcentreerd in het noordoosten en noorden van het land, dus in de streek die grenst aan Limburg en Noord-Brabant. In de provincies Antwerpen en Limburg zijn in 2005 respectievelijk 43 en 74 kwekerijen opgerold (Infodoc, 2006, p. 5). Geregeld is er een relatie met Nederland. Het materiaal om de kwekerij in te richten komt vaak uit Nederlandse growshops. Voorts is de oogst niet zelden bestemd voor ons land. Vlaanderen zou zelfs een van de voornaamste leveranciers zijn geworden van Nederlandse coffeeshops (De Morgen, 2003). In een aantal gevallen zijn Nederlandse verdachten direct betrokken bij de hennepsteelt. In de periode 2002–2004 had 14% van de voor cannabisproductie geregistreerde verdachten de Nederlandse nationaliteit. Bij de grotere kwekerijen die in de eerste acht maanden van 2005 werden ontdekt, was de betrokkenheid nog aanmerkelijk groter. Bij minstens 38 van de 47 plantages met meer dan 500 planten (81%) was sprake van bemoeienis van Nederlandse verdachten.⁵⁶ Mogelijke verklaringen voor de betrokkenheid van Nederlanders bij de professionele hennepsteelt in België zijn de lagere opsporingsprioriteit, de geringe onderlinge rivaliteit tussen kwekers en de lagere prijs voor het kopen of huren van woningen en loodsen die geschikt zijn als kweekruimten.

Frankrijk

Marihuana is in de meeste Europese landen veel minder gewoon dan in ons land. Zo is in Spanje en Frankrijk wiet vrij zeldzaam (Boekhout van Solinge, 1996, hfdst. 2; Reitox national focal point of Spain, 2000, p. 35). Illustratief is dat in Frankrijk in 2000 11% van de aanklachten wegens het bezit van cannabis betrekking had op marihuana en 89% op hasjiesj (DCPJ 2001, p. 6). De dominantie van hasjiesj op de Franse cannabismarkt blijkt ook uit de beslagstatistiek. Ook in recente jaren hebben douane en politie veel minder marihuana dan hasj onderschept (zie tabellen 13 en 14).

⁵⁵ De laagste prioriteit van vervolging geldt voor het bezit van ten hoogste drie gram cannabis of één hennepplant (Van Gelder, 2005, p. 10). Er is sprake van een kwekerij of plantage als er meer dan één hennepplant wordt aangetroffen. In de berichtgeving door de Belgische media is niet steeds helder aangegeven waar de grens ligt als het gaat om teelt voor persoonlijk gebruik.

⁵⁶ Bij vier kwekerijen ontbraken gegevens over verdachten en bij slechts vijf van de grootschalige kwekerijen waren uitsluitend Belgen betrokken.

Het overgrote deel van de cannabis die door de Franse autoriteiten wordt onderschept betreft Marokkaanse hasjesj die over de weg via Spanje wordt aangevoerd (OCRTIS, 2005). In de Franse statistiek wordt niet alleen de beslaglocatie en de hoeveelheid in beslag genomen verdovende middelen geregistreerd maar worden tevens de herkomst en de bestemming vastgelegd. Het lukt de Franse autoriteiten om de herkomst te achterhalen van 83% en de bestemming van 90% van de in beslag genomen cannabis. De beschikbare data geven daarom een goed beeld van de smokkel. Uit deze gegevens kan worden afgeleid dat een kwart van de hasjesj die in de periode 2000–2004 in beslag werd genomen en waarvan de bestemming bekend is geworden, was bedoeld voor Nederland (tabel 13).⁵⁷ Frankrijk speelt voor ons land dus een belangrijke rol als aan- c.q. doorvoerland.⁵⁸

Maar is er ook aanvoer voor de Franse cannabismarkt vanuit ons land. Het gaat om relatief beperkte hoeveelheden. In Frankrijk is in de periode 2000–2004 ongeveer acht keer zoveel cannabis in beslag genomen die onderweg was naar Nederland als die uit ons land afkomstig was (resp. 76,9 ton en 9,5 ton). Uit de beschikbare gegevens kan niet worden opgemaakt welk deel van de door Franse opsporingsdiensten geconfisqueerde cannabis hier geproduceerd was. Wel is de verdeling naar type drugs bekend. Tweederde deel van de cannabis die uit Nederland afkomstig was, betrof hasjesj en eenderde wiet. Dit vormt een aanwijzing dat de export van nederwiet naar Frankrijk betrekkelijk gering is. Niettemin vormt de aanvoer van marihuana uit ons land bijna een kwart van de onderschepte kwantiteit met bekende herkomst (tabel 14). Het kan hierbij zowel om nederwiet als om elders geproduceerde marihuana gaan. Uitgaande van de veronderstelling dat alle uit ons land afkomstige marihuana nederwiet is en dat er geen nederhasj is onderschept, bedraagt het aandeel van nederwiet circa 3% van de Franse cannabismarkt.

Tabel 13. Bestemming van in Frankrijk in beslag genomen cannabis; 2000–2004

	2000	2001	2002	2003	2004	totaal	% excl. onbekend
	kg	kg	kg	kg	kg	kg	%
Hasjesj							
Nederland	8.411	6.011	7.180	16.101	38.917	76.620	24,7
Overige landen	38.290	47.128	39.304	56.606	52.588	233.916	75,3
Onbekend	2.010	5.057	4.341	5.638	12.200	29.246	
Totaal	48.711	58.196	50.825	78.345	103.705	339.782	
Marihuana							
Nederland	0	28	11	1	220	260	1,8
Overige landen	4.133	2.741	4.037	2.031	1.627	14.569	98,2
Onbekend	733	1.153	2.099	1.963	2.085	8.033	
Totaal	4.866	3.922	6.147	3.995	3.932	22.862	
Cannabis totaal							
Nederland	8.411	6.039	7.191	16.102	39.137	76.880	23,6
Overige landen	42.423	49.869	43.341	58.637	54.215	248.485	76,4
Onbekend	2.743	6.210	6.440	7.601	14.285	37.279	
Totaal	53.577	62.118	56.972	82.340	107.637	362.644	

⁵⁷ Wellicht ten overvloede wijzen wij erop dat dit niet hoeft te betekenen dat de drugs in Nederland zouden worden geconsumeerd. Het is ook denkbaar dat ze van hieruit verder zouden worden gedistribueerd.

⁵⁸ Dit geldt overigens ook voor andere landen, waaronder het Verenigd Koninkrijk.

Tabel 14. Herkomst van in Frankrijk in beslag genomen cannabis; 2000–2004

	2000	2001	2002	2003	2004	totaal	% excl. onbekend
	kg	kg	kg	kg	kg	kg	%
Hasjiesj							
Nederland	2.840	943	804	627	1.169	6.383	2,2
Overige landen	40.289	48.254	41.648	66.946	83.866	281.003	97,8
Onbekend	5.582	8.999	8.384	10.775	18.670	52.410	
Totaal	48.711	58.196	50.836	78.348	103.705	339.796	
Marihuana							
Nederland	432	970	133	881	681	3.097	24,2
Overige landen	2.899	1.782	3.261	846	896	9.684	75,8
Onbekend	1.535	1.170	2.746	2.268	2.355	10.074	
Totaal	4.866	3.922	6.140	3.995	3.932	22.855	
Cannabis totaal							
Nederland	3.272	1.913	937	1.508	1.850	9.480	3,2
Overige landen	43.188	50.036	44.909	67.792	84.762	290.687	96,8
Onbekend	7.117	10.169	11.130	13.043	21.025	62.484	
Totaal	53.577	62.118	56.976	82.343	107.637	362.651	

De wietteelt in Frankrijk is sinds het begin van het vorige decennium sterk toegenomen. Een insider schat dat er een vijftigtal 'tuincentra' zijn waar de benodigde kwekerijuitrusting kan worden gekocht. Op basis van de jaarlijkse verkoop door detailhandelscoöperaties van vijfduizend natriumlampen vermoedt een handelaar dat er zo'n 25.000 hennepplantages bestaan. De productie zou voldoende zijn om aan meer dan de helft van de binnenlandse vraag te voldoen. Er zou zelfs sprake zijn van (incidentele) export van hoogwaardige Franse cannabis naar Nederland (Garcia, 2002). Deze stelling kan enigszins worden getoetst aan de beslagstatistiek. Daaruit blijkt dat de Franse opsporingsdiensten in de jaren 2000–2003 nauwelijks marihuana hebben onderschept die bestemd was voor ons land. In 2004 ging het om 220 kg. In vergelijking met de wiet met Nederlandse herkomst die in Frankrijk werd onderschept (jaarlijks gemiddeld 619 kg) is de export naar ons land bescheiden.

6.6 Vergelijking met andere soorten drugs

Een van de lastige aspecten van de cannabismarkt is dat de drugs zowel hier als elders worden geproduceerd. Nederland is tegelijk productie- en transitoland en het is moeilijk om export te onderscheiden van doorvoer. Wat we wel kunnen is kijken naar de verhouding tussen de onderschepte aanvoer, de hier in beslag genomen cannabis en de elders geconfisqueerde softdrugs afkomstig uit ons land. Deze verhoudingen kunnen we vergelijken met die bij andere soorten drugs, waarvan we weten of ze al dan niet in ons land worden gemaakt. Van heroïne en cocaïne is bekend dat die niet in Nederland worden geproduceerd; van amfetamine en ecstasy weten we dat die wel hier worden gemaakt (Van der Heijden, 2003a en 2003b). In tabel 15 staan de gemiddelde hoeveelheden die jaarlijks zijn geconfisqueerd in de periode 2001–2004 alsmede de percentuele verdeling naar de plaats van aantreffen (bronnen: Van der Heijden & Papenhove, 2002; Papenhove e.a., 2005; Papenhove, 2006). Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen in het buitenland onderschepte transporten die onderweg waren naar Nederland, de in ons land geconfisqueerde partijen en de elders in beslag genomen zendingen die afkomstig waren uit ons land.

Tabel 15. Drugs geconfisqueerd onderweg naar, in of afkomstig uit Nederland; jaargemiddelden 2001–2004⁵⁹

	Onderweg naar Nederland	In Nederland	Afkomstig uit Nederland	Totaal gerelateerd aan Nederland	Onderweg naar Nederland	In Nederland	Afkomstig uit Nederland
	absoluut	absoluut	absoluut	absoluut	%	%	%
Heroïne	1.423	881	633	2.936	48,5	30,0	21,6
Cocaïne	6.283	11.576	1.049	18.907	33,2	61,2	5,5
Amfetamine	0	622	1.120	1.742	0,0	35,7	64,3
Ecstasy	169.044	8.392.600	18.303.825	26.865.469	0,6	31,2	68,1
Hasjesj	49.740	17.627	9.500	72.512	64,7	22,9	12,4
Marihuana	5.464	12.576	4.304	22.316	24,5	56,3	19,3

De tabel laat zien dat in het buitenland grote hoeveelheden heroïne en cocaïne worden onderschept die onderweg zijn naar Nederland. De kwantiteiten overtreffen die welke in het buitenland in beslag worden genomen en afkomstig zijn uit ons land. De grote hoeveelheid hier te lande aangetroffen cocaïne hangt samen met de belangrijke aanvoerrol die ons land vervult voor de Europese markt voor cocaïne. Nederland staat al jarenlang op de tweede plaats (na Spanje) van de Europese ranglijst wat betreft de hoeveelheden coke die jaarlijks worden geconfisqueerd (Van der Heijden, 2003a, p. 29). Voor amfetamine en ecstasy geldt dat er in het buitenland vrijwel niets wordt onderschept dat voor ons land is bestemd. De verklaring voor dit patroon is te vinden in het feit dat deze drugs op grote schaal hier worden gefabriceerd. Uit de omstandigheid dat circa tweederde van de onderschepte synthetische drugs die aan ons land zijn gerelateerd niet hier maar elders worden geconfisqueerd kunnen we afleiden dat de productie voor een belangrijk deel is bedoeld voor de export.

De tabel geeft verder aan dat meer dan de helft van de hasjesj die aan ons land is gerelateerd, wordt onderschept voordat die Nederland heeft bereikt. Hieruit kunnen we afleiden dat in ons land weinig hasj voor de export wordt geproduceerd. De doorvoer van buitenlandse hasjesj is vermoedelijk veel omvangrijker. Voor marihuana geldt dat er relatief veel in ons land wordt onderschept. Dit hoeft niet te betekenen dat het voornamelijk nederwiet betreft. Nederlandse opsporingsdiensten confisqueren immers ook veel cocaïne en die drugs worden niet hier gemaakt. Uit de cijfers blijkt verder dat er meer marihuana in beslag wordt genomen met bestemming dan met herkomst Nederland. Het patroon wijkt sterk af van dat bij de synthetische drugs. De interpretatie dat de export van nederwiet minder omvangrijk is dan de doorvoer van buitenlandse marihuana ligt in de rede. Wat bij de uitvoer de verhouding is tussen nederwiet en buitenlandse marihuana kunnen we helaas niet afleiden uit de beschikbare data.

De totale omvang van de onderschepte in-, door- en uitvoer van hasjesj is ruim drie keer zo groot als die van marihuana. Deze verhouding contrasteert sterk met het gebruikspatroon in ons land. Hierin domineert marihuana, vooral in de vorm van nederwiet (zie paragraaf 4.4). De kwantiteit hasjesj die onderweg naar Nederland dan wel in ons land in beslag wordt genomen bedraagt jaarlijks gemiddeld 67 ton. Deze hoeveelheid overstijgt in ruime mate de geraamde nationale consumptie; 15–18 ton (zie tabel 6 in paragraaf 4.6). Indien alle hasj bestemd zou zijn voor Nederlandse gebruikers, komt de interceptieratio uit tussen 79% en 82% van de aanvoer. Dit is zeer onwaarschijnlijk. We concluderen derhalve dat het overgrote deel van de aanvoer van hasjesj bedoeld is voor doorvoer naar andere landen.

⁵⁹ Hoeveelheden in kilogram, behalve bij ecstasy, waar het gaat om aantallen tabletten. Gewichtshoeveelheden ecstasy (MDMA) zijn omgerekend naar aantallen, waarbij is uitgegaan van 3500 tabletten per kg.

Als we alleen kijken naar de verhouding tussen geconfisqueerde hoeveelheden hasjiesj en marihuana die uit Nederland afkomstig zijn, blijkt dat het voornamelijk gaat om hasj. Buitenlandse opsporingsdiensten onderscheppen dubbel zoveel hasj als marihuana uit Nederland. Deze bevindingen ondersteunen de eerder geformuleerde conclusie dat de doorvoer van hasjiesj veel omvangrijker is dan de export van nederwiet.

6.7 Conclusies over doorvoer en export

Buitenlandse opsporingsinstanties, met name in de buurlanden Groot-Brittannië, België, Frankrijk en Duitsland, onderscheppen jaarlijks grote hoeveelheden softdrugs die afkomstig zijn uit Nederland. Het gaat voornamelijk om hasjiesj. Het feit dat slechts eenderde deel marihuana betreft, vormt een aanwijzing dat het in veel gevallen gaat om doorvoer van niet-Nederlandse cannabis. Voor zover de betrokken diensten de oorsprong van de in beslag genomen drugs konden achterhalen, bleek tweederde deel niet in Nederland te zijn geproduceerd. Circa de helft is van Marokkaanse oorsprong. Een kleiner deel komt uit Azië of uit andere delen van Afrika. Van de geconfisqueerde hoeveelheid met bekende herkomst is circa 6% in ons land geproduceerd.

Zowel uit beslagstatistieken als uit informatie over opsporingsonderzoeken en strafzaken komt naar voren dat het Verenigd Koninkrijk het belangrijkste bestemmingsland is, gevolgd door Duitsland, Frankrijk en België. Drugsmokkel vanuit of via ons land is voor een deel in handen van georganiseerde criminele groeperingen doch wordt voor een ander deel gepleegd door drugstoeristen. Jaarlijks worden duizenden van deze toeristen aangehouden. Toch kan uit de beschikbare gegevens niet worden afgeleid dat ze verantwoordelijk zijn voor een groot deel van de aanvoer naar de cannabismarkten in de bestemmingslanden.

Uit het bovenstaande blijkt dat Nederland weliswaar fungeert als bron- en doorvoerland voor cannabis naar de buurlanden, doch dat het aandeel van nederwiet in de cannabismarkt van deze landen relatief beperkt is. De doorvoer van hasjiesj via Nederland is veel omvangrijker dan de uitvoer van nederwiet. Uit de Franse statistiek kan zelfs worden afgeleid dat er veel meer cannabis vanuit dat land naar Nederland wordt getransporteerd dan omgekeerd. De beschrijving van de Belgische situatie geeft eveneens aan dat er vooral sprake is van aan- en doorvoer van cannabis naar Nederland.

In alle buurlanden is sprake van een cannabisproductie die groot genoeg is om aan een significant deel van de nationale behoefte te voldoen. De binnenlandse productie zou in Groot-Brittannië toereikend zijn om te voorzien in tenminste eenderde en mogelijk meer dan de helft van de vraag. Voor Duitsland en België geldt dat een toenemend aantal Nederlandse verdachten bij de wietteelt is betrokken. Dit is wellicht een gevolg van de geïntensiveerde opsporing van hennep telers in ons land. Het verklaart mede waarom er sprake is van wietimport vanuit deze landen.

De resultaten van de vergelijking van het patroon in de beslagstatistieken van cannabis met dat van andere soorten drugs bevestigt de eerder geformuleerde conclusie dat de export van nederwiet minder omvangrijk is dan de doorvoer van buitenlandse cannabis. De doorvoer betreft zowel hasjiesj als marihuana.

7. Recapitulatie, synthese en discussie

7.1 Inleiding

In dit hoofdstuk worden de uitkomsten van de voorgaande hoofdstukken samengevat. In de paragrafen 7.2, 7.3 en 7.4 worden de bevindingen op een rij gezet ten aanzien van achtereenvolgens de nederwietproductie, de cannabisconsumptie en de aan-, door- en uitvoer.

De plausibiliteit van de uitkomsten over de Nederlandse cannabismarkt kunnen we nagaan door te kijken naar het Europese niveau. Op dat niveau beschikken we namelijk over bepaalde gegevens die op nationaal niveau onbekend zijn. Zo maken de Verenigde Naties in samenwerking met de Marokkaanse regering sinds 2003 schattingen van de hennepcultuur in Marokko. Omdat het overgrote deel van de oogst is bestemd voor de Europese markt, kunnen we inzicht verkrijgen in het aanbod aan Marokkaanse hasjiesj. Aangezien we ook een redelijk zicht hebben op de verhouding tussen de diverse cannabisvariëteiten op de Europese markt, zijn we in staat om de totale aanvoer in te schatten. Op basis van prevalentiegegevens van afzonderlijke landen kunnen we een raming maken van de Europese consumptie van cannabis. Door deze te vergelijken met de aanvoer, verminderd met de hoeveelheden die in beslag worden genomen, krijgen we zicht op de plausibiliteit van de ramingen voor het verbruik. Een en ander komt aan de orde in paragraaf 7.4.

Vervolgens kunnen we vanuit de Europese dimensie terugredeneren naar de Nederlandse situatie (paragraaf 7.5). Op deze wijze kunnen we de bandbreedtes van diverse schattingen verkleinen. Maar we zullen zien dat er ook ongerijmdheden boven water komen als de geraamde omvang van de Nederlandse export vergelijken met gegevens over de aanvoer van marihuana naar de Europese markt.

In de laatste paragraaf (7.6) houden we de bevindingen voor een laatste maal kritisch tegen het licht en proberen we de zwakke plekken van de toegepaste assumpties en schattingsmethoden te ontdekken.

7.2 Bevindingen over de nederwietproductie

In hoofdstuk 3 hebben we vooral gekeken naar de nederwietcultuur in ons land. Hieromtrent zijn de laatste jaren meer empirische gegevens beschikbaar gekomen. Dankzij het onderzoek van Toonen en Thissen beschikken we nu over een redelijk betrouwbare schatting van de gemiddelde opbrengst per hennepplant: 29,4 gram. Dit cijfer is hoger dan de 22 of 25 gram die tot nu toe in kringen van politie en justitie werd aangehouden. Niettemin achten wij de uitkomst plausibel, mede in het licht van de professionalisering die de hennepcultuur in de afgelopen tien jaar is doorgevoerd.

Het is aannemelijk dat hennepkwekerijen drie à vier oogsten per jaar realiseren. Minder inzicht bestaat er inzake het aantal en de omvang van kwekerijen. Uit het eerdergenoemde onderzoek kwam een doorsnee omvang van 259 planten. Hiermee konden we de jaarlijkse productie per kwekerij berekenen: 22,8 à 30,5 kilogram. In meer dan de helft van de hennepplantages wordt illegaal stroom afgetapt. Op basis van meldingen van stroomdiefstallen en een assumptie over de kans op ontdekking hebben we het aantal kwekerijen waar met energie wordt gefraudeerd geschat tussen 8.000 en 18.200. Aan de hand van politiegegevens over het percentage

wiettelers dat illegaal stroom aftapt konden we het aantal bedrijfsmatig opererende kwekerijen ramen: 13.800–24.800. Met behulp van enquêteresultaten over de consumptie van gebruikers uit zelfkweek kregen we een schatting van het totaal aantal kwekerijen in ons land. Door de cijfers voor de twee groepen afzonderlijk te vermenigvuldigen met de gemiddelde opbrengst per hennepplantage en de uitkomsten te sommeren kwamen we tot een raming van de nationale cannabisproductie: tussen 323 en 766 ton.

7.3 Bevindingen omtrent de Nederlandse cannabisconsumptie

Dankzij bevolkingsenquêtes kunnen we het aantal gebruikers van cannabis redelijk bepalen. Uit het onderzoek dat in 2001 werd gehouden kwam naar voren dat in ons land circa 411.000 actuele gebruikers in de leeftijd tussen 15 en 64 jaar telt. Omdat jongeren tot 15 jaar niet meetellen en zware gebruikers bij dergelijke enquêtes waarschijnlijk slecht zijn vertegenwoordigd, ligt het werkelijke aantal actuele gebruikers vermoedelijk 10–15% hoger: 450.000 à 475.000 personen. Over het gebruikspatroon hebben we diverse binnen- en buitenlandse studies gevonden. De variatie in de cannabisconsumptie blijkt nogal groot te zijn waardoor ook de bandbreedte in het geschatte jaarverbruik fors is. Door te kijken naar omzetgegevens van coffeeshops konden we de range terugbrengen tot 118–159 gram. De meest waarschijnlijke raming van de nationale consumptie komt uit tussen 53 en 76 ton, waarvan 37–54 ton nederwiet. In paragraaf 7.5 wordt de bandbreedte van deze schattingen nog iets verkleind.

7.4 Bevindingen omtrent aanvoer, doorvoer en export

In hoofdstuk 5 hebben we gezien dat Marokko het land van oorsprong vormt voor een groot deel van de cannabis die op de Europese markt wordt aangetroffen. Er is ook aanvoer van hasjiesj en marihuana uit andere landen in Afrika en uit Azië en Latijns–Amerika.

De beslagstatistieken geven aan dat in Europa steeds meer hasjiesj en steeds minder wiet wordt onderschept. Een voor de hand liggende verklaring voor de gesignaleerde stijging is de verhoging van productie en aanvoer van Marokkaanse hasjiesj. De daling van de hoeveelheid geconfisqueerde marihuana kan worden toegeschreven aan de groei van de hennepteelt binnen Europa. In de meeste Midden- en West-Europese landen is tegenwoordig sprake van een dermate omvangrijke productie van cannabis dat aan een significant deel van de nationale vraag wordt voldaan. Voor een aantal landen is het aannemelijk dat tenminste eenderde en mogelijk meer dan de helft van de behoefte door eigen productie wordt gedekt. Duidelijk is dat naarmate het niveau van zelfvoorziening op dit vlak toeneemt, de import daalt.

Uit gegevens over onderschepte partijen softdrugs hebben we afgeleid dat er grote hoeveelheden cannabis via Nederland hun weg vinden naar consumenten in andere landen. De analyse van Nederlandse beslaggegevens heeft geleid tot de conclusie dat het overgrote deel van zowel de hasjiesj als de wiet die hier wordt onderschept en waarvan de herkomst bekend is, van buitenlandse oorsprong is. Op groothandelniveau wordt de cannabismarkt in ons land gedomineerd door buitenlandse softdrugs.

Het overgrote deel van de cannabis die elders in beslag werd genomen en die afkomstig was uit Nederland, betrof hasjiesj. Er wordt in buurlanden betrekkelijk weinig nederwiet aangetroffen. Voorzover we konden nagaan leidt ook drugstoerisme niet tot een zeer omvangrijke export. Weliswaar worden jaarlijks ettelijke duizenden drugstoeristen aangehouden, maar de doorsnee drugstoerist heeft niet meer dan zo'n twintig gram cannabis bij zich. Bovendien omvat deze uitstroom niet alleen nederwiet maar ook softdrugs van andere origine. Van een vijfde deel van de elders onderschepte marihuana is bekend dat het nederwiet betrof en van een tiende deel van

de hasjesj dat het ging om nederhasj. Tegenwoordig wordt jaarlijks gemiddeld 1,4 ton nederwiet en 0,7 ton nederhasj in het buitenland in beslag genomen waarvan bekend is dat die afkomstig was uit Nederland. Gezien de omvang van de onderschepte aanvoer en de scheve verdeling naar herkomst van de softdrugs die in ons land worden onderschept, is het aannemelijk dat het grootste deel van de cannabis die elders in beslag is genomen en die hier vandaan kwam niet in Nederland is geproduceerd. De doorvoer van buitenlandse cannabis is vermoedelijk omvangrijker dan de export van nederwiet.

7.5 De Europese cannabismarkt

Het aanbod op de markt wordt bepaald door de aanvoer verminderd met de hoeveelheden die douane en politie onderscheppen. Wat resteert wordt nagenoeg geheel geconsumeerd. In theorie kan er ook doorvoer zijn, maar voor zover bekend is er nauwelijks sprake van transitie via Europa naar andere werelddelen.⁶⁰ Door de Europese cannabismarkt in zijn geheel in beschouwing te nemen, hebben we bij de analyse geen last van de versturende invloed van doorvoer van het ene Europese land naar het andere. Daarom is het methodologisch verantwoord het aanbod af te zetten tegen de geschatte consumptie.

In paragraaf 4.7 is het Europese cannabisverbruik geraamd tussen 2.055 en 2.875 ton. Deze kwantiteiten kunnen we vergelijken met het aanbod van softdrugs in Europa. Dat aanbod kunnen we inschatten door allereerst te kijken naar de omvang van de hennepoogsten in Marokko. Sinds 2003 zijn hierover betrouwbare cijfers voorhanden (UNODC 2003 & 2005c). In 2003 produceerde Marokko 3.070 ton hasjesj; het volgend jaar was de oogst wat kleiner: 2.760 ton. Deze hoeveelheden beschouwen we als respectievelijk maximum- en minimumschattingen. Volgens het drugsbureau van de Verenigde Naties is driekwart van de oogst bestemd voor Europa (UNODC 2005a, p. 89). Niet alle softdrugs bereiken hun bestemming. Als we de oogstcijfers vergelijken met beslagstatistieken (Council of Europe, 2002; UNODC, 2005b) kunnen we concluderen dat circa 30% van de drugs worden onderschept voordat ze bij de consument terecht komen (zie ook paragraaf 5.3).

Andere (voornamelijk Zuidwest-Aziatische) landen van waaruit hasjesj naar Europa gaat, verzorgen naar schatting 10–20% van de totale aanvoer van deze drugs (Interpol, 2000; UNODC, 2005a, p. 92; INCB, 2006, p. 45). Als we ervan uitgaan dat hiervoor een onderschepingskans van toepassing is van 25–30%⁶¹, kunnen we berekenen dat de Europese bevolking jaarlijks 173–403 ton hasjesj van niet-Marokkaanse oorsprong consumeert. Na aftrek van de geconfisqueerde kwantiteiten komt de totale hasjconsumptie uit op 1.622–2.015 ton (tabel 16).

⁶⁰ Er zijn enkele voorbeelden bekend van hasjtransporten via West-Europa naar Canada en de Verenigde Staten (Van der Heijden & De Boer, 1998, p. 5; Van der Heijden & Papenhove, 2002, p. 34). Drugstransporten vanuit Afrika rechtstreeks naar Amerika blijven in deze studie buiten beschouwing, ook als sprake is van betrokkenheid van Nederlanders.

⁶¹ De interceptieratio is mogelijk wat kleiner dan bij Marokko, omdat de aanvoer vanuit meer landen geschiedt en over meer routes gaat.

Tabel 16. Raming van de aanvoer van cannabis naar Europa

Onderwerp	Bron of afleiding	Minimum (in ton)	Maximum (in ton)
Productie Marokkaanse hasj	VN-studies	2.760	3.070
Bestemd voor Europa	75% van productie	2.070	2.303
Onderschepping	30% van aanvoer	621	691
Aanvoer hasj uit andere landen	10–20% van totale aanvoer	230	576
Onderschepping hasj uit andere landen	25–30% van aanvoer	58	173
Consumptie hasj totaal	Aanvoer min beslag	1.622	2.015
Consumptie marihuana	25–33% van totaalverbruik (=33–50% van hasjverbruik)	541	1.007
Aanvoer marihuana	100/80 van consumptie	676	1.259
Onderschepping marihuana	20% van aanvoer	135	252
Aanvoer totaal	Hasj plus marihuana	2.976	4.137
Onderschepping totaal	Hasj plus marihuana	814	1.115
Consumptie totaal	Aanvoer min beslag	2.162	3.022

Uit beslagstatistieken blijkt dat Europese douane- en politiediensten meer hasjesj dan marihuana confisceren. Marihuana maakt slechts 20% uit van de in Europa tussen 2000 en 2003 onderschepte cannabis. In de periode daarvoor lag dit percentage hoger. In de loop van de tijd is het verschil dus groter geworden, ten gunste van hasj (zie paragraaf 5.3). Maar uit gegevens over de hennepsteelt en over gebruikspatronen komt naar voren dat er steeds meer wiet wordt geconsumeerd. Een deel van de marihuana voor de Europese markt wordt vanuit andere continenten aangevoerd; een ander deel wordt in het werelddeel zelf geproduceerd. Voor het laatstgenoemde deel is de veronderstelling gerechtvaardigd dat de onderscheppingskans relatief gering is doordat er veel minder (en niet zelden geen) landsgrenzen gepasseerd hoeven te worden om de drugs van producent naar consument te vervoeren. Daarom nemen we aan dat 20% van de aanvoer door opsporingsdiensten wordt onderschept. Voor de raming van de Europese consumptie gaan we ervan uit dat marihuana tegenwoordig een aandeel in de markt heeft van een kwart tot eenderde van de totale cannabisconsumptie. Door te rekenen met deze verhoudingen komen we tot een raming van het verbruik van wiet: 541–1.007 ton. De aanvoer schatten we op 676–1.259 ton. Hiervan wordt 135–252 ton in beslag genomen. Als we de geschatte hoeveelheden voor hasjesj en wiet bij elkaar optellen en afronden, komt de aanvoer van cannabis naar de Europese markt uit tussen 2.980 en 4.140 ton, het beslag tussen 815 en 1.115 ton en het verbruik tussen 2.160 en 3.020 ton.

Bovenstaande schattingen kunnen we deels verifiëren aan de hand van beslagstatistieken. Omdat er sprake is van nogal forse fluctuaties van het ene jaar op het andere kijken we naar de cijfers over een periode van vijf jaar: 1999–2003. In deze jaren werd in Europa tussen 161 en 244 ton marihuana geconfisqueerd (gemiddeld 206 ton) (Council of Europe, 2002; UNODC, 2005b, p. 286–298). Voorts werd tussen 702 en 950 ton hasjesj in beslag genomen (gemiddeld 767 ton). Deze cijfers stroken heel behoorlijk met de hoeveelheden die volgens onze raming geconfisqueerd zouden moeten zijn (135–252 ton wiet en 679–863 ton hasj). Dit vormt een aanwijzing dat onze raming van de aanvoer plausibel is.

Een andere interessante vergelijking betreft de consumptieschattingen die zijn afgeleid van gebruikersgegevens en die welke zijn gebaseerd op productie- en beslagcijfers. Volgens tabel 7, gepresenteerd in paragraaf 4.7, ligt het Europese cannabisverbruik tussen 2.055 en 2.875 ton. De bandbreedte van deze raming vertoont een grote overlap die van de consumptieschatting gebaseerd op productie- en beslaggegevens (2.160 à 3.020 ton). Het minimum en het maximum liggen wat hoger dan bij de raming die van gebruiksdata is afgeleid. Een voor de hand liggende verklaring hiervoor is gelegen in de gestegen aanvoer van Marokkaanse hasjesj (zie paragraaf 5.2). Omdat de door ons gehanteerde productiegegevens alleen betrekking hebben op 2003 en 2004 komt de geschatte aanvoer hoger uit dan het geval zou zijn geweest indien we cijfers

over een langere periode genomen zouden hebben. Ook de ramingen van de geconfisqueerde hoeveelheden marihuana en hasjiesj stemmen dan (nog) meer overeen met de geregistreerde kwantiteiten.

Het overlappende deel tussen de twee consumptieschattingen is 2.160–2.875 ton. Vanwege het feit dat de twee ramingen zijn gebaseerd op bronnen die onafhankelijk van elkaar zijn, zien we de overlap van beide ranges als de meest waarschijnlijk uitkomst.

7.6 De Nederlandse cannabismarkt

Vanuit de Europese dimensie kunnen we terugredeneren naar de Nederlandse situatie. Dan concluderen we dat het nationale cannabisverbruik waarschijnlijk ligt tussen 61 en 76 ton, waarvan 39–54 ton nederwiet. De meest waarschijnlijke jaarconsumptie per gebruiker is 134–160 gram softdrugs, waarvan 86–114 gram nederwiet. Deze uitkomsten zijn hoger dan uit de meeste Nederlandse studies naar voren komt, doch stroken goed met Belgische en Britse bevindingen (resp. 130 en 156 gram; zie paragraaf 4.3).

De bevindingen omtrent de nederwietproductie kunnen we eveneens in Europees perspectief plaatsen. We hebben in de vorige paragraaf geconcludeerd dat de aanvoer van marihuana naar Europa vermoedelijk ligt tussen 680 en 1.260 ton. De Nederlandse productie van wiet hebben we in paragraaf 3.7 geraamd tussen 323 en 766 ton, terwijl de binnenlandse consumptie van deze variëteit uitkwam tussen 39 en 54 ton. Douane en politie in Nederland onderscheppen jaarlijks 1–2 ton nederwiet.

Een en ander zou betekenen dat grofweg tussen 283 en 710 ton, ofwel 88–93% van de wietoogst is bestemd voor de export. Het aandeel van nederwiet in de aanvoer voor de Europese marihuanamarkt, inclusief het Nederlandse deel, zou uitkomen op grofweg de helft (48–61%). De betrekkelijk geringe kwantiteiten nederwiet die in buurlanden worden geconfisqueerd, geven reden tot twijfel aan de juistheid van deze uitkomst. Een grote rol van ons land als productieland van marihuana strookt ook niet met de constatering dat de uitvoer hoofdzakelijk buitenlandse cannabis (vooral hasjiesj) omvat. Hooguit eenderde deel van de onderschepte marihuana die uit Nederland komt, zou nederwiet kunnen zijn. Het komt neer op minder dan vijf ton per jaar. Als deze hoeveelheid wordt afgezet tegen de geschatte export, krijgen we een interceptieratio van nog geen 2%. In vergelijking met de onderscheppingscijfers voor andere soorten drugs is dit bijzonder laag. Zo hebben we in paragraaf 7.5 voor Marokkaanse hasj geconstateerd dat zo'n 30% van de oogst in beslag wordt genomen. Voor Nederlandse ecstasy ligt de interceptieratio vermoedelijk tussen 22% en 28% (Van der Heijden, 2003a, p. 79 & 109). In de volgende paragraaf gaan we verder in op de onzekerheden rond de raming van de export en andere schattingen.

7.7 Discussie

Productie

In het rapport 'De Nederlandse drugsmarkt' wordt de cannabisproductie geschat tussen 68 en 99 ton per jaar (Van der Heijden, 2003a, p. 60). Destijds werd uitgegaan van vier oogsten per jaar en een opbrengst van 25 gram per hennepplant. Op basis van politiegegevens is de gemiddelde omvang van een kwekerij bepaald: 400 à 500 planten. De jaaropbrengst per teeltplaats komt dan uit tussen 40 en 50 kilogram. Geschat werd dat de pakkans 10–20% per jaar was. Op basis van deze gegevens en het gemiddelde aantal ontmantelingen door de politie (2200) kwam de raming van het aantal kwekerijen in eerste instantie uit tussen 11.000 en 22.000.

De omstandigheid dat drie à vier procent van de actuele gebruikers uit eigen teelt consumeerde, vormde aanleiding de minimumwaarde te verhogen naar 17.000. Bij het berekenen van de nationale productie werd vervolgens een rekenfout gemaakt. Als de berekening correct uitgevoerd wordt, komt de cannabisproductie uit tussen 680 ton en 1.100 ton.

Voortschrijdend inzicht heeft geleid tot het verwerpen van sommige assumpties die bij de berekening zijn aangehouden. Zo is het bij nader inzien niet verstandig om het aantal gebruikers dat consumeert uit eigen kweek te gebruiken voor het inschatten van het totaal aantal teeltplaatsen. De meeste hobbykwekers laten immers maar een klein aantal hennepplanten groeien, terwijl het zeer de vraag is of bedrijfsmatig opererende wiettelers bij een enquête hun illegale activiteiten opgeven. Een andere veronderstelling waar inmiddels wat anders tegenaan wordt gekeken is de pakkans. Onder invloed van de intensivering van de opsporing van de wietteelt ligt deze volgens ons tegenwoordig substantieel hoger dan 20%. Indicaties hiervoor zijn de sterk gestegen aantallen door de politie ontmantelde kwekerijen, het hoge aantal ontdekte energiediefstallen gepleegd door hennepkwekers en de gesignaleerde trend dat hennepkwekers in toenemende mate uitwijken naar België en Duitsland.

Voor sommige aspecten geldt dat in de afgelopen jaren meer en betere gegevens ter beschikking zijn gekomen, waardoor de onzekerheidsmarges van ramingen kunnen worden verkleind. Dit geldt bijvoorbeeld voor de opbrengst per hennepplant en het aantal planten per kwekerij. Toch is bepaald niet alle onzekerheid weggenomen. Zo speelt het probleem dat er veel kleinere en weinig (heel) grote kwekerijen zijn. Het bestaan van relatief zeldzame kwekerijen met meer dan vijftigduizend planten leidt ertoe dat het berekenen van de gemiddelde omvang de ene keer een heel ander resultaat geeft dan de andere keer. Hierbij speelt bovendien de kwestie van de stekjesteelt. Grootschalige teeltplaatsen waar louter sprake is van stekjes zouden bij de berekening eigenlijk buiten beschouwing moeten blijven omdat er geen nederwiet wordt geproduceerd. Om deze redenen hebben wij gebruik gemaakt van de mediaan uit het onderzoek van Toonen en Thissen. Het is evenwel denkbaar dat die te hoog is uitgevallen, omdat bij die studie alleen is gekeken naar kwekerijen met tenminste twaalf planten. Voorts kan niet worden uitgesloten dat de Wageningse onderzoekers zich ten onrechte richten op het laatste groeistadium van de hennepplant. Wellicht wachten veel hennepkwekers niet zo lang met het oogsten en nemen ze genoegen met een geringere opbrengst teneinde de pakkans te verkleinen. Of misschien is het kweken van hennep helemaal niet zo eenvoudig en kampen veel telers met slecht afgestelde apparatuur, plantenziekten, insectenplagen en wat al niet meer voor onheil. Een van de deskundigen die wij hebben besproken stelt dat met name de grote kwekers minder per plant oogsten omdat het voor hen te bewerkelijk is om iedere plant de voor een optimale opbrengst benodigde zorg te geven. Maar ook als we bij de productieschatting zouden uitgaan van de traditionele norm van 22 gram per plant krijgen we geen uitkomst die veel plausibeler is.

De cijfers over consumptie en beslag zijn niet goed te rijmen met die over de productie van nederwiet. Er bestaan derhalve twijfels omtrent de hierbij toegepaste schattingsmethode. Zwakke onderdelen van deze methode betreffen met name de omvang van kwekerijen en het aantal kwekerijen. Door selectiviteit van de opsporing is het denkbaar dat een doorsnee kwekerij kleiner is dan naar voren komt uit het onderzoek van Toonen en Thissen. Voorts speelt de problematiek van de stekjeskwekerijen, die vermoedelijk meer planten tellen dan gewone hennepplantages. Omdat stekjeskwekerijen geen wiet produceren dienen ze bij de raming van de nationale productie buiten beschouwing te blijven. Wij konden dat helaas niet, omdat we niet wisten hoe groot het aandeel van deze teeltplaatsen in het totaal aantal ontdekte kwekerijen was. Bij de inventarisatie van drugsconfiscaties die het KLPD over het jaar 2005 heeft gehouden is voor het eerst onderscheid gemaakt tussen stekjes en overige hennepplanten.

Uit de voorlopige resultaten, afkomstig van vier regiokorpsen, komt naar voren dat het bij circa 30% van de vernietigde planten handelt om stekjes (Van der Kleijn, 2006).⁶² Als hiermee rekening wordt gehouden, valt de raming van de nationale wietproductie lager uit. De vermindering zal overigens kleiner zijn dan 30%. We hebben immers al rekening gehouden met het verschijnsel stekjeskwekerijen door bij onze schattingen uit te gaan van een kleinere omvang van teeltplaatsen dan uit politiecijfers naar voren komt. Bovendien zal als gevolg van allerlei productieproblemen een deel van de stekjes nooit de oogstfase bereiken.

Ten aanzien van het aantal kwekerijen merken we op dat de cijfers over stroomdiefstallen redelijk betrouwbaar lijken, al moet worden opgemerkt dat we wellicht niet alle dubbeltellingen uit de aangeleverde meldingen hebben gefilterd (zie noot 12). Verder zou het kunnen dat de cijfers over het aantal hennepkwekerijen dat illegaal stroom aftapt tegenwoordig hoger ligt dan uit de enquête van het Parket-Generaal naar voren komt. Die cijfers hebben grotendeels betrekking op 2002, terwijl de gegevens van EnergieNed de situatie in 2004 beschrijven. Wellicht is de energiefraude ten behoeve van de wietteelt in de tussenliggende periode sterk toegenomen. Gevolg hiervan zou zijn dat we het totaal aantal kwekerijen overschatten en daarmee de nationale wietproductie.

Bijzonder lastig is het bepalen van de pakkans. Deze wordt door het Platform Energiediefstal geschat op 25 à 30%. Hierbij is de pakkans voor stroom betalende kwekers niet meegeteld. Uit de eerdergenoemde enquêteresultaten valt af te leiden dat de politie jaarlijks enige duizenden hennep telers ontdekt die de elektriciteit voor hun kwekerij legaal van een energiebedrijf hebben betrokken. Daarom hebben wij gerekend met een pakkans van 30–50%. We kunnen niet uitsluiten dat het risico voor hennep telers in werkelijkheid nog groter is en dat jaarlijks meer dan de helft van alle in bedrijf zijnde plantages wordt ontdekt en ontmanteld. Over de plausibiliteit hiervan kan worden opgemerkt dat een pakkans van 50% per jaar bij drie à vier plantcycli overeen komt met een risico tussen 12,5% en 16,7% per cyclus. Als de overige twee à drie oogsten die in een jaar kunnen worden gerealiseerd wel worden binnengehaald, kan de hennep teelt nog steeds lucratief zijn (vergelijk Van der Heijden & Weustenraad, 2005, p. 37). Dit is sterk afhankelijk van allerlei omstandigheden zoals de eventuele naheffing van het energiebedrijf en de strafrechtelijke reactie op het gepleegde delict. In de praktijk komt het voor dat op dezelfde locatie meer dan eens een hennepplantage wordt aangetroffen, zelfs binnen één kalenderjaar. Kennelijk is de te behalen winst dermate groot dat sommige betrapte telers het ontdekkingsrisico toch weer durven nemen. Op basis van deze overwegingen achten wij het niet ondenkbaar dat de pakkans op jaarbasis meer dan 50% bedraagt. In dat geval komt de schatting van het aantal kwekerijen en daarmee de nationale productie navenant lager uit.

De zowel in Duitsland als in België gesignaleerde trend van Nederlandse wiettelers die naar deze landen uitwijken vormt een aanwijzing dat er sprake is van een als substantieel ervaren pakkans. Over het werkelijke risico van ontdekking zegt dit nog niet zoveel. Vooral door het ontbreken van betrouwbare gegevens over de selectiviteit van de opsporing en de werkelijke pakkans blijft het ramen van de nationale productie een relatief zwak onderdeel van de onderhavige exercitie. Zoals gezegd leidt onderschatting van de feitelijke pakkans tot overschatting van de nationale productie.

⁶² In de vier regio's werden 103.255 stekjes aangetroffen en 235.955 grotere hennepplanten. Het aandeel van stekjes is groter dan we hadden verwacht. Overwegingen hierbij zijn dat de pakkans voor een stekje in beginsel even groot is als die voor een grotere hennepplant, dat de productie van een stekje twee weken duurt en dat er tien weken overheen gaan voordat de bloemtoppen van de (op een andere teeltplaats geplante) hennepplant worden geknipt. De verhoudingen qua productietijd (2 : 10) zien we niet terug in de beslagcijfers (2 : 4,6). Het lijkt erop dat stekjeskwekerijen een onevenredig grote kans lopen om te worden ontdekt. Omdat er nog van weinig korpsen gegevens over stekjes beschikbaar zijn en de statistiek sterk wordt beïnvloed door kwekerijen waar heel veel planten staan, moeten we evenwel voorzichtig zijn met het interpreteren van de gevonden uitkomsten.

Consumptie

Wat betreft de consumptie van cannabis in ons land hebben we geconstateerd dat er enige onzekerheid bestaat omtrent het aantal actuele gebruikers en nog meer ten aanzien van het gebruikspatroon. Studies onder coffeeshopbezoekers levert resultaten op die niet zonder meer representatief zijn. Het is bepaald niet uitgesloten dat zware gebruikers hun cannabis in grotere hoeveelheden dan de gedoogde vijf gram per keer inslaan en daarvoor te rade gaan bij niet-gedoogde verkooppunten. Als dit op grote schaal aan de orde is, leiden enquêtes onder klanten van coffeeshops tot onderschatting van het nationale verbruik. Bevolkingsonderzoeken zijn ook niet zonder meer representatief vanwege de vermoedelijke ondervertegenwoordiging van zware (dagelijkse) gebruikers. Aanwijzingen voor onderschatting van het verbruik zijn de cijfers voor de consumptie per gebruiker in Groot-Brittannië en België. Deze komen hoger uit dan de meeste Nederlandse studies doch zijn plausibel in het licht van de analyseresultaten inzake de aanvoer van cannabis naar Europa. Door uit te gaan van het Europese gemiddelde voor het jaarverbruik per persoon corrigeren we voor de vermoede onderschatting van de individuele consumptie. Onzeker blijft of de door ons toegepaste correctie van 10–15% op het aantal actuele gebruikers wel toereikend is om te onderrepresentatie van zware gebruikers te compenseren. Omdat de Europese consumptieschatting die we van gebruiksgegevens hebben afgeleid goed overeenkomt met die op basis van aanvoerddata, zien wij voorsnog geen reden om andere uitgangspunten te hanteren.

Export

De betrekkelijk geringe hoeveelheden nederwiet en nederhasj die in het buitenland worden aangetroffen zijn absoluut niet in lijn met de geraamde kwantiteiten die zouden worden geëxporteerd. Een interceptieratio van minder dan 2%, zoals we hebben berekend, nota bene als maximumschatting, is niet reëel. Nu hebben we eerder al aangegeven dat niet alle confiscaties in het buitenland van zendingen uit Nederland aan het KLPD worden doorgegeven. Er bestaan hieromtrent ook geen formele afspraken. Opmerkelijk is evenwel dat er nogal wat meldingen zijn van grote hoeveelheden cannabis die afkomstig zijn uit ons land en elders zijn geconfisqueerd. Voorzover het land van oorsprong kon worden achterhaald blijkt het in verreweg de meeste gevallen te gaan om cannabis niet hier is geproduceerd. Al moeten we hierbij opmerken dat inzake een substantieel deel van de onderschepte hasjes die afkomstig is uit ons land niet bekend is waar die is geproduceerd. We kunnen dus niet met zekerheid uitsluiten dat het in een aantal gevallen nederhasj betreft. Er is evenwel geen reden te veronderstellen dat het voor buitenlandse opsporingsinstanties moeilijker zou zijn om te constateren dat een onderschepte partij in Nederland is geproduceerd dan om te bepalen dat die weliswaar via ons land is aangevoerd maar oorspronkelijk uit een ander land kwam. Daarom is het niet aannemelijk dat de uit Nederland afkomstige drugszendingen waarvan de oorsprong niet is vastgesteld, overwegend in ons land geproduceerd zouden zijn. Al evenmin is er reden om te veronderstellen dat buitenlandse douane en politie soepeler zouden staan tegenover Nederlandse drugs dan tegenover middelen uit andere bronlanden. Hoewel in de buurlanden al jarenlang publieke discussies worden gevoerd over een mogelijk gedoogbeleid ten aanzien van softdrugs, gaan douane en politie nergens zo ver dat smokkel wordt getolereerd, getuige de grote aantallen arrestaties voor de smokkel van kleine hoeveelheden (met name in Duitsland en Frankrijk; zie BKA, 2005 en OCRTIS, 2005).

Er kan wel sprake zijn van een verschil in prioriteit. Een mogelijke verklaring voor de signaleerde discrepantie is dat buitenlandse opsporingsdiensten zich vooral zouden richten op het onderscheppen van grotere partijen die door georganiseerde drugsbendes de grens over worden gesmokkeld en minder op drugstoeristen en andere kleine smokkelaars. Als deze bewering opgaat, zouden er in de afgelopen periode tenminste enige tientallen transporten per jaar van grotere partijen Nederlandse softdrugs moeten zijn onderschept. In de praktijk worden

veel minder vaak grotere partijen nederwiet of nederhasj in beslag genomen dan partijen buitenlandse drugs die via ons land zijn aangevoerd.

Rest de optie dat de softdrugs voornamelijk in kleine hoeveelheden de grens over worden gebracht en dat de pakkans voor drugstoeristen en kleine smokkelaars gering is. Nu is het inderdaad zo dat er vanwege de open grenzen tussen de lidstaten van de EU het uitreizend verkeer slechts mondjesmaat wordt gecontroleerd. De relatief lage frequentie waarmee Hazeldonkacties worden georganiseerd laat de mogelijkheid van massaal drugstoerisme open. Het grote aandeel van buitenlanders in de cliëntèle van Maastrichtse coffeeshops geeft in dit verband te denken. Wellicht kloppen de in de media geventileerde verhalen over 1 à 1,5 miljoen drugstoeristen die in Maastrichtse coffeeshops en bij andere verkooppunten gemiddeld veel meer aanschaffen dan de 5 gram die wordt gedoogd (o.a. Lensink, 2005, p. 31; Kruyer, 2005, p. 7). Maar zelfs iedere drugstoerist 20 gram⁶³ nederwiet koopt, bedraagt deze export hooguit 30 ton per jaar. Om te komen aan de exportschatting (274–699 ton) zou ons land bezocht moeten worden door 14 à 35 miljoen drugstoeristen die per persoon gemiddeld 20 gram nederwiet aanschaffen (benevens eventuele andere drugs). In het licht van de uitkomsten van Hazeldonkacties en (m.n. Duitse) statistieken over arrestaties en onderscheppingen bij grensovergangen is dit niet plausibel. Franse beslagstatistieken en Britse bronnen duiden al evenmin op een groot aandeel van nederwiet in de cannabismarkten van deze buurlanden. En dat terwijl de in ons land geproduceerde hoeveelheid voldoende zou zijn om te voorzien in minstens de helft van de Europese vraag naar marihuana. Dit is erg onwaarschijnlijk. Het heeft er alle schijn van dat we de nederwietproductie fors hebben overschat.

Om de plausibiliteit van deze stelling na te gaan kijken we tot slot wat de minimumschatting voor de nationale productie zou zijn als we assumpties hanteren die weliswaar extreem maar niet ondenkbaar zijn. Dan gaan we uit van drie oogsten per jaar, een gemiddelde plantopbrengst van 22 gram, een percentage met energie frauderende hennep telers van 90 en een pakkans van 60%. De ondergrens voor de nederwietproductie wordt dan 133 ton.⁶⁴ Als we vervolgens uitgaan van de hoge schatting voor de binnenlandse nederwietconsumptie (54 ton) en hiervan nog 2 ton aftrekken voor binnenlandse confiscaties, blijft 77 ton over voor de export. Dit betekent dat ook in dit scenario meer dan de helft van de wietproductie bestemd is voor het buitenland. Als we dan ook nog aannemen dat alle elders onderschepte cannabis die afkomstig is uit Nederland doch waarvan de oorsprong onbekend bleef, hier is geproduceerd, komen we aan een gemiddelde interceptie van in totaal 13,4 ton per jaar (inclusief de transporten waarvan is vastgesteld dat het ging om nederwiet). Dit komt overeen met 17% van de hierboven geschatte export, hetgeen mede in het licht van de incompleetheit van meldingen van buitenlandse confiscaties plausibel genoemd mag worden. Maar dit resultaat kan dan wel plausibel heten; het berust wel op een aantal veronderstellingen waar wij vraagtekens bij plaatsen.

Een nog extremer scenario is dat de omvang van een doorsnee kwekerij geen 259 planten telt doch een honderdtal (analoog aan Korf, 2003, p. 261).⁶⁵ In paragraaf 3.4 hebben we geconstateerd dat in een hennepkwekerij volgens de regiopolitie gemiddeld ruim 500 planten staan.

⁶³ Deze hoeveelheid benadert de mediaan van wat bij Hazeldonkacties aan softdrugs is aangetroffen (Mooij & Weimar 1997, p. 16). Er is geen onderscheid gemaakt tussen nederwiet en andere cannabisvariëteiten. Drugstoeristen smokkelen evenwel ook hasjesj en buitenlandse marihuana (en harddrugs; zie paragraaf 6.4).

⁶⁴ De berekening gaat als volgt: aantal planten per kwekerij (259) x aantal oogsten (3) x opbrengst per plant (22 gram) = 17,1 kg nederwiet per jaar. Aantal ontdekte energiediefstallen gerelateerd aan hennep teelt (4.010) gedeeld door het aandeel energiefraudeurs onder kwekers (0,9) en door de pakkans (0,6) = 7.430 bedrijfsmatig opgezette kwekerijen. De productie is dan (7.430 x 17,1 kg) 127 ton. Hierbij komt nog de opbrengst van hobbytelers (6 ton), waardoor de nationale productie uitkomt op 133 ton. Ter vergelijking: de wietproductie in het Verenigd Koninkrijk ligt vermoedelijk tussen 162 en 400 ton (zie paragraaf 6.5).

⁶⁵ Korf maakt geen onderscheid tussen hobbykwekerijen en bedrijfsmatig opgezette teeltplaatsen. Als wij in onze raming alle kwekerijen samennemen, komt de gemiddelde omvang uit tussen 119 en 153 planten. Dit ligt niet zo heel ver af van Korf's omvangschatting. In het onderhavige scenario gaat we evenwel uit van een doorsnee omvang van bedrijfsmatig opgezette hennepplantages (exclusief stekjeskwekerijen) van honderd planten en een gemiddelde omvang van hobbykwekerijen van vijf planten.

In dezelfde paragraaf hebben we beargumenteerd dat stekjeskwekerijen gemiddeld groter zijn dan andere teeltplaatsen. Hierboven hebben we gezien dat in de regio's waar onderscheid werd gemaakt tussen stekjes en grotere planten, bijna eenderde van de in 2005 vernietigde hennepplanten stekjes waren. De assumptie over een gemiddelde kwekerijomvang van honderd is volgens ons houdbaar als het bij een belangrijk deel van de grote plantages die de politie ontmantelt, inderdaad gaat om productieplaatsen van wietstekjes. In dit scenario zou de raming van de productie nagenoeg overeenkomen met de hoge schatting van de binnenlandse consumptie (55 versus 54 ton).

Besluit

Alles overziend concluderen we dat de onderhavige studie op een aantal onderdelen heeft geleid tot uitkomsten die aannemelijk zijn. De analyseresultaten met betrekking tot het gebruik van cannabis lijken redelijk valide en betrouwbaar, ook al komt de consumptie per gebruiker hoger uit dan in een aantal eerdere Nederlandse studies is gevonden. Het zicht op aanvoer en transitie is beperkter doch nog acceptabel. Ten aanzien van productie en export leidt de studie evenwel tot resultaten die zich zonder meer slecht verhouden tot andere uitkomsten. De schattingen met betrekking tot deze aspecten van de cannabismarkt berusten klaarblijkelijk teveel op assumpties die niet, althans niet geheel, correct zijn. Een groot probleem hierbij is dat veel aannames noodzakelijk zijn vanwege de gebrekkige beschikbaarheid en de beperkte kwaliteit van gegevens waar bij de schattingen vanuit is gegaan. Voor bepaalde data, bijvoorbeeld over het aantal en de ontdekkingskans van hennepplantages, geldt dat het bijzonder moeilijk is om er grip op te krijgen. Voor andere geldt evenwel dat ze eigenlijk zonder al te veel inspanningen op tafel te krijgen zouden moeten zijn. Voorbeelden zijn de omvang en het aantal ontmantelingen van hennepkwekerijen. Het is te hopen dat betrokken instanties (met name regionale politiekorpsen) zich de komende periode zullen inspannen om in ieder geval de data te vergaren die minimaal nodig zijn voor adequate schattingen van de belangrijkste kenmerken van de Nederlandse cannabismarkt. Als dit gebeurt, leidt een herhaling van deze exercitie ongetwijfeld tot meer plausibele resultaten.

Referenties

Abraham, M., H. Kaal, O. Cohen & R.J. van Til (2002): *Licit and illicit drug use in the Netherlands 2001*. Amsterdam, Centrum voor Drugsonderzoek.

Andriessen, Hans–Paul (2005): Utrechtse growshop spil wietexport. *Utrechts Nieuwsblad*, 6 juli.

Atha, M.J., S. Blanchard & S. Davis: *Regular users II – UK drug market analysis*. London, Independent Drug Monitoring Unit, (1999). <http://www.idmu.co.uk/ru2>.

Atha, Matthew J. (2001): *Cannabis use in the UK – Lecture notes for students*. www.idmu.co.uk/pdfindex.htm

Atha, Matthew J. (2004): *Taxing the UK Drugs Market*. www.idmu.co.uk/taxukdm.htm.

Belastingdienst (2005): *Rapportage inbeslagnemingen verdovende middelen 2004*. Haarlem, Belastingdienst.

Belgian contribution to the European report on organised crime (2004): *Organised crime in Belgium in 2003*. Den Haag, Europol (vertrouwelijk).

Belgische Senaat (2005): *Vragen en Antwoorden Bulletin*. Zitting 2005–2006, nr. 3–55. www.senate.be.

Bergman, Derrick (2005): Stop uitzettingen wiettelers. *NRC Handelsblad*, 12 april.

Bernhard, Werner, Beat Aebi, Priska Regenscheit, Franziska Luginbühl, Alain Broillet (2003): *Cannabis: eine immer potentere Droge. Das Marihuana aus Schweizer Produktion ist 7 bis 18 mal stärker als 1995 und oft viel stärker als ausländischer Haschisch*. Bern, Institut für Rechtsmedizin der Universität Bern. www.sach.ch/doc/bernh_143003.pdf.

Bieleman, B., P. Goeree & H. Naayer (2005): *Coffeeshops in Nederland 2004: aantallen coffeeshops en gemeentelijk beleid 1999–2004*. Groningen–Rotterdam, Intraval.

Bijkerk, Ruud & Martin Grapendaal (2001): *In beslaggenomen verdovende middelen 2000*. Zoetermeer, Korps landelijke politiediensten, dienst Nationale Recherche Informatie.

BKA, Bundeskriminalamt (1999): *Lagebild Rauschgift 1998 Bundesrepublik Deutschland*. Wiesbaden, Bundeskriminalamt.

BKA, Bundeskriminalamt (2000): *Lagebild Rauschgift 1999 Bundesrepublik Deutschland*. Wiesbaden, Bundeskriminalamt.

BKA, Bundeskriminalamt (2002): *Rauschgiftjahresbericht 2001 Bundesrepublik Deutschland*. Wiesbaden, Bundeskriminalamt.

BKA, Bundeskriminalamt (2003): *Rauschgiftjahresbericht 2002 Bundesrepublik Deutschland*. Wiesbaden, Bundeskriminalamt.

- BJA, Bundeskriminalamt (2004): *Bundeslagebild Rauschgift 2003 Bundesrepublik Deutschland*. Wiesbaden, Bundeskriminalamt.
- BJA, Bundeskriminalamt (2005): *Bundeslagebild Rauschgift 2004 Bundesrepublik Deutschland*. Wiesbaden, Bundeskriminalamt.
- Bloemendaal, L. (1996): *De teelt van nederwiet in Nederland in de periode 1992–1994*. Zoetermeer, Korps landelijke politiediensten, dienst Nationale Recherche Informatie.
- Boekhoorn, P., A.G. van Dijk, C.J. Loef, R.N.J. van Oosten & C.H.D. Steinmetz (1995): *Softdrugs in Nederland. Consumptie en handel*. Amsterdam, Steinmetz.
- Boekhout van Solinge, Tim (1996): Cannabis in Frankrijk. In: Peter Cohen & Arjan Sas (eds.): *Cannabisbeleid in Duitsland, Frankrijk en de Verenigde Staten*. Amsterdam, Centrum voor Drugsonderzoek, p. 83–85.
- BOOM, Bureau Ontnemingswetgeving Openbaar Ministerie (2002): Jurisprudentie hennepkwekerij. *Boom Nieuws*, nr. 27, december 2002.
- Bovenkerk, Frank (2001): *Misdaadprofielen*. Amsterdam, Meulenhof.
- Bovenkerk, Frank & Willemien I.M. Hogewind (2003): *Hennepsteelt in Nederland: het probleem van de criminaliteit en haar bestrijding*. Utrecht, Willem Pompe Instituut voor Strafrechtswetenschappen.
- Bramley–Harker, Edward (2001): *Sizing the UK market for illicit drugs*. RDS Occasional Paper No. 74. Londen, Home Office Research, Development and Statistics Directorate.
- Bruin, N. de (2005): Verslag van de 103^e Ständige Arbeidsgruppe Rauschgift (StAR) gehouden te Roskilde (Denemarken), 31 mei – 1 juni 2005.
- CBS, Centraal Bureau voor de Statistiek (2006): *Statline*. <http://statline.cbs.nl/>.
- Chouvy, Pierre–Arnaud (2005): Morocco’s smuggling rackets: hashish, people and contraband. *Jane’s Intelligence Review*, Vol. 17 no. 12 (December), p. 40–43.
- CIA, Central Intelligence Agency (2006): *The World Fact Book 2005*. <http://www.cia.gov/cia/publications/factbook/>.
- Cohen, Peter, & Arjan Sas (1998): *Cannabis use in Amsterdam*. Amsterdam, Universiteit van Amsterdam, Centrum voor Drugsonderzoek.
- Corkery, John Martin (2002): *Drug seizure and offender statistics, United Kingdom, 2000*. Londen, Home Office. www.homeoffice.gov.uk/rds/pdfs/.
- Council of Europe (2003): *Organised crime situation report 2002*. Straatsburg, Council of Europe (*restricted*).
- Currie, Candacie, Chris Roberts, Antony Morgan, Rebecca Smith, Wolfgang Settertobulte, Oddrun Samdal & Vivian Barnekow Rasmussen (eds.) (2004): *Young people’s health in context. Health behaviour in school–aged children (HBSC) study: international report from the 2001/2002 survey*. World Health Organisation Europe.

DCPJ, Direction Centrale de la Police Judiciaire (2001): *Usage et trafic de produit stupéfiants en France en 2000*. Parijs, Ministère de l'Intérieur.

Decorte, Tom, Marjolein Muys & Sarah Slock (2003): *Cannabis in Vlaanderen. Patronen van cannabisgebruik bij ervaren gebruikers*. Acco Leuven/Leusden.

Dien, Nick van (2005): Mega–hennepkwekerij in kas. *AD/Haagsche Courant*, 29 oktober.

DrugScope (2006): *Where do drugs come from?* DrugScope Faqs. www.drugscope.uk.

EIA, Energy Information Administration (2005): *International Energy Annual 2003*. www.eia.doe.gov/emeu/iea/elec.html.

EKDF, Eidgenössische Kommission für Drogenfragen (1999): *Cannabis report of the Swiss Federal Commission for Drug Issues*. Bern, EKDF.

EMCDDA, European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (2005): *2005 Annual report on the state of the drugs problem in Europe*. Lissabon, European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction.

EnergieNed (2005), *Factsheet energiediefstal*. Arnhem, EnergieNed.

Enquêtecommissie opsporingsmethoden (1996): *Inzake opsporing*. Den Haag, Sdu Uitgevers.

Ehrenstein, Claudia (2004): Cannabis–Konsum nimmt dramatisch zu. *Die Welt*, 28 juli.

ES&E (2002): *Zicht op de cannabissector. Pilotstudie naar de bedrijfsvoering en kwetsbaarheden van coffeeshops, growshops en smartshops in de gemeente Utrecht en onderzoeksmogelijkheden in deze branches*. Den Haag, ES&E.

Europol (2004): *2004 EU Organised Crime Report (restricted version)*. Den Haag, Europol.

Europol (2005): *2005 EU Organised Crime Report (First Draft)*. Den Haag, Europol.

Federale Politie (2004): *Activiteitenverslag 2004*. Brussel, Federale Politie.

Federale Politie (2005a): *Internationale drugsactie levert grote vangst op*.

<http://www.stadskrant.com/>

Federale Politie (2005b): *Activiteitenverslag 2004*. Brussel, Federale Politie. http://www.polfed.be/police/jaarverslag/2004/pdf/NL_2.pdf.

Garcia, Alexandre (2002): France: High times for home–grown cannabis. *The Guardian Weekly*, Thursday, 19 September. www.mapinc.org/drugnews/v02/n1792/a08.html.

Gelder, Joke van (2005): *Analyse cannabisplantages in België*. Brussel, Federale Politie België, Centrale Dienst Drugs.

Gerritsen, Jan (1998): Criminelen weer terug in de wiet. *NRC Handelsblad*, 5 augustus.

Graaf, Peter de (2005): Maastricht contra coffeeshops. *De Volkskrant*, 15 december 2005.

Heijden, A.W.M. van der & F.J. de Boer (1998): *International cooperation in practice. The Cervelle case*. Zeist, KLPD, Landelijk Recherche team.

Heijden A.W.M. van der (1999): *Nederland luilekkerland? Trends in de Europese drugshandel*. Tijdschrift voor de Politie, januari/februari, p. 18–24.

Heijden, Toon van der (2003a): *De Nederlandse drugsmarkt. Een poging tot kwantificering van import, export, productie en consumptie van verdovende middelen*. Zoetermeer, Korps landelijke politiediensten, dienst Nationale Recherche Informatie.

Heijden, Toon van der (2003b): Productie bepaalt beslag op heroïne. *Recherche Magazine*, jaargang 2 nr. 2, p. 3.

Heijden, Toon van der & Theo Papenhove (2002): *De smokkel van verdovende middelen via Nederland, 2000–2001*. Zoetermeer, Korps landelijke politiediensten, dienst Nationale Recherche Informatie.

Heijden, Toon van der & Ed Weustenraad (2005): Hoe lucratief is de hennepteelt? Nieuw standaardberekening wederrechtelijk verkregen voordeel. *Recherche Magazine*, 4^e jaargang nr. 3, p. 36–37.

Home Office (2005): *Drug Offenders in England and Wales 2004. Supplementary Tables*. Home Office Statistical Bulletin 23/05 (internet only). www.homeoffice.gov.uk/rds/.

Huizer, H. & A.I. Poortman–Van der Meer (1995): *Rapport inzake de opbrengst van hennepplanten bij 'binnenkweek'*. Rijswijk, Gerechtelijk laboratorium van het ministerie van justitie.

Hyfte, Carolien van (2003): *Het gebruik van drugs in België*. Brussel, Federale Politie, Groep Drugs.

INCB, International Narcotics Control Board (2006): *Report of the International Narcotics Control Board for 2005*. New York, United Nations. www.incb.org/incb/annual_report_2005.html.

Infodoc, Maandblad van het kaderpersoneel (2006): *Drugs: de kraan dichtdraaien en dweilen*. Brussel, Federale Politie.

Interpol (2000): *European drug situation report 2000 (data 1999)*. Lyon, International Criminal Police Organisation – Interpol (*restricted*).

Interpol (2003): *Global situation on criminal organizations and illicit drug trafficking 2002*. Lyon, International Criminal Police Organisation – Interpol (*restricted*).

Interpol (2003b): *National statistics on illicit drug production, traffic and use in 2001*. Lyon, International Criminal Police Organisation – Interpol (*restricted*).

Iversen, L.L. (2000): *The science of marijuana*. Oxford, Oxford University Press.

Jansen, A.C.M. (1996): 'Prijsvorming in de Nederlandse marihuana-sector 1990–1995; een beleidsperspectief'. *Economisch–Statistische Berichten*, 20 maart, p. 257–259. www.frw.uva.nl/cedro/library/jansen/prijs.htm

Jansen, A.C.M. (2002): *The economics of cannabis–cultivation in Europe*. Paper presented at the 2nd European conference on drug trafficking and law enforcement. Paris, 26 & 27 September.

Jespers, John (drugsexpert regiopolitie Haaglanden; lid NND)(2003): mondelinge mededeling aan de auteur.

JRF, Joseph Rowntree Foundation (2003): *The domestic cultivation of cannabis*. www.jrf.org.uk.

Kaal, Hendrien (2000): *Who are drug users in the Netherlands?* Paper presented at the conference “De cultuur van de roes” held in Amsterdam, december.

King, Leslie A. (2004): *An overview of cannabis potency in Europe. EMCDDA Insights*. Lissabon, European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction.

Kleijn, Jan van der (Drugsexpert KLPD–Dienst Nationale Recherche Informatie) (2006): mondelinge mededeling

Korf, Dirk. J., Rob Biemond & Ruurd Jellema (1994): *Prijs en kwaliteit van illegale drugs in Amsterdam*. Amsterdam, Criminologisch Instituut Bongers.

Korf, Dirk, Marijke van de Woude, Annemieke Benschop & Ton Nabbe (2001): *Coffeeshops, jeugd & toerisme*. Amsterdam, Rozenberg publishers.

Korf, Dirk J. (2003): De economie van de wietkwekerij voor de Nederlandse markt: een verkenning. In: Bovenkerk, Frank & Willemien I.M. Hogewind (2003): *Hennepteelt in Nederland: het probleem van de criminaliteit en haar bestrijding*. Utrecht, Willem Pompe Instituut voor Strafrechtswetenschappen.

Korf, Dirk J., Marije Wouters, Ton Nabben & Patrick van Ginkel (2005): *Cannabis zonder coffeeshop. Niet–gedoogde cannabisverkoop in tien Nederlandse gemeenten*. Amsterdam, Rozenberg Publishers.

Kranenburg, Annemieke (2000): Markt overspoeld met ‘baggerwiet’. *de Volkskrant*, 6 mei.

Kruyer, Fred (2005): ‘We hebben jongeren te veel losgelaten’. *Blauw*, jaargang 1, nr. 7, 10 december, p. 11–13.

Kruyer, Fred (2006): Drugs op het spoor. *Blauw*, jaargang 2, nr. 8, 15 april, p. 26–28.

Labrousse, Alain & Lluís Romero (2001): *Rapport Sur La Situation Du Cannabis Dans Le Rif Marocain (Juin–Août 2001)*. Paris, Observatoire Français des Drogues et des Toxicomanies. <http://www.ofdt.fr/BDD/publications/docs/epbxalhc.pdf>.

Landman, Richard, Wouter van der Leest & Jessica van der Werf (2002). *Nederlandse opsporingsonderzoeken naar georganiseerde criminaliteit 2001*. Zoetermeer: Korps landelijke politiediensten, dienst Nationale Recherche Informatie (vertrouwelijk).

Landman, Richard, Wouter van der Leest & Jessica van Mantgem (2003). *Nederlandse opsporingsonderzoeken naar georganiseerde criminaliteit 2002*. Zoetermeer: Korps landelijke politiediensten, dienst Nationale Recherche Informatie (vertrouwelijk).

- Landman, Richard, Jos Meloen & Jessica van Mantgem (2005). *Nederlandse opsporingsonderzoeken naar georganiseerde criminaliteit 2004*. Zoetermeer: Korps landelijke politiediensten, dienst Nationale Recherche Informatie (vertrouwelijk).
- Lange, Henny de (1997): De thuiskwekerijen rijzen de pan uit. Rotterdams hennepolitieteam: bij de oogst, die stinkt, gaat het vaak mis. *Trouw*, 12 maart.
- Lazaroms, John (1996): 'Bredase 'verdienkast' voor thuisteelt wiet.' *De Stem*, 5 mei.
- Leeuwarder Courant (2000): 'Hennepkweker wacht langdurige celstraf'. *Leeuwarder Courant*, 18 oktober.
- Lensink, Harry (2005): Fear and loathing in de polder. *Nieuwe Revu*, nr. 23, p. 31–33.
- Maalsté, N. (1995): *Cannabis in Utrecht (deel 3): Stamgasten van koffieshops. Kenmerken, meningen en ervaringen van Utrechtse cannabisconsumenten die regelmatig koffieshops bezoeken*. Utrecht: CVO, Universiteit Utrecht.
- Meloan, Jos, Richard Landman & Jessica van Mantgem (2004). *Nederlandse opsporingsonderzoeken naar georganiseerde criminaliteit in 2003. Situatierapport in het kader van de inventarisatie georganiseerde criminaliteit van de Europese Unie voor het jaar 2003*. Zoetermeer: Korps landelijke politiediensten, dienst Nationale Recherche Informatie (vertrouwelijk).
- Ministers van Justitie en van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (2002): *Naar een veiliger samenleving*. Den Haag, ministeries van Justitie en van BZK.
- Ministers van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, van Justitie en van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (2004): *Cannabisbeleid*. Brief d.d. 23–4–2004 met kenmerk GVM/2462547 aan de voorzitter van de Tweede Kamer. Den Haag, ministeries van VWS, Justitie en BZK.
- Minister van Economische Zaken (2005): brief aan de Tweede Kamer d.d. 1–3–2005 met kenmerk E/EM/5008572 met antwoorden op kamervragen over illegale stroomaftap van 27 januari 2005.
- Miranda, H.A. de & J. van der Werf (2004): *Inbeslagnemingen verdovende middelen 2003*. Zoetermeer, Korps landelijke politiediensten, dienst Nationale Recherche Informatie.
- Mooibroek, Marnix & Menno van der Kamp (2005): *Hennepsteelt in Flevoland. De economie van de hennepsteelt*. Almere, Politie Flevoland.
- Mooij, A.J.M. & E.C.J. Weimar (1997): *Een actueel overzicht van het drugstoerisme tussen Frankrijk en Nederland. Periode januari 1996 tot en met april 1997*. Zoetermeer, Korps landelijke politiediensten, dienst Nationale Recherche Informatie.
- Morgen, De (2003): *Belgowiet haalt het van nederwiet*. 24 september.
- Mwenda, Lungowe (2005): *Drug offenders in England and Wales, 2004*. Londen, Home Office, Development and Statistics Directorate. www.homeoffice.gov.uk/rds/.

Mwenda, Lungowe, Maryan Ahmad & Kavita Kumari (2005): *Seizures of drugs in England and Wales, 2003*. Londen, Home Office, Development and Statistics Directorate. www.homeoffice.gov.uk/rds/.

Mwenda, Lungowe & Peter Kaiza (2006): *Seizures of drugs in England and Wales, 2004*. Londen, Home Office, Development and Statistics Directorate. www.homeoffice.gov.uk/rds/.

NDM, Nationale Drug Monitor (2001): Jaarbericht 2001. Utrecht, Bureau Nationale Drug Monitor.

NDM, Nationale Drug Monitor (2005): Jaarbericht 2005. Utrecht, Bureau Nationale Drug Monitor.

Niesink, R.J.M., F.T.A. Pijlman, S. Rigter, J. Hoek & L. Mostert (2003): *THC-concentraties in wiet, nederwiet en hasj in Nederlandse coffeeshops (2002–2003)* Utrecht, Trimbos-instituut.

Niesink, R.J.M., S. Rigter & J. Hoek (2005): *THC-concentraties in wiet, nederwiet en hasj in Nederlandse coffeeshops (2004–2005)* Utrecht, Trimbos-instituut.

NRC (2006): Grote steden willen alle daklozen van de straat. *NRC-Handelsblad*, 16 januari.

Nutt, F.J. & J.R. Nash (2002): *Cannabis. An update 1999–2002*. Bristol, University of Bristol, Psycholarmacology Unit.

OCRTIS (Office Central pour la Repression du Trafic Illicite des Stupéfiants, 2005): *Usage et trafic de drogues en France. Les statistiques de l'année 2004*. Paris, Ministère de l'Intérieur, 2005.

OFDT (Observatoire Français des Drogues et des Toxicomanies, 2005): *Les taux de THC du cannabis en France. Éléments récents d'information*. Paris, OFDT.

http://www.ofdt.fr/BDD/publications/docs/050216_thc.pdf.

Ooijen, Leonie van (2005): *Persbericht internationale drugsactie*. Tilburg, Politie Midden- en West Brabant, 12 juni.

OM, Openbaar Ministerie (2005): *Het OM in cijfers*. www.om.nl/pg/documents/om2005/OM2000-2004_NL.xls.

Ouwehand, A.W., A. Mol, W.G.T. Kuijpers & S. Boonzajer Flaes (2005): *Kerncijfers verslavingszorg 2004. Landelijk Alcohol en Drugs Informatie Systeem*. Houten, Stichting Informatie Voorziening Zorg.

Papenhove, Th.G., C.M. Spruijt & J. van der Kleijn (2005): *In beslag genomen verdovende middelen en drugsprijzen 2004*. Zoetermeer, Korps landelijke politiediensten, dienst Nationale Recherche Informatie.

Papenhove, Th.G. (2006): *De smokkel van verdovende middelen in relatie tot Nederland, 2002 t/m 2004*. Zoetermeer, Korps landelijke politiediensten, dienst Nationale Recherche Informatie (vertrouwelijk).

Pardoel, C.A.M., J. van Haaf, S. Bogaerts & A.M. van Kalmthout (2004): *Coffeeshops in Nederland anno 2003. Aantallen, lokaal beleid, handhaving en naleving*. Tilburg, IVA / Universiteit van Tilburg.

Parket–Generaal (2004): *Verkenning betrokkenheid criminele organisaties bij hennepsteelt*. Den Haag, Parket–Generaal (vertrouwelijk).

Philips, Graham (2000): *Domestic Energy use in the UK. Power Conversion, Transport and Use*. www.powerwatch.org.uk/energy/graham.asp.

Platform Energiediefstal (2005): mondelinge toelichting aan de auteur op 19 april.

Reitox national focal point of Spain (2000): *Spain drug situation 2000. Report to the EMCDDA by the Reitox national focal point of Spain*. Madrid, Plan Nacional Sobre Drogas.

Rigter, Henk & Margriet van Laar (2002): *Epidemiological aspects of cannabis use*. Utrecht, Trimbos Institute.

Rotterdams Dagblad (2005): Financier drugslijn hoort drie jaar cel eisen. *Rotterdams Dagblad*, 15 april.

Ruiten, Judith van (2005): Help! Mijn huurder kweekt hennep. *Algemeen Dagblad*, 24 februari.

Schilt, Joh van (2002): Hasjkoning moet staat half miljoen euro betalen. 'Winst' van Versfeld pakt in hoger beroep hoger uit. *Nieuwsblad van het Noorden*, 16 februari.

Schoof, Rob (2003): 'Marokkaanse hasj is hier niet meer nodig.' Marokko is grootste hasj–producent, maar nederwiet heeft import vervangen. *NRC Handelsblad*, 11 november.

Sleiman, Sandrine (ed.)(2004): *Belgian National Report on Drugs 2004*. Brussel, Scientific Institute of Public Health, Unit of Epidemiology/Drugs Programme.

Smit, Erik (1999): Nederwiede wiedewiet. *Quote*, 30 november.

Snippe, J., B. Bieleman, H. Naayer & C. Ogier (2005): *Preventieve doorlichting cannabissector c.a.* Groningen–Rotterdam, Intraval.

Staatscourant (2000): Aanwijzing Opiumwet, nr. 2000A019. *Staatscourant*, 250.

Toonen, M.A.M. & J.T.N.M. Thissen (2005): *Opbrengstbepaling van illegale hennepsteelt in Nederland. Deskundigenonderzoek*. Wageningen, Plant Research International.

Travis, Alan (2003): 'Home–grown cannabis outstrips imports from Morocco'. *The Guardian*, March 17. <http://www.guardian.co.uk/drugs/story/0,2763,915746,00.html>.

Tremlett, Giles (2003): Ketama Gold puts Morocco top of Europe's cannabis league. Trying to please Europe by persuading farmers to grow avocados is not succeeding. *The Guardian*, May 27.

Trimbos–instituut (2005): *Nationale Drug Monitor. Jaarbericht 2004*. Utrecht, Trimbos–instituut.

Twentsche Courant Tubantia, De (2002): 'Verdachten van wietbende komen op vrije voeten'. *De Twentsche Courant Tubantia*, 24 april.

UNODC, United Nations Office on Drugs and Crime (2003): *Maroc. Enquête sur le cannabis 2003*. Wenen, UNODC.

UNODC, United Nations Office on Drugs and Crime (2005a): *World Drug Report 2005 Volume 1: Analysis*. Wenen, UNODC.

UNODC, United Nations Office on Drugs and Crime (2005b): *World Drug Report 2005 Volume 2: Statistics*. Wenen, UNODC.

UNODC, United Nations Office on Drugs and Crime (2005c): *Maroc. Enquête sur le cannabis 2004*. Wenen, UNODC.

USCCTP, U.S. Climate Change Technology Program (2003): *Technology Options for the Near and Long Term*.
<http://climategov.gov/library/2003/tech-options/tech-options-1-3-2.pdf>.

Vette, R.C.M. de, R. Landman & N. van de Ven (1999): *Nederlandse opsporingsonderzoeken naar georganiseerde criminaliteit in 2000. Situatierapport in het kader van de inventarisatie georganiseerde criminaliteit van de Europese Unie*. Zoetermeer, Korps landelijke politiediensten, divisie Nationale Recherche Informatie (vertrouwelijk).

Vette, Robert de, Essy van Dijk & Richard Landman (2001): *Nederlandse opsporingsonderzoeken naar georganiseerde criminaliteit in 2000*. Zoetermeer, Korps landelijke politiediensten, dienst Nationale Recherche Informatie (vertrouwelijk).

Werkgroep de Achterdeur (2000): *Aan de achterdeur wordt niet gekocht*. Tilburg, Gemeente Tilburg.

Weustenraad, E.A.H. (2005): *Wederrechtelijk verkregen voordeel hennepkwekerij bij binnenteelt onder kunstlicht. Standaardberekening en normen*. Leeuwarden, Bureau Ontnemingswetgeving Openbaar Ministerie.

Wildenburg, Ben (2000): De ongrijpbare drugshandel in Nederland. Productie, omzet, invoer, uitvoer: alles is onbekend. *De Financieel-Economische Tijd*, 19 december.